

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

Iva Jakše

Jezik Repeževih pesmaric

Diplomsko delo

Mentorica: Red. prof. dr. Irena Orel

Podcerkev, 2012

Kazalo vsebine

0	Izvleček/Abstract.....	6
1	Uvod.....	8
2	Filip Jakob Repež – življenje in delo	9
3	18. stoletje.....	11
3.1	Zgodovinske in jezikovne značilnosti.....	11
3.2	Pesmaričarstvo 18. stoletja	12
4	Bibliografski in vsebinski opis <i>Romarskih bukviz</i>	13
5	Jezikovna analiza <i>Romarskih bukviz</i>	16
5.1	Pisava.....	16
5.2	Glasoslovje	20
5.2.1	Vokalizem	20
5.2.2	Konzonantizem	23
5.3	Oblikoslovje	27
5.3.1	Samostalniška beseda.....	27
5.3.2	Pridevniška beseda.....	29
5.3.3	Glagol	31
5.3.4	Prislov	32
5.3.5	Predlog	33
5.3.6	Členek.....	34
5.3.7	Vezniška beseda.....	34
5.4	Besedje	35
6	Bibliografski in vsebinski opis <i>Nebefhkega blaga</i>	44
7	Bibliografski in vsebinski opis <i>Romarskega drugega blaga</i>	50
8	Jezikovna analiza <i>Nebefhkega blaga</i> in <i>Romarskega drugega blaga</i> - izpeljana v primerjavi z <i>Romarskimi bukvizami</i>	59
8.1	Pisava.....	59
8.2	Glasoslovje	65
8.2.1	Vokalizem	65
8.2.2	Konzonantizem	70
8.3	Oblikoslovje	78
8.3.1	Samostalniška beseda.....	78
8.3.2	Pridevniška beseda.....	81
8.3.3	Glagol	84

8.3.4	Prislov	85
8.3.5	Predlog	86
8.3.6	Členek.....	87
8.3.7	Vezniška beseda.....	87
8.4	Besedje <i>Nebelhkega blaga</i>	88
8.5	Besedje <i>Romarskega drugega blaga</i>	93
9	Povzetek	97
10	Seznam referenc	99
11	Viri	100
12	Literatura.....	101
13	Priloga: Seznam pesmaric 18. stoletja.....	102

Kazalo tabel

Tabela 1	Zapis sičnikov	59
Tabela 2	Zapis šumnikov	60
Tabela 3	Zapis c-ja in č-ja.....	60
Tabela 4	Zapis u-ja in v-ja	61
Tabela 5	Zapis i-ja, j-ja in zveze črk j + e oz. e	62
Tabela 6	Zapis k-ja	62
Tabela 7	Zapis polglasnika	63
Tabela 8	Zapis predlogov	64
Tabela 9	Zapis dolgega ě	65
Tabela 10	Zapis nenaglaščenega ě	65
Tabela 11	Zapis e pred r.....	65
Tabela 12	Zapis cirkumflektiranega ô	66
Tabela 13	Zapis novoakutiranega ó	66
Tabela 14	Zapis izglasnega -o.....	66
Tabela 15	Zapis zlogotvornega ŕ	67
Tabela 16	Zapis zlogotvornega ȣ	67
Tabela 17	Labializacija	67
Tabela 18	Pojavitve vokalne redukcije	68
Tabela 19	Pojavitve akanja.....	69
Tabela 20	Preglas	69
Tabela 21	Predpona raz-	69

Tabela 22 Pojavitev e-jevskega akanja	70
Tabela 23 Asimilacija po zvonečnosti	70
Tabela 24 Protetična glasova v- in j-	71
Tabela 25 Zapis g-ja	71
Tabela 26 Sklop črk vzd-	72
Tabela 27 Predpona v- pred p	72
Tabela 28 Skupina zv	72
Tabela 29 Skupina bv	72
Tabela 30 Sičnika s, z pred ř, í	73
Tabela 31 Medsebojna asimilacija šumnikov in sičnikov	73
Tabela 32 Prekožložna asimilacija	74
Tabela 33 Sklop šč	74
Tabela 34 Vzglasni h- v glagolu hoteti	74
Tabela 35 Skupina -dl- v deležniku -l	75
Tabela 36 Poudarjalni -j	75
Tabela 37 Označevanje palatalnih í in ř	76
Tabela 38 Skupini čre- in žre-	76
Tabela 39 Skupina tj	77
Tabela 40 Zapisovanje izglasnega -l	77
Tabela 41 Samostalniške končnice/oblike	79
Tabela 42 Pridevniške končnice/oblike	81
Tabela 43 Zapis in raba svojilnih zaimkov in povratno svojilnega zaimka	83
Tabela 44 Glagolske oblike	85
Tabela 45 Veznik	87

Kazalo slik

Slika 1 Območje Repeževega delovanja	10
Slika 2 Zapis sičnikov in šumnikov v bohoričici	17

Zahvala

Družini in Mihi se zahvaljujem za vse njihovo potrpljenje, razumevanje ter spodbude med študijem in posebno med pisanjem diplomskega dela.

Profesorici dr. Ireni Orel pa se zahvaljujem za zanimiva predavanja, ki so v meni vzbudila zanimanje za zgodovino knjižnega jezika, in za vso pomoč ter nasvete pri pisanju diplomske naloge.

0 Izvleček/Abstract

Izvleček

Jezik Repeževih pesmaric

Diplomsko delo zajema jezikovno analizo treh pesmaric organista Filipa Jakoba Repeža iz 18. stoletja: *Romarske bukvize* (1775), *Nebelhko blago* (1764) in *Romarsko drugo blago* (1782). V diplomskem delu je na podlagi pesmaric analizirana Repeževa doslednost zapisovanja bohoričice, nato jezikovna analiza zajema glasoslovne in oblikoslovne značilnosti pesmaric ter nazadnje še besedje. Prva pesmarica *Romarske bukvize* je analizirana natančneje in posebej, medtem ko je jezikovna analiza drugih dveh pesmaric izpeljana v primerjavi s prvo pesmarico. Jezik Repeževih pesmaric ne temelji le na knjižni tradiciji dotedanjega obdobja in na Repeževem dolenskem narečju, ampak izpričuje tudi druge (notranjske in gorenjske) narečne prvine.

Ključne besede: Filip Jakob Repež, pesmaričarstvo 18. stoletja, zgodovina slovenskega jezika, jezikovna analiza, *Romarske bukvize*, *Nebelhko blago* in *Romarsko drugo blago*.

Abstract

Language of Repež's song books

My diploma includes a linguistic analysis of the three hymnals from the 18th century, written by the organist Filip Jakob Repež: *Romarske bukvize* (1775), *Nebelhko blago* (1764) and *Romarsko drugo blago* (1782). On the basis of the hymnals the diploma analyses Repež's consistency in using the Bohorič alphabet. The linguistic analysis then includes phonological and morphological characteristic of the hymnals, and finally the vocabulary. The analysis of the first hymnal is more precise and detailed, while the other two hymnals are analyzed by comparing them to the first one. The

language in Repež's hymns is not based solely on scriptural tradition of that period and on Repež's dialect, but also speaks of other dialectal elements.

Keywords: Filip Jakob Repež, hymns of the 18th century, history of the Slovenian language, linguistic analysis, *Romarske bukvize*, *Nebelhko blago* and *Romarsko drugo blago*.

1 Uvod

Namen diplomskega dela je jezikovno analizirati tri pesmarice organista Jakoba Filipa Repeža iz 18. stoletja: *Romarske bukvize*, *Nebelhko blago* in *Romarsko drugo blago*. Na podlagi jezikovne analize bomo dobili prikaz jezika Repeževih pesmaric. Ugotovili bomo, v kolikšni meri se je avtor jezikovno zgledoval po knjižni tradiciji in po svojem zahodno dolenjskem narečju.

Na začetku je v diplomskem delu predstavljen avtor pesmaric in čas, v katerem je pisal. Nato sledi bibliografski in vsebinski opis *Romarskih bukviz*, za le-tem pa jezikovna analiza te prve Repeževe pesmarice, ki zajema pisavo, glasoslovni in oblikoslovni del ter razlago besedja, ki je današnjemu knjižnemu jeziku manj- ali neznano, ki deluje nenavadno oz. je pomensko spremenjeno. Jezikovni analizi *Romarskih bukviz* sledita vsebinska in bibliografska opisa *Nebelhkega blaga* in *Romarskega drugega blaga*. Jezikovna analiza drugih dveh pesmaric, ki je manj podrobna, je izpeljana na primerjavi jezikovnih značilnosti *Nebelhkega blaga* in *Romarskega drugega blaga* z *Romarskimi bukvizami*. Na koncu diplomskega dela so jezikovne značilnosti še povzete.

2 Filip Jakob Repež – življenje in delo

Slavni loški organist in pesnik, kot ga v svoji knjigi pogosto imenuje Janez Kebe, Filip Jakob Repež, se je rodil 12. aprila 1706 v Cerknici. Poročil se je s Terezijo Ošaben - hčerjo loškega organista Urbana Ošabna. Za Ošabnom je bil od 1726–73 organist¹ v cerkvi sv. Križa na Križni gori. Cerkev sv. Križa »je postala božjepotna po letu 1743, ko so do nje postavili 13 kapelic križevega pota in blagoslovili slike v njih. 14. postaja je v cerkvi.« (Kebe 1996: 174).

Danes nam je poznan tudi po svojih treh pesmaricah, ki jih je namenil romarjem, ki so romali na Križno goro. Repež je bil prvi laik, ki je na Slovenskem natisnil svoje pesmi. Ker njegove pesmarice, poleg pesmi, ki pozivajo k pobožnemu življenju, vsebujejo tudi molitve, ga lahko štejemo tudi za prvega slovenskega laiškega teologa. Pesmi naj bi pel organist, torej Repež sam, in torej niso bile namenjene skupnemu cerkvenemu petju. (Smolik 2003: 203).

Prva pesmarica *Romarske bukvize* je izšla leta 1757 v Ljubljani (ponatis 1775. leta v Vidmu). V pesmarici je 12 pesmi. Tu »[v] »Predhovoru« (str. 3–7) avtor pove, da so pesmi namenjene romarjem na Križni gori. [...] »Kir pak je veliku ludi, de nefnajo ali navedo ga (tj. križev pot) prou opravet; fatu bom na kratkem tukei naprei leta navuk dopovedou.« [...] Pesmim ob koncu knjige sledita dve molitvi in pripis o pesmih, ki jih zaradi različnih razlogov ni moglo biti natisnjenih več[.]« (Gabrovšek 1991: 29).

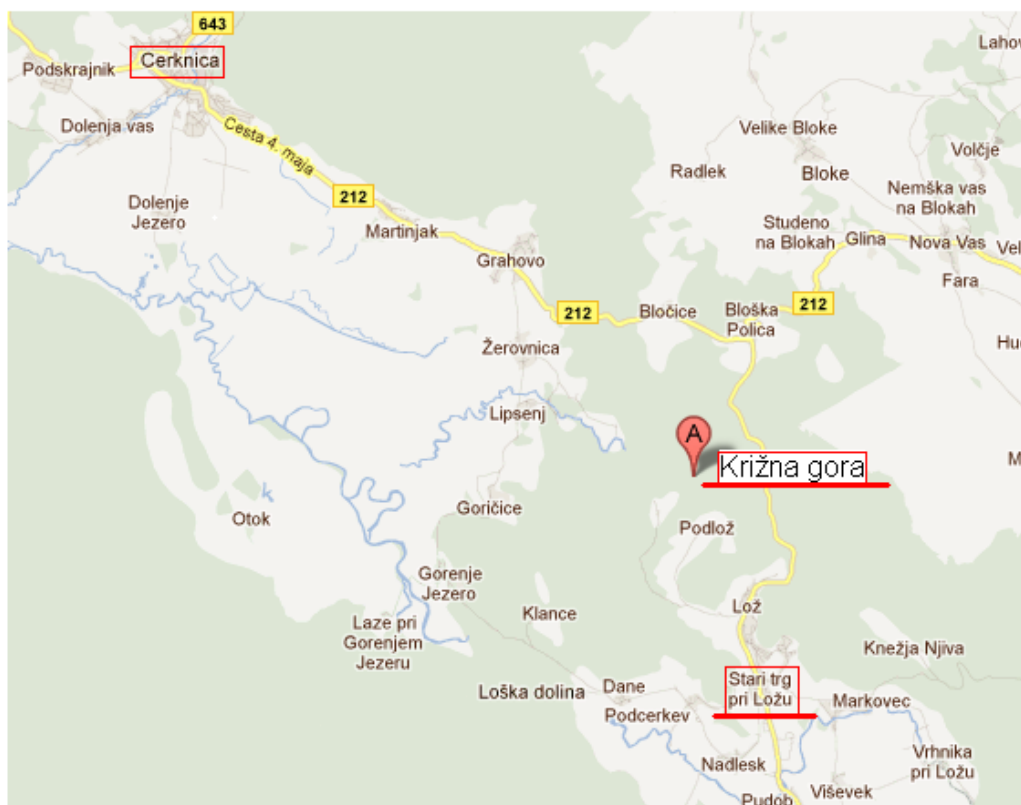
Nebefhku blagu je izšlo v Ljubljani leta 1764. »Knjiga je predvsem molitvenik z molitvami, ki naj bi jih verni molili od jutra do večera pri vseh opravilih. [...] Tu predstavlja samo tri pesmi (na str. 50–56). V zaključku knjige izrazi željo, da bi v prihodnosti lahko natisnil še druge pesmi.« (Gabrovšek 1991: 33).

Romarsku drugu blagu je izšlo prav tako v Ljubljani leta 1770 (ponatisnjeno je bilo v Vidmu 1775. leta in v Ljubljani najverjetneje po letu 1782). Pesmarica vsebuje 25 pesmi, na koncu so še litanije in dve molitvi (zadnja izdaja se od prvih dveh razlikuje). »V predgovoru (na str. 3–6) se avtor pohvali, da »materije« za pesmi »ni potreba

¹ »Organisti so bili neke vrste laiški učitelji, ki so jih imenovali »ludimagister« ali »ludirector« in tudi »Schulmeister«. Učili so ljudi peti, vsaj omejeno število otrok pa tudi brati in pisati.« (Kebe 1996: 372).

meni hodit ilkat po Nemfkih ne po Lashkih deshelah«. Zato želi spet svoj »štari kolh goriodpreti« in dati ljudem nove pesmi, [...], vseh pa je zdaj že 40.« (Gabrovšek 1991: 34). Repeževe pesmarice ne vsebujejo not, saj jih tiskarne niso imele. Je pa avtor pred vsako pesmijo bralcu povedal, po katerem napevu oz. »vishi« to pesem lahko poje.

Repež je 1726. leta napisal tudi posebno navodilo za organiste (njihove dolžnosti in pravice). Ta rokopis je žal skoraj v celoti izgubljen - ohranjen je le del le-tega v prepisu. Sestavljala sta ga dva dela: latinski in slovenski. Prvi, latinski del (Cartapan) je vseboval razpored maš in žegnanj pri fari in podružnicah. Tu je bilo tudi določeno, koliko naj takrat dobijo kaplani in organist. Drugi, slovenski del (Kransku samerkuanie) v devetih »zapopadkih« vse še enkrat nadrobneje razloži. V šestem »zapopadku« Repež pove, da so prvega organista na Križni gori dobili že leta 1494. (Kebe 1996: 387–388). Ohranila se ni tudi Repeževa rokopisna zbirka pesmi *Štima božja*, ki jo omenja v svojih pesmaricah. Umrl je 11. oktobra 1773 v Starem trgu pri Ložu.

Slika 1 Območje Repeževega delovanja

3 18. stoletje

3.1 Zgodovinske in jezikovne značilnosti

To stoletje so zaznamovale reforme razsvetljenih absolutistov. Reforme sta izvajala že cesar Jožef I. (1705–1711) in njegov naslednik Karel VI. (1711–1740), ki je postavil temelje gospodarskemu razvoju tega obdobja – poskrbel je namreč za prometne povezave: razglasil je svobodno plovbo po Jadranu (1717) in Reko ter Trst za svobodni pristanišči (1719) in ju povezal z modernizirano cesto, ipd. (Granda 2008a: 151).

Ker Karel VI. ni imel moških potomcev, si je moral s pragmatično sankcijo (1713) pridobiti dovoljenje plemstva, da njegovo hčer Marijo Terezijo prizna za ogrsko in češko kraljico ter nadvojvodinjo Avstrije. Marija Terezija je najprej s svojim možem cesarjem Francem Lotaringijskim in nato s sinom cesarjem Jožefom II. vladala med leti 1740 in 1780. (Prav tam). Torej v času Repeževega izdajanja pesmaric.

Njene številne reforme so pomembno vplivale na naš prostor: omejila je funkcije deželnih stanov, kar je posledično zmanjšalo moč plemstvu, ustanovila je okrožja ali kresije in s tem državno upravo približala ljudem, izvedla je štetje prebivalstva (1754), kar pa je bilo za naše ljudi manj ugodno, saj je bilo štetje osnova novega vojaškega sistema, izboljšala je davčni sistem (obdavčila je tudi plemiško zemljo), s cerkvenimi reformami je omejila tudi moč Cerkve. Zagovarjala pa je tudi splošno šolsko obveznost in uvedla tri vrste šol: trivialke, glavne šole in normalke. Šolska reforma je bila za Slovence najpomembnejša, saj je bil v osnovne šole uveden materni jezik, torej slovenščina. (152–153; Granda 2008b: 110; Gabrovšek 1991: 7).

Tudi po jezikovni plati so se v 18. stoletju dogajale pomembne spremembe. Knjižna norma, ki so jo oblikovali protestantski pisci v 16. stoletju in ki je vzdržala še skozi celotno 17. stoletje, se je začela rahljati in preoblikovati. Pojavile so se deželne jezikovne različice. (Orožen 2010: 11). »[P]o določenih prvinah glasoslovja in oblikoslovja dolenjsko zaznamovani tip kranjsko-slovenskega knjižnega jezika [se je] zaključil[.]« (Prav tam). Dolenjsko osnovo knjižnega jezika so vse bolj nadomeščale gorenjske jezikovne značilnosti. Od 1715. leta je obstajal tudi prekmurski knjižni jezik. Najbolj je govorni jezik vplival na rokopisna besedila tedanjega časa, opazen je bil

tudi v pridigah (nabožni zvrsti, ki je bila izhodiščno govornjena) in v pesmaricah (npr. pri J. Stržinarju, P. Lavrenčiču in tudi J. F. Repežu). (Orel 2003, 554).

3.2 Pesmaričarstvo 18. stoletja

Na prehodu iz 17. v 18. stoletje kar nekaj časa (1682–1729), kljub ugodnim razmeram za tisk slovenskih knjig, ni izšla nobena slovenska pesmarica. Smolik poimenuje ta čas kar »doba praznine« in pravi, da je le-to sredi 18. stoletja nasledila »doba številnih novih pesmaric.« (1963: 198). Kot novost so se pojavile katehetične, božjepotne in bratovščinske pesmi.

Katehetične pesmi so začeli sestavljati duhovniki, ki so opazili, da ljudje radi pojejo, a ob tem ne pazijo na resnice, zato so ljudem zložili nove pesmi. Nastale so številne nove pesmarice s praktičnim namenom, ki je bil pojasnjen v uvodu pesmarice. (Smolik 1963: 198). Pesmarico Repeževega predhodnika Ahacija Stržinarja (1729) lahko označimo »za prvo tiskano slovensko katoliško cerkveno pesmarico - prvič so bile namreč pesmi glavna in skoraj edina vsebina slovenske katoliške knjige.« (Smolik 1963: 199). Stržinar je natisnil skoraj same nove pesmi. Franc Mihael Paglovec pa je njegovo pesmarico dopolnjeval s starejšimi pesmimi, a je njegovo delo ostalo v rokopisu. (Prav tam).

Stržinar je začel tudi z drugo novostjo tega obdobja: z božjepotnimi in bratovščinskimi pesmimi. Nekaj romarskih pesmi je dodal veliki pesmarici, ostale je izdal v drugi knjižici. Podobne pesmarice za romarje so izdajali tudi drugod, med drugim romarjem na Križni gori. (Smolik 1963: 199).

Sredi 18. stoletja pa so začeli pesmarice pisati in izdajati tudi laiki: bukovniki, romarski »vojvodi« in organisti: Maurer, Foglar, Repež, Ambrožič, Krašman, Pibernik, Skerbinc. Večinoma pa te pesmi niso bile natisnjene oz. se sploh niso ohranile. (Prav tam). V drugi polovici 18. stoletja, ki je prinesla spremembe za vse že omenjene skupine cerkvenih pesmi, je pomemben pesmaričar še jezuit Primož Lavrenčič, ki je svoji pesmarici (1752 in 1757) zasnoval kot dopolnilo in nadaljevanje Stržinarja. (Smolik 2010: <http://>).

4 Bibliografski in vsebinski opis *Romarskih bukviz*

Repež, Filip Jakob. Naslov pesmarice avtor pojasni: *ROMARSKE BUKVIZE* , *Narpred je en maihen vuk , koku ima en Romar lam na kratkem ta S. Krishou pot objiskati . po tem lo tudi 12. PESMI od manenge , od premishlivanja per Stationih , inn od enih , inu druŕih odpuŕtkou : fulebnu od teh velizheh gnad , katere skaŕuje JElus na Krishni gori tukai u' zerckvi S. Krisha , u' te Cæfarski Fari Loosh imenuvani.*²

Romarske bukvize so prvič izšle že leta 1757 v Ljubljani (ponatis 1775. leta v Vidmu). V pesmarici je 12 pesmi, ki so izbor iz Repeževe rokopisne in na žalost izgubljene zbirke *Štima božja*, kar tudi sam pove v svoji pesmarici. Večina pesmi govori o čaščenju svetega križa, o Jezusovem trpljenju in spodbuja grešnike k bolj pobožnemu življenju. Do sedaj so o njih pisali z umetnostnega vidika in ocenili, da so pesmi jezikovno, oblikovno in izrazno brez vrednosti. Zanimive pa bi bile za razprave o metriki, rimi in kitici. (Smolik 2010: [http](http://)).

Knjiga na platnicah nima naslovnice.³ Naslovna stran je prva (tiskana) stran v knjigi (prvi dve strani nista oštevilčeni). Vsebuje naslov, kraj in letnico natisa (zapisana je z rimsko številko) ter založnika (navedeno zgoraj). Za naslovom je pripis, da je bilo tiskanje omogočeno oz. dopuščeno s strani »Duhoune Gosposke«. Temu sledi še kratica O. A. M. D. G. (lat. 'Vse za večjo božjo slavo').

Naslovni strani sledijo citati iz Evangelija po Matevžu in iz Pregovorov. Nato se začne »PREDHOVOR« (str. 3–7), v katerem Repež pove, da so križev pot na Križni gori postavili leta 1743. Zdi se mu tudi nujno, da romarjem, ki jih na Križno goro pride zelo veliko, pojasni, kako se pravilno moli križev pot, da ga bodo znali tudi sami pravilno

² Antikvarno gradivo.

Jezik: slovenski.

Založništvo, izdelava in leto izida: U' Vuidnu : po brattih Gallicichih, 1775.

Fizični opis: 55 str. ; 8° (16 cm).

Signatura v NUK-u: 13076 (čitalniško gradivo).

Signatura v Knjižnici Jožeta Udoviča: Cerknica d 242/245 REPEŽ, F. J. Romarske... (čitalniško gradivo).

³ Izvod iz Knjižnice Jožeta Udoviča.

opraviti. Repež v nadaljevanju predstavi pravilno obhajanje križevega pota, med katerim bo vernik dobil odpustke. Bolj vedoželjne bralce celo napoti k branju latinskih in nemških knjig. Pravi, da je tam zapisano, da so papeži naročili frančiškanom, naj po krščanskih deželah postavijo križeve pote, da bi si tam verniki vsak dan lahko pridobili jeruzalemske odpustke. Razloži še, da če kdo hoče imeti molitve, ki se molijo pri križovem potu, jih lahko kupi ravno pri frančiškanih ali v Ljubljani.

Predgovoru sledi 1. *pesem*. Pesmarica je razdeljena na glavne romarske shode⁴ na Križni gori. (Smolik 2010: <http>). Pred pesmimi avtor razloži, kdaj se pesem poje (ne vedno), navede kratko vsebino pesmi in pove, na katero romarjem poznano »visho« se le-ta poje. Prvo pesem sestavlja 14 (več ali manj) rimanih kitic⁵. V njej nagovarja romarja, naj gre na božjo pot, da bo dobil odpustke za svoje grehe. Razloži, kaj je križev pot in da bo romar »na tem potu kar bo, profeu, tok ushlisan bo.« (RB 1775: 9)⁶.

Kitice prve pesmi imajo po tri vrstice, vendar ne bi trdila, da gre za trivrstičnice, ker so zapisane kot proza: od levega do desnega roba. Verjetno bi, oblikovno gledano, morale biti več vrstic (to lahko potrdijo rime sredi vrstice in enjambementi), a so zaradi stiske s prostorom, stroškov zapisane kar tako, čez celo širino lista. Enako velja še za nekaj pesmi, tako da bomo obliko teh kitic prepustili drugim strokovnjakom. Po pesmih pove, kaj jim ponavadi sledi (npr. pridiga, maša, običaji).

Za prvo pesmijo so litanije Kristusovega trpljenja, ki jim sledi 2. *pesem*. Sestavlja jo 7 kitic, ki govorijo »[o]d [p]omina terplenia JEfufoviga« (RB 1775: 17), torej o tem, zakaj se je Jezus dal pribiti na križ in tudi o tem, kako se mora romar obnašati pred svetim križem. 3. *pesem* sestavlja 16 kitic, ki prav tako govorijo o Jezusovem trpljenju, a tokrat o tem, kako je Jezus trpel, ko je vlekel sveti križ, ta pesem je t. i. Križev pot. V 4. *pesmi*, ki ima 6 kitic, se romarji sprašujejo, kam je šel Jezus, in avtor jih povabi na Križno goro na križev pot: »dobru ufak Station poglei, neshu bosh JEfufa ldei« (RB 1775: 22).

⁴ Ker je Repež shode bolj natančno predstavil v svoji tretji pesmarici *Romarsko drugo blago*, jih bom tudi sama natančneje popisala pri opisu te pesmarice.

⁵ Vse pesmi imajo rime.

⁶ RB so *Romarske bukvice*, 1775.

5. *pesem* ima 8 kitic in govori »[o]d trofta u' revah, nu u' nadlugah« (RB 1775: 23), torej o tem, kako bo Jezus potolažil vse romarjeve težave in nadloge. *Pesem* je natisnjena v šestvrstičnicah in ne, kot prejšnje, od roba do roba. 6. *pesem* je sestavljena iz 14 štirivrstičnic, v katerih avtor romarje zopet vabi na Križno goro. Vabi tako bolne kot zdrave in tiste, ki grešijo, saj je Jezus, ki jih kliče, njihovo zdravilo, dal pa jim bo tudi odpuščanje. 7. *pesem* sestavlja 12 sedemvrstičnih kitic, ki pozivajo kristjane na Križno goro in jim sporočajo, kakšne milosti bodo tam dobili (npr. zdravje, pomoč v težavah itd.).

8. *pesem* ima 13 kitic, vsako sestavljajo štiri vrstice, ki pa so spet pisane od roba do roba. *Pesem* govori »[o]d ftrahu Boshjiga, nu po tem de le potroshta ta greshnik.« (RB 1775: 35). 9. *pesem* ima 7 kitic, ki govorijo o romarjih (Sv. bratovščini), ki jih Jezus kliče k sebi, in o romarjevih prošnjah Jezusu.

10. *pesem* sestavlja 11 šestvrstičnic. V njih avtor poziva romarje, grešnike, naj poslušajo Jezusa in bodo veseli. Nato jih kliče k sebi še sam Jezus, ki pravi, da jih bo potolažil. Avtor našteva, kaj vse bo Jezus storil za romarje, ne da bi za to zahteval plačilo. 11. *pesem*, predzadnja, ima 13 kitic. Govori o poganskem knezu, ki je pomoril veliko kristjanov. Ko so mu njegovi podaniki prinesli Jezusov križ in so ga pljuvali, pa je križ obdala svetloba in Jezus je na križu začel obračati glavo. Takrat so pogani spoznali, da ni drugega Boga in so se dali krstiti. Avtor nato potrka tudi na vest romarjev, naj premislijo, kako sami častijo sveti križ, ko ga zagledajo.

Zadnja, 12. *pesem* ima 8 kitic - oktav. Namenjena je romarjem, ki so opravili sveti križev pot in gredo potolaženi in brez grehov domov. Avtor romarje poziva, naj tudi ko odidejo, pobožno živijo in naj ne delajo grehov. Še enkrat pove, kakšni »čudeži« se dogajajo na Križni gori.

Zadnji pesmi sledita molitvi namenjeni Jezusu in Mariji. Molitvama sledi pripis avtorja, v katerem pojasnjuje, da je sicer hotel »she vezh drusih Pefmi, nu S. molitviz u' te bukvize poftavit« (RB 1775: 55), pa jih je, zaradi različnih vzrokov, izpustil. Avtor še pove, zakaj v pesmarici ni not - ne znajo jih namreč vsepovsod tiskati.

5 Jezikovna analiza *Romarskih bukviz*

5.1 Pisava

Prvi slovenski knjižni črkopis, bohoričica, se je uporabljal od sredine 16. do sredine 19. stoletja. (Mugerli 2010: II) Za naš jezik je to latinsko pisavo priredil Trubar, ki je v njej leta 1555 izdal drugo izdajo *Katekizma* in *Abecednika*⁷. Ker je bil Trubarjev črkopis pomanjkljiv, so ga mnogi popravljali po svoje. Bohoričica pa je dobila ime po Adamu Bohoriču, ki jo je prvi opisal v svoji slovnici *Arcticae horulae* (1584). (Mugerli 2010: 1).

Značilnosti bohoričice so naslednje:

- samoglasniki se zapisujejo z *a, e, i, o* in *u*,
- polglasnik je zaznamovan s krativcem nad ustrezno samoglasniško črko (posebno pri *à* in *è*),
- naglašeni samoglasnik je zaznamovan z ostrivcem (*á é í ó ú*),
- samoglasnika *i* in *u* se ločita od zvočnikov *j* in *v*,
- mehka *l* in *n* se zapisujeta z *lj, nj*,
- nezložne predloge zaznamuje apostrof, pišejo pa se stično z naslednjo besedo. (Skočaj 2002: 13).

⁷ Prva izdaja iz 1550. leta je bila natisnjena v gotici.

→ Sičnike in šumnike se zapisuje takole:

Bohoričica		
velika črka	mala črka	izgovorjava
Z	z	c
ZH	zh	č
S	f	s
SH	fh	šč
S	s	z
SH	sh	ž

Slika 2 Zapis sičnikov in šumnikov v bohoričici

Pravopisna pravila, ki jih je uvedla Bohoričeva slovnica, pa so bila v praksi pogosto kršena. Avtorji so bili nedosledni predvsem pri zapisovanju sičnikov in šumnikov (npr. neločevanje le-teh po zvonečnosti), razlikovanju med *i*, *u* ter *j*, *v*, na zapisovanje slovenskega jezika pa se je poznal tudi vpliv tujih jezikov. (Skočaj 2002: 13).

Repež v *Romarskih bukvizah* sičnika s in z zapisuje s *f* in *s*, saj ju ne loči po zvonečnosti (skaľuje, Jefus, fa fe, skuľi, ľapifali; skriunoľt, zhas, zhasno, oslabu; ľvefan, ufeti, ľdrauja, ufemi). Bolj kot pravopisno pravilo, vpliva na izbiro določenega znaka/črke v besedi pozicija te črke. Med in pred samoglasniki (predvsem na začetku besede) uporablja za sičnika znak *f* (narvifoķejshi, ufakateri, proľiti, nafai, Jerufalemski, ľvefan; fam, ľupet, ľataji). *f* se dosledno pojavlja tudi pred nezvonečima nezvočnikoma *t* in *p*, pred zvonečim nezvočnikom *d* ter pred zvočnikoma *v*⁸ in *m* (skriunoľt, odpufťkou, Meľftu, ľtrani; ľpet, ľpovedat, ľpoľnai; ľdrauja, ľdei, ľdishesh; ľvetnike, ľveti ľveitu, ľvelizhar; ľmertni, ľmislimo, nafmei, peľľmi). Znak *s* pa uporablja na koncu besede (zhas, skus⁹, obras, vas) in v položaju pred soglasniki z visoko začetno črto, saj je bilo pred njimi *f* težje postaviti (npr. pred *b*, *k*, *l*: sbirali, skorei, nisku, slekli, ľmislimo).

⁸ Zvočnik *v* je večkrat zapisan tudi s samoglasnikom *u* (ľvetnike : fuetnike).

⁹ Npr. skus : skuľi.

Šumnika š in ž oba zapisuje z dvočrkjem *sh* (Krishou, Papeshou, Boshio, shalost; premishluvania, nash, dushe, shenka¹⁰). Šumnik *š* nekajkrat zapiše tudi s *l*, in sicer pred *t* in *p* (*st*, *sp*), kar se v nemščini izgovarja kot *št*, *šp*: troft, fpas, ftrafenge.

Zlitnika c in č Repež zapisuje kot *z* in *zh* (bukvize, shlafernzo, vizah, ferze, rezi, konz; ozhem, ifvelizhani, zhiftu, vezh). V tujkah za zapisovanje *c*-ja in *č*-ja uporablja tudi druge znake, na zapis torej vplivajo tujejezična pravopisna pravila (Station¹¹, Caefarski, Crucifixam; Gallicichih, Francishkainarjam).

Palatalnega í Repež ne označuje (poftaulen, volo, ludi, Lublani, bel (bolj), olski). Vedno pa označuje palatalni ħ, in sicer z *ni* ali pa z *nj* (premishluvania, shiulenie, skushniavam, niemo; nje, terpljenje, famerkvanje). V besedi *življenje* je enkrat palatalni element zapisan spredaj in zadaj: *jnj* (kar poznamo že od Dalmatina, Hrena - Čandka): shiuleinie. Palatalnega *ħ* ne označi le v besedi *jagne*.

Samoglasnik u je dosledno zapisan z *u* (bukvize, duhouniga, s'jutrei, vuk), razen v besedi *vijet* 'ujet'. Ustnični drsnik v pa zapisuje tako s črko *v* kot tudi z *u* (zlasti v vzglasju ob soglasniku) – ravna se po (iz)govoru. Obstajajo tudi primeri, ko na isti strani zapiše besedo enkrat z *v* in drugič z *u* (bukvize, imenuvani, velikimi, vi, famerkvanje; ufi, ouzhize, ufakdanje, duhouniga, uleku; fvet : fuet, Svelizhar : Suelizharju, Zirkvi : Zirkui).

Samoglasnik i zapisuje s črko *i*, kasneje pa začne predvsem naglašeni *i* in zvezo črk *ijlji* zapisovati tudi z *y* (poidi, ohranijo, Romarji¹², Marija¹³, oblizhje, ludi; ludy, syn, try, fyne, kry, kny, ftry, shivy; nym, umye, vpye). V besedi *hrjbji* samoglasnik *i* zapiše še z *j* in *ji*. V izglasju gre lahko za Pohlinovo končnico v imenovalniku mn. *-ji*, lahko pa gre le za tiskarsko napako. Za nebni drsnik j pa Repež uporablja črki *i* in *j*. Pri zapisovanju *j*-ja je zelo nedosleden (je, ohranijo, jokeite, skafuje, Kristian, molio, tukai, maihen, s' jutrei, moi: mujo, toi : toje, Judje : Judie, altarjam : altariam). Zvezo j + e oz. črko e zapiše tudi z latinsko ligaturo *æ*: Litaniæ (im. mn.), Mariæ, Historiæ (rod. ed), Cæfarski.

¹⁰ V pomenu 'šenkatí': podariti, pokloniti.

¹¹ Tudi stazionah.

¹² Tudi Romary.

¹³ Tudi Maria.

Mehkonebnik *k* zapisuje s *k* (kratkem, Krishou, Kriřtian), razen v tujkah, ki so s področja cerkvenega bogoslužja, in v tujih imenih ga zapisuje s *c* in *ch* (Jacob, Capelo, Catholsko, Chriřte, Chriřtian) ter po soglasniški premeni *kd* > *gd* z *g* (*gdu*, *gdur*).

Soglasniški sklop *ks* zapisuje z latinskim *x* v nepodomačenih imenih in prevzetih izrazih iz latinščine (obredna terminologija), npr.: Alexa, Crucifixam.

Polglasnik *ə* (primarni, ob *r* iz zlogotvornega *r̥*; in sekundarni, ki je nastal z redukcijo *i*-ja, *a*-ja) zapisuje z *e* (pervimo, perpraviti, fmertni, terdnu, ferze, verha, perfi, umeru; opravet, hvalet, shlushem, lubem, mojih, jeh; fdehnimo). Se pa za zapis polglasnika ob *r* pojavi tudi *a* (martvi, Karshanftvi) in *i* za kratki polglasnik v 1. os. glag. *biti* (fīm). Tudi v obrazilih *-ek*, *-ec* je polglasnik lahko zapisan z *i*: odpustik, bratiz.

Naglasnih znamenj za označevanje polglasnika ne uporablja. V celotni pesmarici naglasno znamenje uporabi le dvakrat: fpové, shélle (želje).

Podvojene soglasnike Repež včasih zapiše med dvema samoglasnikoma: Brattih, dellam, offer, offrei : ofri, nemmorem, ufellei, shelle : sheleiti, veselle : veselie, hlappez, vollo, millu, tellu, notte, niffem : nifem, Nedello : Nedelo. Po knjižni tradiciji se podvojen soglasnik pojavi tudi v izglasju, predvsem *l*: dell (nakazuje izgovor z *l*). Podvojeni soglasniki se pojavljajo tudi v tujih imenih in cerkvenih nazivih.

Nezložne predloge in nekatere predpone Repež piše z apostrofom, vendar nestično s predlogu/predponi sledečo besedo. Predlog oz. predpono v zapisuje z *v* in *u* (*v'* Zirkvi, *v'* Jerufalemu, *v'* letaki, *v'* nobeni; *u'* vizah, *u'* Lublani, *u'* labotho; *u'* femi), predloga/predponi *s* in *z* pa glede na knjižno tradicijo samo s črko *s* (*s'* jutrei, *s'* Romarji, *s'* enim; *s'* shtriki, *s'* Petram). Enkrat predlog z zapiše s *l* (*l'* vezher), v tem primeru gre za prislov, ki je sestavljen iz predloga in samostalnika. Nekajkrat pa predlog *s/z* zapiše z narečnim *is* (*is* folfami, *is* velikim, *is* fojem). Predloga *k* in *h* Repež zapisuje po izgovoru s *h* ob zapornikih: *k'* meni, *k'* febi, *k'* eni; *h'* pokoju, *h'* pokur, *H'* trekimo, *h'* drugim, *h'* Bugi. Nekajkrat predlog zapiše stično z naslednjo besedo – celo brez apostrofa: *s'boshio*, *S'ferza*, *fmano*, *ftabo*, *kniemu*. Po knjižni tradiciji piše tudi: *shnim*, *shnimi*; *kjer* pride do prilikovanja *s*, *z* v *š*, *ž* ob *ń*.

Tudi predponi *v-* in *u-* zapiše z opuščajem: *u'* fdehnili, *u'* fdihnu, *u'* fdihni; *U'* zhas; *u'* gledash; *u'* prashash.

5.2 Glasoslovje

5.2.1 Vokalizem

→ Dolgi *ě* > *e*, *ei/ej*

Dolgi *ě* Repež zapisuje z *e* in *ei/ej*. Meša torej knjižno tradicijo, kjer na bi se *ě* zapisoval z *e*, in dolenjsko narečje, kjer se je *ě* razvil v diftong *ei*. Z *e* zapisuje besede: dellam, greh, grehou, greshno, pregrehah, greshnik, bolefni, fpovedat, terplenje, fterplenia, befede, fveftu. Z *ei/ej* pa: peita, popreid, preid, vei, leiti, leit, beilim, dvejuh, duei, beishi, peiska, leis. Uporablja pa tudi oba refleksa v isti besedi: pefem : peifem, zeliga : zeilim, sheleli : sheleiti.

→ Nenagl. *ě* > *i*, *e*

Tudi za kratki, nenaglašeni *ě* ima Repež dva refleksa: *i* in *e*. Ta dvojni refleks je značilen za področja, kjer je stalno dolgi *ě* prešel v diftong *ei*. Pogostejše sicer zapisuje nenagl. *ě* z *i*-jem, saj je ta refleks značilen za knjižno tradicijo od 16. stoletja naprej: tim (sicer naglašena oblika kazalnega zaimka, a v dolenjščini tudi kratkonaglašena), tiga, duhouniga, drugimu, Krishovim, fivita, fvitlobo, vedit, Diviza, minuvet. Refleks *e* za nenagl. *ě* pa najdemo v besedah: zhlovek, tellu. V besedi *polvítnih* pa je *ě* naglašen, *i*-jevski refleks je verjetno nastal po naliki iz nenaglašenega položaja.

→ -er- > *e*, *i*, *ie*

V narečjih, ki imajo za stalno dolgi *ě* refleks *ei*, pa *e* v položaju pred *r* ne da regularnega refleksa. Pri Repežu za *e* pred *r* najdemo kar tri reflekske: *e*, *i* in *ie*: vezherinze, katere, kateri, katera, vervei, verjem; vezhirenze, virnim, k' tirim, katiri, u' Zirkvi, kir, vezhir, famirkanu; Viero. Refleks *e* ni narečen, ampak sledi knjižni tradiciji.

→ *ô* > *u*, *o*

Cirkumfektirani *ô* Repež pogostejše zapisuje z dolenjsko narečno obarvanim refleksom, ki dolenjščino tudi ločuje od gorenjščine, to je z *u*-jem: nuzh, Buh, fuper, fupet, nadlugah, fkriunuft, slatkufti, britkufti, kdur, pruti, nalushu, skus', pokuro, nebu,

lohku, Gospud, fadubu, pomuzh, fruta, kuft, dobrut. Po naliki se *u* lahko pojavi tudi v nenaglašenem položaju: pusledno. Uporablja pa tudi refleks *o*: fadobu, frote.

→ **ó > o, u**

Novoakutirani *ó* skoraj dosledno zapisuje z *o*: pokoju, moi, moje, toi, toiga, foi, volo, dobru, molimo (sed.), Boshio, potlei, hodet. Če pa se je novoakutirani *ó* zgodaj podaljšal, je njegov refleks enak kot za dolgi cirkumfektirani *ô*: nuh, unim, gdu.

→ **-o > -u**

Izglasni *-o* je, kot je značilno za dolenjsko narečje, prešel v *-u* in tako ga je Repež tudi zapisoval: inu, aku, veliku, dobru, zhiftu, fapopadenu, JEfufov, moglu, milu, ufaku, opraviu, pogoftu, vezhnu, hitru, fvetu, nezhloveshku, perferzhnu, kulku.

→ **ŕ > er, ar**

Zlogotvorni *ŕ* Repež zapisuje kot zvezo polglasnika in *r*, torej tako, kot so ga zapisovali že pred njim (skladno z govorom). Pogostejši refleks za zlogotvorni *ŕ* je *er*: per, perpraviti, pervim, fterplenia, fmertni, terniam, terdnu, ferze, verha, perfi, freberniku, kervaviga, poterdeu. V dolenjščini in pri Repežu pa se pojavlja tudi nekoliko širši refleks, in sicer *ar*: martvi, martvashki, Karshanftvu.

→ **ľ > ol, ou, o**

Zlogotvorni *ľ* je po večini slovenskega ozemlja, enako kot zlogotvorni *ŕ*, razpadel v samoglasnik in soglasnik, nato pa se je razvijal dalje. Pri Repežu se zanj pokažeta dva refleksa, ki ju zapiše na tri različne načine. In sicer po knjižnem zapisu z *ol*: bolniku, bolezn, popolnoma, folfami, folfe, sols. Glede na (iz)govor z *ou*: foufe, dougo, doushan, bounike, bouni, pouni. Z *o*: doshan.

→ **Labializacija a > o**

V 12., 13. stoletju se je *a* na celotnem JV slovenskem ozemlju labializiral. Labializacija *a*-ja je še danes značilna za nekatere dele dolenjskega narečja. Tudi Repež ima nekaj primerov položajne labializacije: koku, koker, kok', toku, letoku, lohku, donashni, dones.

Vokalna redukcija je v širšem smislu oslabitev katerekoli prvotne značilnosti kratkih samoglasnikov. Je delna ali popolna. Najbolj prizadene visoke samoglasnike *i*, *ě* in *u*, sledita jim *ę* in *o/ɔ* ter nato še etimološki *e* in *a*.

→ **Nenagl. *i* > *ə* > zapis z *e***

Čeprav Repež nenaglašeni *i* ponavadi zapisuje, najdemo tudi nekaj **delnih redukcij** *i*-ja, ko le-tega zapiše z *e*: opravet, nez, hodet, mojih, jeh, tojih, hvalet, jet, notre.

→ **Nenagl. *i* > *∅***

Pojavljajo se tudi **popolne redukcije** nenaglaščenega *i*-ja, in sicer predvsem v pesmih (zaradi števila zlogov), pa tudi (nedosledno) izven njih: frute, fromak, prof', al', ftur', vezhirnze, skus', fvet, bratoushno, vedit, pokur', poft' li, nu, prut', teb', morebit, molituze, umorit, neft, rezh, tezh, ulazhjo, treft, bod' te, usmil' te. Onemi predvsem *i* v predponi *iz*:- fvirajo, fpovedani, sbrisali, ftegni, fkafati, fmislit.

→ **ě, *e/ę* > *∅***

Nekajkrat naletimo tudi na **popolno redukcijo** *e*-ja: fvetmu, Chriftufouga, kushvanje, ufaz' mu, narjena, zh'te, fpoudi, narjeno, druġga, let' mu, fvet' ga, T' ga, mormo.

→ **-*u* > -*o***

Nekajkrat končniški *-u* Repež zapiše z *-o*, večinoma pa ima za vsako od teh besed v besedilu tudi nezaznamovan zapis, torej zapis z *-u*: niemo, toimo ufmilenimo, Krishoumo, nashimo, pervimo. Znižanje končniškega *-u* v *-o* je gorenjska narečna značilnost.

→ ***o* > *ə* > zapis z *e*, *i***

Najdemo tudi nekaj primerov **delne redukcije** *o*-ja: koker, bel, kamer, nezoi : nizoi.

→ ***o* oz. *u* > *∅***

Več je primerov **popolne redukcije** *o*-ja: poufdigvaniu, tak', ftrish, ftriti, ftiry, varvat, famerkvanje, kok, tok'.

Pojavne oblike **moderne vokalne redukcije**, ki prav tako slabi značilnosti kratkih samoglasnikov, so:

→ **Akanje**

V zahodnem delu dolenjskega narečja akanje ni pogosto. Pri Repežu naletimo na primere **ponaglasnega**¹⁴ (JEfufavo, popolnama, fhalaftnu, fhalaftno) in **sporadično disimilatoričnega akanja**¹⁵ (damu).

→ **Preglas (a > e) za/pred (funkcionalno) mehkiimi soglasniki**

Značilen je tudi za Repeža¹⁶: jeft, tukei, de, sdej, sgrevei, offrei, s' jutrei, more, vekomei, jokeite, faupe, rei, ukupei, skushei, uprashei, obhajejo, neshu, nei, kei, deleimo, vender, ner-. Preglas se pojavi tudi v predponi *raz-*: reshalu, reshaliti, respet, resboinik, reftepen, referdu. Narečnega prehoda nad- > ned-, za- > ze-, na- > ne- pa pri Repežu ni.

→ **E-jevsko akanje**

Tudi tu Repež ni dosleden, saj ima (skoraj) vse primere zapisane tudi brez **položajnega (za r, n) e-jevskega akanja**: navedo, naufmilenu, nafnane, nafmei, namore, navesh, namarei, nabui, na ftry, nafrezhno, prasadki.

5.2.2 Konzonantizem

→ **Asimilacija po zvonečnosti**

Ker Repež med seboj ne ločuje črk za zapis fonemov s in z (s, l) in za fonema š in ž uporablja le zapis *sh*, je asimilacijo po zvonečnosti za te foneme nemogoče določiti. Ostane pa nekaj drugih možnosti, ki spet kažejo Repeževo nedoslednost v zapisu: gdur, gdu : kdu, nikdar : nigdar : nihdar, bridko, bridkufti : britkufti, presladki, sladkufti, Erz - Pishoffa, preid, popreid : popreit, narpreid : narpreit, faporet, dergot, polek. V predponah *od-* in *ob-* do asimilacije po zvonečnosti ne pride: od, obhaja, odpufkrou, odreishu, podplatou;

¹⁴ Repež pri akanju ni dosleden – primere najdemo tudi brez akanja.

¹⁵ Akanje pred zlogom z visokim samoglasnikom.

¹⁶ Le nekaj besed (tukai, merkaite, maihene, poshlushaite) zapiše (tudi) brez preglasa.

→ **Protetična glasova v- in j-**

Protetični v- se pojavi v besedi *uk*: vuk. Obdrži se tudi v sredini besede: navuk.

Protetični j- pa najdemo v glagolu *iskati*: jishesh : ishejo.

→ **g > x; -g > -x**

Vsak izglasni -g Repež zapisuje s -h, kar ni značilnost zahodnodolenjskega narečja, ampak je skupna značilnost vseh notranjskih narečij (samostalniki: Buh, douh, pridih, nuh; pridevniki: douh, nah, uboh). Tudi sredi besede g nadomesti s h-jem: PREDHOVOR, nihdar.

→ **vzd- > zd**

Narečno (olajša izgovor): fdihni, fdishesh, fdehnu, fdihujemo, fdishejo. A: u' fdihui, u' fdihnu, u' fdehnili.

→ **vp- > p-**

Narečno in starinsko: prashajo, prashei : u' prashajo. Pred ustničnikoma p in b predpona v- sploh rada izpade.

→ **bv > b**

V velelniku glagola *obvarovati*: obari. Tudi za ustničnikoma p in b predpona v- rada izpade.

→ **Palatalizacija k > č pred sprednjimi soglasniki**

Gre za narečno (gorenjsko) palatalizacijo: velizheh, velzhim.

→ **s, z > š, ž pred n, i**

Pojavlja se v nekaterih narečjih, značilno pa je (pri os. zaimkih za 3. osebo) tudi za dotedanjo knjižno tradicijo: shnimi, shnim, shnjo; prelubešniva.

→ **zž > ž; ss > s**

V narečjih so pogoste tudi **medsebojne asimilacije šumnikov in sičnikov** ter podvojenih soglasnikov: reshaliti, reshalim, reshalu; fabo.

→ **Prekozložna asimilacija**

Le-ta je pri Repežu dosledna: poshlushaite, shlishi, ushlishi, shlishat, shlishim, poshlushei, ushlishou, neshlishish; Mishlish; shusho; shlushabnik, shlushabnikom; shlushiti, shlushem;

→ **Ostanki 2. palatalizacije**

Rezultati 2. palatalizacije (k, g, h > c, z, s) so pogosto ohranjeni pri oblikah sestavljene sklanjatve: dru^{fi}h, dru^{fi}ga, velzim, ufazga, ufaz' mu.

→ **šč > š**

V dolnjski narečni skupini skupina šč ostaja ohranjena, tako da se je Repež moral zgledovati po gorenjskem piscu: perpusheniam, Zhesheno, bratoushni, bratoushno, karshanftvi, erbschina, pusha, odpushenie, jishesh, ishejo, objishejo, fupershini.

→ **h > ø (glag. hoteti)**

ozhem, zhem, zhes, ozhe, zhe, otu, ozhemo, zhmo, zh' mo, ote. (Tudi: h' ozhe).

→ **dl v deležniku na -l**

Repež tu nima narečnega, temveč knjižni refleks: padu, padla.

→ **Poudarjalni členek -j**

Razvil se je najprej v osrednjeslovenskem prostoru (nekatera narečja ga še danes nimajo), in sicer v 15., 16. stoletju. Repež ga zapisuje: ufelei, s' jutrei, lgudei, nefai, naprei, nezoi. Ne zapiše ga le v prislovu *po/lebe*.

→ **í > srednji l; ŋ > ni, nj**

V dolnjskem narečju je í prešel v srednji l (poftaulen, volo, ludi, Lublani) ŋ pa je ohranjen, refleksi zanj so različni. Na Z je prešel v *jn*, a Repež tega ne zapiše. Zapisuje knjižni refleks *ni/nj*: skushniavam, niemo; nje, terplenje.

→ **čre- > če-**

Tudi v nekaterih dolenskih govorih je v skupinah *čre-*, *žre-* *r* onemel zaradi lažje izgovorljivosti. V *Romarskih bukvizah* je to razvidno le za skupino *čre-* iz besed: zhes, zheulu.

→ **tj > tj; tj > k**

Skupino *tj* Repež - tako kot knjižni jezik - ohranja (tretja, tretia). Lahko pa tudi preide v *k*: H' trekimo. To ne ustreza niti Repeževemu narečju niti dolenski knjižni tradiciji, njegov zgled je bil gorenjski.

→ **Izglasni -l > -u**

V deležnikih na *-l* in v pridevniki v imenovalniku m. spola izglasni *-l* prehaja v *-u*: fpovedau, biu, dau, dobiu, ftau, zazheu, zmalou, preliu, umeru, fazheu, objeu, prejeu, odpru, ufeu, fnau, podau, itd.; vefeu.

5.3 Oblikoslovje

V oblikoslovju bom razložila le oblike, ki se od današnjega knjižnega jezika razlikujejo. Odstopanj, ki se pojavljajo zaradi že razloženih glasoslovnih značilnosti (preglas, izglasni -o > -u, cirkumflektirani ô > u), ne bom še enkrat pojasnjevala.

5.3.1 Samostalniška beseda

→ Samostalnik

V imenovalniku ednine m. spola uporablja staro obliko za samostalnik *oče*, in sicer *Ozha*. V sklopu *Ozhenashu* ima tudi mlajšo obliko: *Ozhe*. Ostale sklone besede *oče* sklanja po moški sklanjatvi, s podaljšavo na -t-: *Ozha*, *Ozheta*, *Ozhetu*, itd. Uporablja latinsko obliko imena *Pilat*, torej *Pilatus*, pri čemer latinska končnica -us preide v -uš/už: *Pilatush*, kar je nato osnova vseh nadaljnjih sklonov. V glagolniku premishluvanie je u nastal iz sedanjške pripone -uje- ali po prilikovanju *ov* > *u* brez upoštevanja preglasa.

Glagolnik v roditelju ednine povikshania, je tvorjen iz starejše oblike primernika *višji* tj. *vikshi*, ki ima premeno po disimilaciji ob obrazilu -ši.

V dajalniku ednine m. spola se pojavi končnica -i: h' Bugi, foldati, h' Krishi, Jefufi, k' Gospudi, ki je nalika na moško i-sklanjatev, npr. *Gospudi*. Je tudi notranjska narečna končnica, v dolenjščini pa se reducira v ə in se lahko ponovno vokalizira v e. Večkrat pa je uporabljena končnica -u: Bogu, H' Krishu, Jefufu.

V tožilniku ednine ž. in m. spola končnici -el, -ev po prilikovanju prehajata v *u* (-el, -ev > -eu > u): misu, peku, Molitu.

Repež uporabi tudi latinski zvalnik m. spola: JEfu Chrifte, Chrifte.

V mestniku ednine m. in sr. spola še ohranja staro i-jevsko končnico: per Stationi, u' tem leiti, u' morji, po Karshanftvi, na Krishi, po fveiti, u' pofti. Uporablja pa tudi končnico -u npr. na Krishu. Samostalnik *pot* ima v zvezi *križev pot* m. spol. V mestniku ed. zasledimo obe končnici: na/pri potu/i (na tem Krishovim poti, per Krishoumo potu).

V orodniku ednine m. in sr. spola ima posplošeno govorno končnico *-am* (končnica je nalika po imenovalniku mn. sr. spola in pod vplivom ženske sklanjatve, ki se je razširila na m. in sr. sp. iz dajalnika množine): S' perpushmaniam, s' dellam, greham, pred Altarjam, la Bugam, s' Crucifixam, s' premishlivaniam, pred lodnikam, s' Krisham, s' Petram, pred Annasam, pred Pilatusham, s' oblazhilam.

V imenovalniku množine m. spola uporablja za osebe končnico i-sklanjatve *-je*: Judie, aidie.

V rodilniku množine m. spola namesto preglašene končnice *-ev* uporablja trdo končnico *-ov*, ki preide tudi v *-u*: Ozha nashou, Papeshou, zhudeshou; Ozhenashu, zheulu. Za rodilnik množine ž. spola uporabi naglašeno končnico *-í*: *besedi*, kar je nalika po i-sklanjatvi.

V dajalniku množine m. spola sta se končnici *-em* in *-om*, tako kot v orodniku ednine, že umaknili govorni končnici *-am*, ki je nalika po imenovalniku mn. sr. spola pod vplivom ženske sklanjatve, ki se je razširila na m. sp.: Francishkainarjam, Udam, romarjam, Judam, shlushabnikam, farjam.

V mestniku množine m. in sr. spola poleg danes knjižne končnice (npr. per Stationih) uporablja tudi končnico *-ah*, ki je nalika po samostalnikih ženskega spola: per Stazionah, v' ferzah, u' grehah.

V orodniku množine m. spola uporabi končnico moške i-jevske sklanjatve *-mi*: s' Judmi, kar je najverjetneje analogija po *ljudje* (z ljudmi).

→ Samostalniški zaimki

Osebni zaimki

Za 1. osebo ednine v imenovalniku uporablja obliko *jeft*, ki se je pojavila že v Starogorskem rokopisu, uporabljali pa so jo vse do 19. stoletja, ko so jo po etimologiziranju nadomestili z obliko *jaz*.

V dajalniku 3. osebe ednine m. spola zapisuje poleg končnice *-u* tudi končnico *-o* (nenaglašeni *-u* se zniža v *-o*): niemu : niemo.

Tudi v mestniku 3. osebe ednine m. spola zapiše končnico *-o*, namesto *-u*: na niemo.

Druge oblike osebnih zaimkov se ne razlikujejo od današnjih. Njihova raba se še razlikuje, saj Repež osebne zaimke uporablja tudi, ko to ni potrebno, npr. ob osebni glagolski obliki. Tudi namesto naslonske včasih uporabi naglasno obliko.

Oziralni zaimki

Namesto imenovalnika oziralnega zaimka *kdor* pogosto rabi kar pridevniški oziralni zaimek *Katiri/Kateri*, pozna pa tudi obliko *Kdur*.

Celostni zaimki

V imenovalniku ednine m. spola uporablja - danes starinsko - obliko *ufakateri* (danes *vsak*), ki je bila v rabi že v 16. stoletju.

V rodilniku in mestniku množine pa po naliki s pridevniškimi končnicami uporablja končnico *-ih*: per uſih, od uſih.

Nikalni zaimki

Uporablja starejšo obliko nikalnega zaimka (še brez *n-*): *obena*, *obeden*. V mestniku pa je *n-* že dodan, uporablja mlajšo obliko: *v' nobeni*.

5.3.2 Pridevniška beseda

→ Pridevnik

V imenovalniku ednine m. spola končnico *-ev* po prilikovanju zapiše z *-u* (*mertu*) in tudi z *-ou* (*mertou*, *Krishou*). V pridevniku *strašen* uporabi naglašeno končnico *-án*: *ſtrashan*. Pridevnik *imenovani* ima pod vplivom sedanjiške pripone *-uje-* *u* namesto *o-* ja: *imenujem* > *imenuvani*. Elativ oz. presežnik pridevnika *visok* tvori iz osnove *visok-* in s predpono *nar-*: *narvifokeishi*. Repež uporablja starinsko predpono *nar-*, ki je nastala iz **na-že*, ž je po rotaciji (VŽV) prešel v *r*. Oblika *shelejozh* je nastala po kratki obliki sedanjika 3. os. množine: *že/e-* + *-j-oč*. Oblika imenovalnika ednine ž. spola *sdolania* pa je nastala iz danes pogovornega prislova *zdolaj*, brez izpada *a-*ja.

V rodilniku in tožilniku ednine m. in sr. spola uporablja za tedaj knjižno končnico *-iga*, ki je bila v rabi vse od Rateškega rokopisa pa do novih oblik leta 1849: *JEufoviga*, *vezhniga*, *sdraviga*, *taiftiga* (rod.) itd.; *shiviga*, *duhouniga* (tož.).

V dajalniku ednine m. in sr. spola zapisuje končnico *-imu* (posplošena je po ostalih sklonih z -i: določna oblika m. sp, orod. ed., mn. oblike pri. m. sp.), pride pa tudi do znižanja končniškega *-u* v *-o* (nebeshkimu, usmilenimo), kar je gorenjska značilnost.

V mestniku ednine m. in sr. spola zapisuje končnico *-im* (posplošena je po ostalih sklonih z -i: določna oblika m. sp, orod. ed., mn. oblike pri. m. sp.): po zeilim, na Krishovim, fadnim, pravim, na taiftim. Tudi *-imo* (nalika po daj. ed. in delni intenzitetni upad): per Krishoumo.

V imenovalniku množine ž. spola uporabi obliko *maihe*. Gre za polglasnik, ki ne izpade in je zapisan z *e* (po im. m. sp. *majhen*).

V dajalniku množine m. spola ima obliko *vikshim*. To je starejša oblika primernika *višji*, ki ima premeno po disimilaciji ob obrazilu *-ši*. To obliko še najdemo v Pleteršnikovem slovarju, a že s kazalko na *višji*.

Iz pridevnikov je razvidno tudi, da Repež ohranja srednji spol: *ivetu nebu*, *shitnu polie*, *vashe ferze*.

Uporablja tudi določno obliko pridevnikov: *lubesnivi Jefuf*, *ufmileni Jefuf*, *greshnik ubogi*, *Premiloftvi*, *dobrutlivi*, *ufmileni Jefuf*.

→ Števniki

Sklonske končnice vrstilnih števnikov potrjujejo zgoraj omenjene oblike pridevniških končnic: *drufiga*, *eniga*, *H' pervimo*, *H' drugimu*, *H' trekimo*, *per tem pervim*. Zanimiva je še rodilniška oblika glavnega števnik *dve*: *dvejeh* (iz *duei* + vpliv števnik *trije*) in oblika *utretizh* - križanje med *v tretje* in *tretjič*.

→ Pridevniški zaimki

Svojilni zaimki in povratno svojilni zaimki

Repež povratno svojilni zaimki in svojilni zaimki za 2. osebo ednine zapisuje brez *-v-* (vpliv zaimka za 1. osebo *moj*): *toi*, *foi*; kar je značilno za tedanjo rabo pri gorenjskih piscih in torej tudi za gorenjsko, ne pa dolensko narečje. Le dvakrat svojilni zaimki *toi* zapiše tudi z *-v-*: *k' tuoji*, *u' tuojo*. Namesto povratno svojilnega zaimka pogosto uporablja svojilne zaimke: *poufdignite gori vashe glave*, *v' oblizhje toiga Chriftufa*, *udari s' roko na toje perfi* itd.

Z rodilnikom osebnega zaimka za 3. osebo ednine m. in ž. spola Repež izraža svojino: *niega* (kushni *niega* fвете *noge*), *nje* (kaj je *terpou nje* Syn).

Kazalni zaimki

Pojavljajo se predvsem v vlogi določnih členov: ta S. Krishou pot, tu shiulenie, ta prvi, ta teshki Krish, ta fveit, ta Apoftolska oblaft itd. Pridevniške končnice se tu razlikujejo: do tiga drufiga : tega vezhniga shiulenia (rod.), u' tem fvetim Jerufalemskim Meiftu : na tim Krishu (mest.).

5.3.3 Glagol

V sedanjiku ima Repež precej nenavadnih oblik in vezav glagolov. Glagol *zaupati* veže s tožilnikom, vendar namesto glagolskega predložnega morfema *v* (*zaupati v*) uporabi glagolski predložni morfem *na* (*faupei na*), ki je kalk iz nemščine. Glagol *usmiliti* se pa namesto z rodilnikom, veže s tožilnikom - kalk iz nemščine (*ufmili le zhes nas*). Glagol *pridobiti* ima (po knjižni tradiciji) predpono *fa-* (*fadobish*, *fadobi*, *fadobimo*), takšno obliko tega glagola pozna tudi Pleteršnik v svojem slovarju. Obliko *objiskati* je Repež zapisoval po (iz)govoru. 2. os. ed. glagola *smejati* je tvoril z nedoločniško pripono *-a-*: *smejash*. Repež v 3. os. množine nekajkrat uporabi tudi kratke oblike glagolov: *ftre*, *fadobe*, *pojo*, *perteko*, *tepo*, *peko*, *fazhno*.

Pomožni glagol *biti* v 1. os. zapisuje s *fem*, torej z zgodovinsko utemeljeno obliko, ki jo je zapisoval že Trubar, in tudi s *lim* - obliko je zapisal Bohorič v svoji slovnici in Dalmatin v Bibliji, in se je pojavljala še v prvi polovici 19. stoletja. (Orel 2003: 552). Zanikan glagol *biti* zapisuje z gorenjsko glasovno obliko *nisem*: *niffem*, za 3. osebo zanikanega glagola *biti* pa uporablja tako mlajšo gorenjsko obliko *ni* kot starejšo dolenjsko *nei*. Zanikana oblika glagola *biti* za 3. osebo je nastala iz *nije.

Prihodnost Repež izraža na dva načina: opisno z glagolom *biti* v prihodnjiku in deležnikom na *-l* ter z naklonsko zvezo glagola *hoteti* in nedoločnika (Ta greshnik bo *fazgeu* (TN¹⁷: *fazheu*), po tem Bogu shlushiti, nu ga zhe od ufih reu tudi Buh odreshiti; zhe tukai omedleiti, namore vezh naprei; Nezhesh reshalit ga vezh fanaprei; zdei

¹⁷ TN = tiskarska napaka.

Christiane, zhmo morit lohku, itd.). Ko prihodnjik tvori z glagolom *biti*, zasledimo starejše polne (bodem, bodesh, bode) in mlajše oblike tega glagola (bom, bosh, bo, bomo, bofte). Od konca 18. stoletja dalje se je uporabljal le še prvi, opisni (*biti* v prih. + del. na -l) način izražanja prihodnosti.

Za izražanje preteklosti Repež uporablja opisni preteklik (je dau; je tu oblubu; je /.../ fturu; k'fo /.../ vergli; fo /.../ jokale, itd.) in historični sedanjik. V pesmi pa se pojavi tudi predpreteklik, ki izraža dovršeno dejanje v (daljnji) preteklosti (k' fim jo biu, jeft preliu). Najbrž ga je Repež uporabil zaradi rime in določenega števila zlogov.

Zelo pogosto se v besedilu pojavlja tudi velelnik (poglei, u' femi, rezi, moli, fanesi peidi, skushei; pogleite, poufdignite, merkaite itd.). Pojavijo pa se tudi nam nepoznane oblike velelnika: pogledei, kushvaimo (prvi je tvorjen pravilno iz sedanjika, drugi iz nedoločnika), fpovi, povi (nalika po glagolih z -i, prilikovanje -ej > i). Namesto velelnika pa uporablja tudi naklonsko zvezo glagolov *imeti* in *morati* z nedoločnikom (imash moliti; Mormo verjet; moresh rezh).

Končnice opisnega deležnika na -l (-al, -el, -il), Repež zapisuje v skladu z govorom (-au, -ou; -u, -ou; -u): dopovedou, podau; vidu, pershou; nagnu.

5.3.4 Prislov

Krajevni

Uporablja obliki *prezh* (s preglasom: danes pogovorna) in *prozh*. Kratko naglašena končnica -ov se priliči v -u: domu. Oblika krajevnega prislova *sdolei* je iz prislova *doli*, ki ga uporablja tudi v pomenu *spodaj*. *Gori* uporablja v pomenu *zgoraj*. Prislov *letukai* je iz prislova *tukaj* in poudarjen s členkom *le*. Prislov *ki/ky* (kje) je lahko nastal po prilikovanju dolenskega *kej* > *ki*.¹⁸

Časovni

Časovna prislova *s' vezher* in *s'jutrei* še nista leksikalizirana in ju zapisuje še v predložni obliki. Poleg starejših oblik prislovov (popreid, preid, narpred) uporablja tudi mlajše oblike (poprej, narprej). Prislov *na ladni zhas* pomeni 'na zadnje'. Prislova

¹⁸ Enako velja za vprašalnico *kje*.

ukratkim in *kmali* izpričujeta končnice Repeževega časa: nenaglašen *ě* > *i* in staro i-jevsko končnico. Prislova *dofehmau* (SSKJ: do takrat, do zdaj; Plet.: bisher 'doslej') in *poľsehmau* (potem) sta nastala iz predpon *do-* in *po-*, starinske oblike kazalnega zaimka *teh*, torej *seh* (**sixъ*), in starega rodilnika mn. **mal* 'določen čas'. Starinski prislov *ushe* (že) je iz psl. **juže* oziroma iz stavčnofonetične različice **uže*. Prislov *glih*, *lih* je pogovorni (glih, ravno; Plet.: enako, ravno, prav - iz nem. *giltig*), *g* je zaradi lažje izgovorjave onemel. Prislov *precej*, ki mu raba danes peša, pomeni 'takoj, brž'. Pleteršnik zanj ponudi nemško ustreznico *sogleich* 'takoj'.

Vzročnostni

Repež uporablja prislov *terbei* (treba), ki je iz psl. **terba*. V stcsl. ima obliko *trěbě*, torej je *-ei* lahko iz jatovske končnice (*-ě*).

Lastnostni

Prislov *fabľtoin* je nastal iz *obston* in kasnejšega predloga *za*: *zaobston*. Po redukciji dobimo *zapston* oz. *zabston*. (Skočaj 2002: 45). Prislov *ukupei* je nastal iz samostalnika *kup* v mest. ednine (vkupe) + *-j* (danes *skupaj*). Prislov *tulkukrat* je nastal po prehodu cirkumflektriranega *ô* > *u*, medtem ko je *u* v prislovu *kulkukrat* nastal po analogiji: zgodaj podaljšani novoakutiani *ó* > *u*.

5.3.5 Predlog

Predlogi se od današnjih, razen zapisa, skorajda ne razlikujejo. Pri zapisu najbolj odstopa predlog *pri* (per), pri katerem *i* onemi, polglasnik pa je zapisan z *e* (enako je s predpono *pri-*). Repež uporablja glagolski predložni morfem *od*, ki izraža vsebino. Veže se z rodilnikom (*od* + rodilnik): PESMI Od manenge, od premishluvania; od te S. Bratoushine tukei; Od terpenia Chriftufouga; Od fpomina terpenia; itd. Vezava vsebinskega dopolnila z *od* je bila verjetno kalkirana iz nemščine, zato so jo sredi 19. stoletja nadomestili s slovanskim *o* (+ mestnik). Predlog *fa volo* danes pišemo skupaj (zavoljo 'zaradi').

5.3.6 Členek

Členek *le* je predpostavljen kazalnemu zaimku: letu, letoku, letaki, leta, leti, lete, letem. Repež členek zapisuje stično s kazalnim zaimkom.

5.3.7 Vezniška beseda

Veznik

Dolenjsko obarvana različica veznika *in* (inu) se v Repeževem besedilu pogosto pojavlja brez vzglasnega *i*: nu. Veznik *da* (de) Repež pogosto piše skupaj s sledečim členkom *bi* ali z naglasno obliko osebnega zaimka za 2. osebo v dajalniku *ti* (deb', det'). Pogojni veznik *aku* 'če' ima, enako kot *inu*, dolenjski refleks za izglasni *-u*. Veznik *kir*, ki je nastal po rotacizmu iz psl. *(k)i-že, uporablja v pomenu 'ko' (Toku kir fo Romarji fpovedani) in 'ki' (Jagne Boshje, kir ufiga fivita grehe odjemlesh). Tudi veznik 'ker' dobi izrazno podobo *kir*, saj se *e* ob *r* zoži v *i*: kir leti Mashniki /.../ nemorejo ufelei. Veznik *pak* danes velja za zastarelega. Psl. *pakъ 'ponovno, kasneje, nepravno, slabo' je bil prislov. Nastal je iz psl. *pa-, ki se je uporabljal kot predpona v pomenu 'ponoven, kasnejši, nepravi, slab', in iz pripone *къ. Repež večinoma namesto veznika *ki* oz. njegove starejše oblike *kir* uporablja dolge oblike oziralnih zaimkov: katere (gnad, katere iskafuje), kateri/katiri (uŕi, kateri fte), katiro (shaloft, katiro fi) itd. Veznik *temveč* Repež zapisuje v starejši glasoslovni različici: temuč (temuzh). Že v Pleteršnikovem slovarju je beseda obrazložena takole: *starejša pisava za: temveč*.

5.4 Besedje

V tem poglavju so po abecednem redu predstavljene besede, ki jih današnji slovenski knjižni jezik ali ne pozna več ali pa jih označuje za starinske oz. zastarele. Nekatere besede so narečne in jih knjižni jezik ni sprejel, v narečjih pa se še uporabljajo. Besede z istim korenem so zapisane skupaj, po besednih vrstah so ločene le s podpičjem. Za lažje razumevanje so uporabljene v besedni zvezi ali stavku. Nato v oklepaju sledi sodobna knjižna vzporednica, za le-to pa je (ne vedno) razlaga izvora besede.¹⁹

A

Andoht, andohtljiv: andoht 6, s' andohtio 6; s' andohtlivim 16/17 - premishlui, kar tebi toja andoht noter da; s' andohtio moli; s' andohtlivim premishluvaniem, inu molitvami; (pobožnost; pobožen). Iz srvn. *andāht* 'misel na Boga, predanost Bogu'.

Aprobirati: approbirat 34 - ufe moje Pefmi /.../ u' Gorizi fo ble dane PP. Francishkainarjam na S. Goro approbirat; (uradno odobriti, potrditi).

Arcat: arzat 26, Arzata 26, arzati 49 - Sem peite bouni fdravi, ta pravi / je tukei arzat nash; Od tiga nebeshkiga Arzata, inu te boshje poti; Sem pertezi ti, k' nashmu arzati,/Ufe reve potoshi ti; (zdravnik). Iz srvn. *arzât* m. 'zdravnik'.

Arcnija: arznye 31 - U' zhas arznye dobit nei; (zdravilo). Iz srvn. *arzenîe* f. 'zdravilo'.

B

Bukvice: bukvice 1 - ROMARSKE BUKVIZE; (knjižica). Pleteršnik ima v svojem slovarju nemško ustreznico *das Bûchlein* 'knjižica'. Gre za staro izposojenko iz germanščine. Raziskovalci jo večinoma navezujejo na got. *boca* 'črka' (*bocos* pl. 'knjiga').

¹⁹ Enako velja za poglavji z besedjem drugih dveh Repeževih pesmaric.

C

Cagovati: zagujesh 41, nezagei 22, zagui 48 - Sam greshnik fdihujesh, zagujesh, / K' fi u' grehiv zhes glavo; O greshnik nikar, nezagei ti nigdar; Moi Romar tedei, ne zagui ufellei, / Oberni fe k' niemu fdei; (obotavljati se, obupovati). Pleteršnikov slovar nam pove, da je beseda iz nem. *zagen* 'odlašati'. Iz srvn. *zagen* 'biti strahopeten, bojazljiv'.

Cajt: zaitu 34 - bodo ukratkim zaitu tudi drukane; (čas). Pogosteje Repež uporablja sodobno knjižno ustreznico: čas. Iz nem. *die Zeit* 'čas'.

Cajtinge: zeitinge 28 - Nefite zeitinge dobre; (novice). Iz bav.-avstr. *Zeitung* 'časopis, novice'.

Cartati - cartan: zartani 39 - O zartani, perferzhni, moi bratiz lubi; (nežen, ljub). Iz nem. *zart* 'nežen'.

Cug: zugi 31 - Kir nifo s' poftle mogli; / Eni ushe u' tem fadnim zugi, / Sa mertve dershani bli; (vzdihljaj). Iz nem. *zug* 'potež', ki izhaja iz glagola *ziehen* 'vleči, potegniti'. Glagol se pojavi v frazemu *in den letzten Zuegen liegen*, in sicer v pomenu 'na smrtni postelji oz. v zadnjih vzdihljajih'.

Cvibel, cviblati: zvbila 53; Nezvbilei 50 - kir jeft toku veliku faupanie pruti tebi ufelei imam, /.../ de lam febi tega zvbila nikuli ne dopuftim; Nezvbilei fa tu, fadubu bosh tu, / de poidesh u' fvetu Nebu; (dvom; dvomiti). Iz stvn. *zwîvelôn* 'dvomiti' ali srvn. *zwîvelen* 'isto'.

D

Dejati: bi diali 49 - Bi diali toku, ni mogozhe blu, / De fe je fgodilu tu; (reči).

Drukati - drukan: drukane 7 - u' nemshkim gradzu drukane; (natisnjen). Iz nvn. *drucken* 'tiskati'.

Duhoven: duhouniga 8 - folk na tiga duhouniga zhaka; (duhovnik). Besede v takšni obliki ne poznata ne SSKJ, ne Pleteršnikov slovar. Najdemo pa jo v Snojevem *Slovarju jezika Janeza Svetokriškega*. Gre za posamostaljeni pridevnik: duhoven > duhovni, torej danes *duhovnik*. Repež pogosteje uporablja besedo *Mashnik* (gl. Mašnik).

E

Erbščina: erbshina 10 - Ta fiveta bratoushna, /.../ je prava erbshina, tega vezhniga shiulenia; (dediščina). Iz srvn. *erbe* n. 'dediščina'.

F

Facol: fazou 18 - Faronka gre na pruti, de mu en fazou da! Oh! oh moi gofpud, obrishi toi kervavi put; (robec, ruta). Iz it. *fazzuolo* 'robec za brisanje obraza'.

Faronika: Faronka 18 - Faronka gre na pruti; (Veronika). To je redka oblika osebnega imena Veronika.

Firšt: Firsht 44, Firshta 45, Firshtu 45 - en Firsht aidouski; T'ga Firshta sholnirji, fo v' en erh pershli; en Krish JEFufau, / So ga fabi nesli, kafat Firshtu tam; (knez). Iz srvn. *vürste*, nvn. *Fürst* 'knez, vladar'.

Folk: folk 8, folka 3, folku 30, folkam 46 - folk na tiga duhouniga zhaka; veliku folka pride; Nei ufim folku povedo; kerftiti, is fojem folkam; (ljudstvo, ljudje). Iz srvn. *volc*, *volk* ali nvn. *Volk* 'ljudstvo, narod, množica, ljudje'.

G

Gajžlati - gajžlan: gaishlan 12 - JEFus nauřmilenu gaishlan; (bičan). Iz srvn. *geiseln* 'bičati'.

Gavgarski: gaugarski 45 - gaugarski leis; ((les) vislic). Iz srvn. *galge* m. 'vislice'.

Gnada, (po)gnadan, gnadljiva: Gnade 28, gnado 10, gnadi 13, gnad 1; pognadan 3; gnadlive 1 - bo dubu, / Gnade od JEFufa; gnado dobi naprei; brate inu fefre u' toji S. gnadi ohranish; od teh velizheh gnad, katere iskafuje JEFus na Krishni gori; od dofti S. Papeshou is velikimi odpuftki pognadan; gnadlive Duhoune Gosposke; (milost; z milostjo obdan; milostljiva). Iz srvn. *g(e)nâde* f. 'milost'.

Grevenga, (z)grevati se, (z)grevano: grevengi 5, grevengo 4; sgrevei fe 8, fe bosh fgrevou 25; fgrevanu 14 - Kader bi fe pak ne moglu prou vashe ferze k' eni popolnoma grevengi omezhati; grevengo obuditi, toku dobru zhes te meihene koker zhes velike grehe; sgrevei fe de fi Boga, doftikrat reshalu ga; Zhe fe bosh fgrevou, zhiiftu fpovedou; fgrevanu ferze pernefi; (kes, kesanje; pokesati se; skesano). Iz srvn. bav. **gereunige* f. 'kesanje'.

Gvišno, (za)gvišati, (za)gvišan: gvishnu 43; fagvishan 36 - Kirkul' faupa prou, ta gvishnu je fdrou; arzat fam pravi fagvishan ufak bo, k' tirma on ofdravi; (gotovo; zagotovljen). Iz srvn. *gewis*, *gewisses* 'zanesljiv(o), gotov(o)' ali iz stvn. *g(e)wis* 'gotov, siguren',

K

Koštati: koshtash 20 - fpofnash, kai ti JEfufa koshtash; (stati) Pleteršnik izraz pojasni z nemškim izrazom *kosten* 'stroški'. Iz srvn. *kosten* 'delati zalogo, potrošiti, stati, imeti ceno, veljati'.

Kuš(e)vati, kuševanje: kushvatj 46, kushni 25, kushnimo 16; kushnu 37; kushvanje 11 - Sazhno tam kushvatj; kushni niega fvete noge; kushnimo te fvete Rane; she kushnu te bo; skus' Judeshovu kushvanje isdan; (poljubljati; poljubljanje). Pleteršnikov slovar nas napoti na tedaj ustreznejšo izbiro, na *poljubovati*. SSKJ pa nam pojasni besedo kot nižje pogovorno: poljubljati. Iz srvn. *kuss* 'poljub', nvn. *küssen* 'poljubljati, poljubiti'.

L

Lon: lon 43 - ufe rane, / Ofdravi ne uprasha; / Deb' ti nieumu (TN: niemu) dau lon; (plačilo). Iz srvn. *lôn*, *lône*, *lonne* m./n. 'plačilo, nagrada'.

Lušt: u' Inshtah (TN: u' luštah) 15 - u' Inshtah nu u' slatkufti; (poželenje, naslada). Iz srvn. bav. *lušt* (srvn. *lust*) f. 'zadovoljstvo, veselje, poželenje'.

M

Maninga: manengo 4, Od manenge 1 - ftriti eno dobro manengo; Od manenge, od premishlivanja; (namen, misel). Iz srvn. *meinunge* 'pomen, misel, mnenje, namen, ljubezen'.

Martra: martre 14, martro 12 - pešem od JEfufove martre; Skuŕi tojo bridko martro. inu grenko ŕmert; (trpljenje). Iz srvn. *marter* f. 'razpelo, muka, bolečina, mučenje, trpljenje'.

Mašnik: Mashnik 16, Mashniki 3 - gre en Mashnik doli k' S. Anni; Mashniki kader veliku folka pride; (duhovnik, ki mašuje). Pleteršnikov slovar geslo prevede preprosto z *der Priester* 'duhovnik', SSKJ pa pojasni, da je to 'duhovnik, ki mašuje'.

Merkati: Merkei 32, merkaite 5 - Merkei tudi, nu oblubi, / Greha ŕ varvat; O vi uŕi, /.../, merkaite; (paziti). Iz srvn. *męrken* 'paziti, opaziti, presoditi, spoznati, zapomniti si'.

Moča: mozho 33 - tozho, shusho, mozho; (obilno deževje). Besedo najdemo tako v SSKJ-ju, kot v Pleteršnikovem slovarju. Pleteršnik da še primer: *tri šibe: toča, moča, suša*, pojasni pa jo z *die Nässe; anhaltendes Regenwetter* 'mokrota, obilno deževje'. Iz psl. **močiti*, **moča*, **močь*, ki so tvorbe na osnovi ide. korena **mak-* 'moker, vlažen'.

Muja: s' mujo 2 - s' dellam inu s' mujo oblosheni; (prizadevnost). SSKJ za iztočnico *muja* ponudi razlago *trud, prizadevnost* in pove, da danes raba tega leksema peša. Pleteršnik pa jo prevede z *die Mühe* 'težave' in navede še znan slovenski pregovor: *brez muje se črevelj ne obuje*. Po danem primeru vidimo, da nam bolj ustreza SSKJ-jeva razlaga te besede. Iz srvn. *müeję* f. 'trud, težava, potreba, sila, zaskrbljenost', *müejęn* 'težiti, skrbeti', refleksivno 'potruditi se'.

N

Nuc, nucen: k' nuzu 4; Nuznu 3 - inu nashim dusham k' nuzu prou opravet; Nuznu ŕamerkvanje, koku Imamo ta S. Krishou pot objiskati; (korist; koristen, potreben). Iz stvn. *nuz* m. 'raba, korist'.

O

Ofer, ofrati, ofran: offer 31; offrei 8, ofri 20, offra 4, ŕe offrimo 42; offrani 30 - So poslali, offer dali; prvi odpuŕtik dobish, offrei ga Bogu; greshnik ubogi letukai ofri ŕe; odpuŕtik ŕam ŕa ŕe offra; U' Altar ŕe offrimo; Glei teh pildu, bodesh vidu, / Kir ŕo offrani ŕa tu; (žrtev, daritev; darovati; žrtvovan, darovan). Iz srvn. *opfer* n. 'žrtev, daritev'.

Ofert: offerti 51- odsheni od mene duha te preufetnofti, nu offerti; (napuh). Iz srvn. *hōchvart* f. 'napuh, ošabnost, vzvišenost; gosposki način življenja'.

Omečiti: omezhati 5, fe omezhi 9 - Kader bife pak ne moglu prou vashe ferze k' eni popolnoma grevengi omezhati; Zhe ta greshnik tezhi, nu v' pregrehah moti; narbersh fe omezhi, na tem Krishovim poti; (omehčati). Pleteršnik glagol *omečiti* prevede z *weich machen* 'omehčati'.

P

Partikel: partikl 16 - po tem en partikl od tega praviua (TN: praviga) S. Krisha, /.../, fe daje kushvat; (delček, delec). Pleteršnik ima pri geslu *delček* nemško ustreznico *die Partikel*.

Pild, pildek: pildek 36, pildu 30, pilde 49 - kulku bolniku, je shlu fdravih prez h keb' en pildek ftrili, kir gnade dobe; Glei teh pildu, bodesh vidu, / Kir fo offrani fa tu; Keb' bouniki pilde ftrilli; ((sv.) podobica; slika, podoba). SSKJ poda razlago 'podobica' (starinsko). Iz srvn. ali nvn. bav. *pilde* n. 'podoba'.

Popolnoma 'popoln' prid.: popolnoma 4 - to popolnoma grevengo obuditi 4; ta prvi popolnoma odpustik 4; popolnoma grevengi 5; popolnoma Rimshi odpustki 7; popolnoma ta S. Krifshou pot objishejo 17; (popoln, cel, celoten). Prislov *popolnoma* nam danes ni tuj. Vendar pa nam je v Repeževem besedilu nenavadna sama raba tega prislova, saj ga uporablja v vlogi pridevnika, kar je bilo v skladu s tedanjo knjižno tradicijo.

R

Rajtati: bom raitou 49 - Kai bom raitou fdei, s' rezh mogozhe nei, / Zhlovek kar ti je terbei, / Sem pertezi ti, k nashmu arzati; (misliti). SSKJ za *rajtati* da razlagi 'računati, misliti', za *odrajtati* pa razlago 'delati'. Iz srvn. bav. *reiten* 'šteti, računati, preudarjati'.

Reva: u' revah 23, reve 46 - Od trofta u' revah, nu u' nadlugah; de bo ufeu od vas. / Ufe reve, teshave, boleŋni hudu; (beda, težava). V Pleteršnikovem slovarju je prvi pomen te besede *das Elend, die Noth* 'beda, stiska'. Iz bav. srvn. **reuwe* (srvn. *riuwe*) 'kesanje, bolečina, žalost', prvotno sln. **revba*, kar se je poenostavilo.

S

Skazati: skafati 9 - Kaj je Krishou pot fdei, od niega zhem skafati: po k' tirim je ufelei, hodila boshia mati; (pripovedovati, povedati). Čeprav Pleteršnik ta glagol prevede z *aufweisen*, *vorweisen* 'prikazati', SSKJ pa ga razloži s sopomenkami *dokazati*, *pokazati*, *razkazati*, se mi zdi vseeno najboljši knjižnoslovenski prevod *pripovedovati*.

Š

Šac: shaze 7 - je dau take velike shaze, de skufl ufe /.../ Odpufške, li bomo /.../ ltrafengo sbrifali; (zaklad). Iz stvn. scaz 'denar, bogastvo, živina', srvn. *scha(t)z* 'denar, bogastvo, dobrina, zaklad', nvn. *Schatz* 'zaklad, bogastvo'.

Šentovati: shentujejo 46 - kud aidie tok' ltrie, / Shentujejo S' Krisham, Bug otu deb' ne; (preklinjati, grešiti). SSKJ: preklinjati z besedo *šent*: hudič. SSKJ: *šent*, evfemistično hudič. Iz *šent* (sanctus 'sveti'). Iz bavav. nar. *schenten* 'ošteti, grajati, preklinjati, psovati'.

Šenkati: shenkash 13, shenka 4 - virnim dushizam ta vezhni pokai (TN: pokoi) shenkash; de ufe shenka tem u' bogim dushizam; (podariti). Pleteršnik tega glagola ni zapisal v svoj slovar, v SSKJ-ju pa je zanj razlaga *podariti*, *pokloniti* (nižje pogovorno). Iz srvn. *schenken* 'podariti; natočiti'.

Širmati: shirmai 55 - shirmai, nu vari; (ščititi). Iz srvnem. *schirmen* 'ščititi'.

Štemati: ftemati 51 - mojo dusho narvezh ftemati; (ceniti; ljubiti). SSKJ poda razlagi *ceniti* in *ljubiti* (star.). Iz lat. *aestimare* 'ceniti, čislati, misliti'.

Štrafenga: ltrafenge 54, ltrafengo 7 - de fe zhes nas usmili, nu oberne od nas ufe ltrafenge; li bomo to vezhno, inu zhasno ltrafengo sbrifali; (kazen). Iz srvn. bav. **strâfinge*, srvn. *strâfunge* f. 'kaznovanje, graja'.

T

Ta(j)l: tailu 34, tallu 34, tale 35 - pervim tailu, ali bukvah; tretjim tallu per Pefmah; skorei try tale bo shlu dush u' peku; (del). Iz bav.-avstr. *Teil* 'del, delež', narečno *tâl*.

Tavžent(krat): taushentkrat 10, taushent 20 - frezhen bosh taushentkrat; tulk taushent ran; (tisočkrat, tisoč). Iz srvn. bav. **taužent*, srvn. *tûsent* num. 'tisoč'.

Trošt, troštar, troštati, potroštan: trosht 22; troshtar 11; potroshtai 24, troshta 32, potroshta 35, bo potroshtou 24; potroshtan 10 - en trsht nam dei; Buh troshtar fveti Duh; Buh te potroshtai moi lubi Chriftian; reune troshta; de fe potroshta ta greshnik; Vas bo potroshtou donashni dan; poidesh potroshtan doli; (tolažba; tolažnik; tolažiti; potolažen). Iz srvn. *trôst* m. 'tolažba, hrabrenje, vzpodbujanje; veselo zaupanje, pogum; pomoč'.

U

Uržah: urshahou 55 - fa volo drufih urshahou jeh fa fdei unkei fpuftim; (vzrok). Iz srvn. bav. apokopiranega²⁰ *ursach*, srvn. *ursache* f. 'vzrok'.

V

Viža: Na visho 8, vishi 15; - Na visho, koker ta pesem; u' letaki vishi, skushei premishluvat ti; (napev, način;). Iz stvn. ali srvn. *wîsen* 'voditi, peljati, usmerjati'.

(Z)vižati: fvisham 46, bom s' vishou 44 - She lohku tu fvisham, kud aidie tok' ftrie, / Shentujejo S' Krisham, Bug otu deb' ne; Jeft teci (TN: tebi) bom s' vishou de bodesh fpofnou; (pokazati). Iz stvn. ali srvn. *wîsen* 'voditi, peljati, usmerjati'.

Z

Zamerhati - zamerkano: famerkvanje 3; famirkanu 26 - Nuznu famerkvanje, koku Imamo ta S. Krishou pot objiskati; potlei fe fazhno S Mashe, /.../, inu ufe toku, koker je fgorej /.../ famirkanu; (prikaz; prikazano). Pleteršnik glagolov *merkati*, *zamerhati* nima v slovarju. SSKJ pa vsebuje glagol *zamérkati* (opaziti) in ga označi z nižje pogovorno. Sln. *zamerhati* je tvorjeno s predpono iz izposojenega glagola *merkati* ali pa je prevzeto iz nvn. *bemerken* 'opaziti' s kalkirano predpono.

Zapopasti - zapopadeno: fapopadenu 4 - koker bo naprei u' ti prvi peifmi fapopadenu; (razloženo). SSKJ besedo razloži z *zajet*, *vsebovan*.

Zmalati: fmalou 18 - oh moi gofpud, obrishi toi kervavi put! ny je fmalou foi obras; (naslikati). Iz srvn. *mālen* 'slikati'.

²⁰ Brez (z opuščenim) končnega glasu ali zloga.

Zoprščina: fupershini 51 - dai meni /.../ u' fdravju zhednoft, nu ufaki fupershini krotkuft; (situacija, ki je neprijetna, neugodna, zoprna). Zopernija oz. zoprščina je iz prislova zoper, ta pa iz psl. *sqpbr'b 'nasprotnik'.

Ž

Žegnati: shegnei 43, poshegnai 37, poshegna 33, shegnou bo 40 - shegnei, / Nas dones frotize; poshegnai jeh fdei; De nas poshegna, profimo; ufdignu roke shegnou bo fdei; (blagosloviti). Iz stvn. *sēgan* m. 'blagoslov, znamenje križa' ali srvn. *sēgen* m. 'isto'.

Žiher: shiher 10 - shiher fe vefelish, poidesh potroshtan doli; (lahko, varno). SSKJ ob ta prislov postavi kvalifikator *nižje pogovorno*, Pleteršnik tega izraza nima. Iz srvn. *sicher* 'gotov, varen'.

Žlafrnica: s' shlafernzo 11 - s' shlafernzo udarjen; (klofuta, zaušnica). Iz srvn. *slapfe* ali srvn. *slapfern* 'klofuta, zaušnica'.

Žolnir: sholnirji 45 - T'ga Firshta sholnirji, fo v' en erh pershli; (vojak plačanec). Iz nem. *Söldner* 'plačanec'. Iz srvn. *solner* 'kdor služi plačo; kdor v vojski služi plačo, vojaški najemnik, plačanec', *soldenæer* 'isto', *soldner* 'plačani vojak'.

6 Bibliografski in vsebinski opis *Nebeshkega blaga*

Repež, Filip Jakob. Prva stran vsebuje naslednje besedilo: *NEBESHKU BLAGU , Katiru fe sdei tem Andohtlivim Romarjam na Krishni gori vnkei tala ; de vli katiri lefem pridejo , nu kransku brati snajo , fe bodo vteh Bukvizah nauzhili , kohu bodo s' Jutrei nu s' vezher molili ; nu tudi foje mlaihi doma toku vzhili ; de bodo snali , ne lamu per krishoumu potu ; ampak celi dan JEsufovu shiulenje , nu martro premiuvati.*

*Narsadei fo tudi 3. Peifmi perloshene. LETU NEBESHKU BLAGU , Inu vfe vkupei je sbranu , nu fturjenu lkusi. PHILIPA JACOPA REPESHA , Narnavrednihiha , inu narporednihiha hlapza Chriftusouga.*²¹

Druga Repeževa pesmarica vsebuje le tri nove pesmi. Tudi v tej pesmarici notnih zapisov ni, ampak le napotek, po katerem splošno znanem napevu se pesmi pojejo. *Nebeshku blagu* je v bistvu molitvenik z dodanimi pesmimi, ki vernike uči, kako naj vsak dan posvetijo Jezusu, Bogu oz. kako naj čimbolj pobožno živijo. Zato torej Smolik pravi, da Repeža lahko štejemo za prvega slovenskega laiškega teologa. (2003: 203). *Nebeshku blagu* je tudi edina Repeževa pesmarica, ki ni doživela ponatisa. Najbrž gre razlog iskati ravno v tem, da vsebuje le 3 pesmi, zato sta bili prva in tretja (zadnja) pesmarica, ki vsebujeta več pesmi, med ljudmi bolj priljubljeni.

Platnice knjige nimajo naslovnice.²² Naslovna stran je prva tiskana stran v knjigi (prve tri strani niso oštevilčene). Naslovnica vsebuje naslov oz. zgoraj navedeno besedilo, kraj in leto izida ter založnika. Na naslovni strani je še zapis v latinščini: CUM LICENTIASUPERINRUM 'z dovoljenjem zgornjega oz. Boga'. Druga stran vsebuje zapisa v latinščini. Prvi govori o tem, da se mora v župniji Lož pričujoča

²¹ Antikvarno gradivo.

Jezik: slovenski.

Založništvo, izdelava in leto izida: V' Lublani : per Marie Theresie Heptnerze, 1764.

Fizični opis: 67 str. ; 8° (16 cm).

Signaturi v NUK-u: **GS 0 13075** Glavno skladišče (čitalniško gradivo), **DS 0 11111** Dislocirano skladišče, Leskoškova (čitalniško gradivo).

Signatura v Knjižnici Jožeta Udoviča: Cerknica d 242/245 REPEŽ. F. J. Nebeshku... (čitalniško gradivo).

²² Izvod iz Knjižnice Jožeta Udoviča.

knjižica pri sv. Križu (tj. cerkvi sv. Križa) razdeliti med vdane romarje. Drugi je pisмено dovoljenje za natis, tj. imprimatur.

Sledi »PREDGOVOR« (str. 3–10), v katerem Repež najprej pove, da se je v *Romarskih bukvizah* zgodila napaka pri naštevanju »kukrat zhes leitu fe andoht dopernaſha na ti krishni gori« (NB 1764: 3)²³. Zato vse pomembnejše nedelje in godove še enkrat našteje, da bi vsak romar vedel, kdaj točno mora priti na Križno goro. V *Romarskih bukvizah* je za zadnjo andoht oz. milost na Križni gori zapisano le: »Ta sheſta andoht je tukei na Krishni gori po S. Mihaeli to Nedello« (RB 1775: 47). V *Nebefhkem blagu* pa je natančneje datirana: »Ta sheſta andoht je inu Shegnanje po. S. Michaeli to tretjo Nedelo , ali ; od Roshenkranske Nedele potlei, zhes fhtirnaift dni.« (NB 1764: 4). Repež potoži, da ob teh šestih nedeljah in godovih na Križni gori ni dovolj lepega »blaga«, ki bi ga romarji lahko kupili in odnesli domov. Zato je kar sam zbral skupaj *Nebefhko blago*, da bi ga dobil vsak romar in ga odnesel s seboj. Avtor še pojasni, da *Nebefhkega blaga* ne bo razlagal on sam, ampak ga bo razlagalo Sveto pismo in sv. učeniki (apostoli oz. pisma apostolov).

Nato sledi kratek opis »Od manenge s' Jutrei« (NB 1764: 5), ki bralcu pove, naj Boga začne častiti takoj, ko vstane. Že zjutraj naj premisli tudi o tem, kaj bo dobrega storil čez dan. Zatem je razloženo »Od Molitve« (Prav tam). Govori o tem, da je za molitev vedno treba pripraviti tudi svojo dušo, kar ponazori s slikovito primero: Kakor da voda življenje ribi, tako da molitev življenje naši duši. Sledi »Od lenobe h' Molitvi« (6), ki govori o tem, da če nekdo že v mladosti ne moli rad, ga v starosti k temu ne bo mogoče (pri)siliti, saj kar se naučiš mlad, star ne pozabiš. Kdor pa ne moli, živi huje kot živina (živali). Nato sledi razdelek »Od dneva« (7), in sicer da je potrebno pobožno živeti čisto vsak dan. Temu sledi »Od te narvezhi Tugenti²⁴« (8), kjer Repež nagovarja romarje, naj sledijo Kristusovemu nauku in da naj, ko preberejo *Nebefhko blago*, začnejo tako pobožno, kot le-to uči, tudi živeti. *Nebefhko blago* naj jim bo za zgled. Čimbolj goreče naj tudi molijo in premišlujejo te molitve ter hodijo za Jezusom.

Kot je Repež pojasnil, vsebine svojega dela ne razlaga sam. Vsi zgornji sestavki so tako po večini sestavljeni iz svetopisemskih in drugih citatov. Predgovoru sledijo »S' Jutranie Molitve« (NB 1764: 11). V *Nebefhkem blagu* se besedilo, kjer avtor

²³ NB je *Nebeshku blagu*, 1764.

²⁴ Čednosti, kreposti.

nagovarja bralce, grafično loči od ostalega besedila (črke besedila, ki ga pripoveduje avtor, so manjše od črk zapisanih molitev). Jutranje molitve se začnejo z nagovorom bralca, romarja, da naj se takoj, ko se zjutraj prebudi, blagoslovi s sv. križem (se prekriža). Če pa ima kje v bližini križ, naj se obrne k njemu in moli molitev, ki je za nagovorom zapisana. Ta molitev je posvečena Bogu. Po molitvi pa Repež pravi, da je sam Kristus učil, da kdor že takoj ko se prebudi, moli k njemu, ta dobi njegovo milost. Zato Repež zapiše še jutranjo molitev Kristusu.

Nato ima vsaka naslednja jutranja molitev svoj podnaslov. Najprej sledi molitev, ki naj jo vernik izreče, ko vstane, nato molitev, ki naj jo moli, ko se začne oblačiti, molitev ko se obuva, ko se opaše ali zapenja, ko se češe, ko se oblači v suknjo, ko si pokriva pokrivalo in molitev ko se umiva. Nato je zapisana molitev, ki naj jo izreče pred vsakim delom. Molitve so posvečene Jezusovemu trpljenju. Ob vsaki molitvi naj bi se namreč vernik spomnil na muke, ki jih je Kristus prestal za ljudi.

Nato Repež bralca pozove, naj po vseh teh molitvah ob jutranjih opravilih kleče pomoli še pred oltarčkom ali Jezusovo ali Marijino podobo, če jo ima. Pozivu sledi molitev. Za njo sta še dve molitvi: druga priporočitev k Jezusu in tretja priporočitev, ki je za varovanje pred vsem hudim. Zatem avtor bralcu naroči, naj zmoli še 3 očenaše, 3 avemarije, čast presveti trojici (pisano v ležečem tisku). Na koncu pa naj zmoli še molitev, ki jo je sestavil sam papež Aleksander VII. in za katero se dobi 7 let odpustkov. Pozivu sledi papeževa molitev.

Po molitvi Repež bralca spomni, kaj mu je rekel v predgovoru. Če bo zjutraj molil, bo cel dan deležen po celem svetu storjenih dobrih del in sv. maš. Sledi dolga molitev, ki naj jo vernik moli. Zatem avtor priporoči romarju še eno molitev, ki naj je nikoli ne izpusti, saj z njo stori zavezo z Bogom. Ta molitev je tudi zadnja, ki spada k jutranjim molitvam.

Posebne naslova, ki bi napovedoval molitve čez dan, kot npr. pred tem »S' Jutranie Molitve« (NB 1764: 11), ni. Po zadnji jutranji molitvi avtor le pozove romarja, naj bo čez dan podoben zdravniku, ki bolnika prime za žilo (za zapestje), da vidi, če ima vročino ali ne. Če ima torej tudi sam kaj vročine oz. ljubezni do Boga, naj se (večkrat) čez dan prime za roko, si jo pritisne na prsi in zmoli molitev, ki je za tem pozivom zapisana.

Za molitvijo je spet Repežev nagovor bralcu, v katerem mu pravi, da si je do sedaj že nekoliko pregledal *Nebelhko blago*, ki ga je do tu le malo, a se ga bo nekaterim vseeno zdelo veliko, »satu od tega Blaga jeft lhe veliku umojem Kolhy ohranim« (NB 1764: 33). Bralca spet opomni naj pobožno živi. Čez cel dan naj se namreč ob svojih opraviilih spominja Kristusovega trpljenja, moli (npr. pred in po jedi, ko zvoni, rožni venec - predvsem, če je član sv. bratovščine²⁵, litanije device Marije Lavretanske). Če živi blizu farne cerkve, naj gre vsak dan k sv. maši, kajti če se lahko pri slabi družbi mudi pol dneva, se lahko tudi pol ure pri sv. maši. Opomni ga, naj gre vsak mesec k spovedi in k obhajilu ter da naj hodi po Jezusovih stopinjah.

Sledi drugi del molitev oz. »TA DRUGI TAL« (NB 1764: 37). V tem delu Repež predstavi molitve, ki naj jih romar moli pred spanjem: »Molitve s' vezher« (Prav tam). Prva molitev je »Molitou , ali sahualenje sa vfe prejete Dobrute.« (38). Po molitvi bralca opozori, da se je zvečer potrebno pokesati grehov, zato naj moli še molitev sv. Jedrt. Nato zapiše še nekaj molitvic za odpuščanje grehov, ki naj jih romar moli. Pred vsako od teh pa naj moli še psalm *Hvalite Gospoda vsi ajdje*. Nato sledi molitev, s katero naj se romar priporoči še božji materi, da ga bo ponoči varovala. Za le-to je na vrsti še molitev, s katero naj se priporoči Jezusovemu sv. srcu. Potem Repež pravi, naj bralec pogleda ven, v nebesa oz. v zvezdno nebo in naj prosi zvezde, da bodo ponoči namesto njega hvalile Boga. Sledi molitev, ki naj jo ob tem izreče.

Molitvam, ki se molijo pred spanjem, sledijo molitve, ki bi po časovnem zaporedju morale stati pred slednjimi. Molijo se namreč, preden se slečeš in uležeš, ko si začneš slačiti suknjo, ko se uležeš. Če pa vernik ne more zaspati, mu avtor svetuje, naj se spomni na ognjeno posteljo duš v vicah in zanje zmoli vsaj en očenaš in avemarijo. Na zadnje naj se spomni še na posteljo prekletih, ki je napolnjena z vsemi mukami, in pred katero naj avtorja in bralca obvarujejo Bog oče, sin in sv. duh. Sledi pripis (NB.), naj si pismeni s palcem na čelo zapišejo: I. N. R. I. (Jezus Nazarenski judovski kralj), kar jih bo ponoči obvarovalo pred nenadno smrtjo.

Nato Repež pove, da je sicer že v *Romarskih bukvizah* obljubil, da bodo v kratkem natisnjene vse njegove pesmi. A ni sam kriv, da obljube ni izpolnil, »ampak fo ty slabi zaiti , v katirih fo meni potlei taifti Patroni odpovedali, kateri fo bli preid sa drukanje

²⁵ Na Križni gori je bila (že leta 1743) bratovščina Jezusovega smrtnega boja in žalostne Matere božje. (Kebe 1996: 258).

shpendat oblubili« (NB 1764: 49). Pojasni še, da tudi pesmi o milostih, ki so jih romarji na Križni gori prejeli od Jezusa, ne more objaviti ob teh molitvah, zato objavi le tri pesmi. Pred pesmimi pove kratko vsebino le-teh in na katero »visho« oz. znan napev se pojejo.

Prva pesem, ki je sestavljena iz 15 osemvrstičnic, govori o prvih »prikaznih« oz. čudežih, ki so se godili na Križni gori, še preden je bila sezidana nova cerkev²⁶. Na dan sv. Marka²⁷ je bila v cerkvi močna svetloba. Ko je šel cerkovnik zvonit, se je čudil, ker je na oltarju gorela luč (sveča). Tekel je k oltarju, da bi ugasnil sveče, a se sredi cerkve ni mogel več premakniti. Ugotovil je, da je prižgal sveče sam Jezus in lahko je odšel iz cerkve. Ko je grdo vreme minilo, je šel pogledat v cerkev. Sveče niso več gorele in tudi poznalo se ni, da so sploh bile prižgane. Večkrat so se zaslišali tudi cerkveni zvonovi, a ni bilo nikogar, ki bi zvonil. Cerkev se tudi ni dala zapreti. Čeprav jo je cerkovnik zvečer zaprl, je bila zjutraj odprta, ker jo je odprl Jezus. Več tisoč ljudi tudi priča, da so na Križni gori ozdraveli. 1739. leta je prišla živalska kuga, ki se je niso mogli rešiti niti z raznimi procesijami, zato so ljudje prosili duhovnika, naj oznani procesijo k cerkvi sv. Križa. Poginila ni nobena žival več. Romarje pesem poziva, naj (po)vabijo tudi ostale vernike na ta sveti hrib. V zadnji kitici pa avtor Jezusa poziva, naj izpolni romarjem prošnje in naj vse vzame v Nebo.

Drugo pesem ravno tako sestavlja 15 osemvrstičnic. Zadnja, petnajsta kitica ima celo 10 verzov, a zadnja dva verza, ki sta poziv vernikom (»Satu fmano vfi rezite / O zhaft bod' vezhnim Bogu. Amen.« (NB 1764: 61)), sledita končnemu ločilu (piki), ki se v drugih kiticah pojavi vedno le na koncu osmega verza, torej na koncu kitice. Pesem nagovarja grešnika, naj se, ko se prebudi, poda k Jezusu in naj ne vzdihuje, ampak naj pri njem poišče pomoč in bo potolažen. Jezus grešniku govori, da naj pride k njemu, saj je njegov otrok in da ga niti lastna mati ne ljubi kakor on. Jezus pove, kako velika je njegova milost. Avtor pesmi grešnika opozori, da se tisti, ki se ne poboljšajo (se ne kesajo), žgejo v večni žerjavici. Jezus se je namreč za ljudi dal umoriti in odpusti vsakemu, ki grehe prizna spovedniku. Spet govori o milostih, ki se pridobijo na Križni gori in o tem, da naj se grešnik le pokesa in njegovi grehi bodo odpuščeni.

²⁶ Leta 1750 je bila zaradi številnih romarjev zgrajena sedanja cerkev. (Kebe 1996: 175).

²⁷ 25. aprila.

Po kratkem vsebinskem opisu tretje pesmi, ki jo sestavlja 10 osemvrstnic, sledi zapis v nemščini, za le-tem pa tretja pesem. Govori o duši, ki je za časa svojega življenja znala lepo molitev, a je ni hotela povedati drugim ljudem. To naj bi se zgodilo 1695. leta in sedaj je ta pesem oz. molitev prevedena iz nemščine v kranjščino. Duhovnik je jezdil po gozdu, ko je zaslišal vpitje na pomoč, videl pa ni nikogar. Glas ga je nato prosil, naj ga posluša. Povedal mu je, da je duša iz vic in da jo lahko odreši. Duša je rekla, da je za časa življenja vsak dan zvesto molila molitev, ko pa so jo drugi prosili zanjo, jo je zatajila. Ker molitve ni hotela dati drugim, sedaj trpi v vicah. Duša je prosila duhovnika, naj si zapiše to molitev, da bo rešena. Duhovnik je storil, kar ga je duša prosila, ta pa je odšla v nebesa. Pesem je natisnil in od tedaj vedno prosil tudi za duše v vicah. Avtor nato poziva vernike, naj se izogibajo grehov, saj že za tako majhen greh duša grozno trpi. Hodijo naj na križev pot in molijo.

Pod pesmijo je kratica: O. A. M. D. G. (lat. 'Vse za večjo božjo slavo') in slika duše, ki leti v nebesa. Repež še pove, da ga je zgodba o tej duši prestrašila, zato je že dolgo želel »is tem maihnem Nebefhkim Blagam« (NB 1764: 66) romarjem in vsem pobožnim ljudem pokazati oz. predstaviti križev pot na Križni gori. Še enkrat izrazi željo, da bi še pred smrtjo izdal tudi ostale molitve in vse sv. pesmi. Pravi tudi: »h' Temu jeft sdei moje slabe , inu shvoh ozhy gori pruti Nebeffam povsdignem« (67), kar pojasni, zakaj si želi čimprej izdati nove pesmi in molitve - boji se, da bi izgubil vid. Na koncu je še latinsko besedilo »PROTESTATIO AUCTORIS« (67), ki zagotavlja, da se vsebina ne more sklicevati na avtoriteto Cerkve ali svetega sedeža, temveč gre za (omejeno) človeško spoznanje.

7 Bibliografski in vsebinski opis *Romarskega drugega blaga*

Repež, Filip Jakob. Prva stran vsebuje naslednje besedilo: *ROMARSKU DRUGU BLAGU, Tu je: PET INU DVEISET S. PESEM, Katere fe zhes zeilu Lejtu na KRISHNI GORI pojo , kir fo od ufe forte materije Jesufove, inu tudi v' enih le od vezh gnad vkupei, katire fo Romarji tu sadobili.*

*De bi fe lthe vezhi zhast Boshja, inu Andaht gmirala, fo ldei lete Pefme narsadei is Litaniam inu Molitvo od Kriftusoviga Terpleina pogmirane , inu na novizh u'druk dane.*²⁸

Romarsko drugo blago je prvič izšlo leta 1770 v Ljubljani (ponatise pa leta 1775 v Vidmu, 177? (oz. okoli leta 1774)²⁹ v Ljubljani in najbrž po letu 1782 prav tako v Ljubljani). *Romarsko drugo blago* naj bi tako imelo kar tri ponatise. Ker pa letnici drugih dveh ponatisov nista znani, obe pesmarici pa sta bili natisnjeni v Ljubljani pri Alojziju Raabu, sem se odločila izvoda iz NUK-a (Ljubljana, po l. 1782) in Knjižnice Jožeta Udoviča (Ljubljana, 177? oz. ok. 1774) primerjati in ugotovila, da gre zagotovo za isti ponatis, saj sta pesmarici identični. Če povzamemo: *Romarsko drugo blago* je prvič izšlo v Ljubljani leta 1770. Ponatise pa leta 1775 v Vidmu in neznanega leta v Ljubljani.

Naslovni strani, ki je prva tiskana stran pesmarice, sledijo citati iz Svetega pisma: latinski citat preroka Izaije, ki je nato preveden v slovenščino, nato slovenska citata iz pisem Rimljanom in Psalmov. Sledi »PREDGOVOR« (str. 3–6), v katerem se Repež spomni, da je že v *Nebefhkem blagu* povedal, da ima v svojem košu še veliko blaga, saj mu ga, četudi ga prodaja čez celo leto, nikoli ne zmanjka, ker ga z njim zalaga sam Kristus. Ker romarji vedno sprašujejo, če je kaj tega, kar so slišali pri maši, tudi zapisanega oz. natisnjenega, pravi, da bo še enkrat odprl svoj stari koš, da bodo tisti,

²⁸ Antikvarno gradivo.

Jezik: slovenski.

Založništvo, izdelava in leto izida: V' Lublani : per Aloisiu Raab, po letu 1782.

Fizični opis: 112 str. ; 8° (16 cm).

Signatura v NUK-u: **10194** (čitalniško gradivo).

²⁹ Letnica 1774 je pripisana v izvodu Knjižnice Jožeta Udoviča.

ki znajo kranjsko brati »poufod letu blagu nuzali, inu kasali, inu vefelu prepejvali« (RDB 1782: 4)³⁰. Nato Repež romarjem pove, da je bilo v prvih »bukvizah«, ki so izšle 1757. leta, natisnjenih 12 pesmi, v drugih, ki so izšle 1764. leta, 3 pesmi, v *Romarskem drugem blagu* pa jih je 25. Vseh skupaj je torej 40 pesmi. Bralcu oz. romarju razloži še, zakaj takšnega gradiva ne bo mogel več zbirati in razlagati: »kir meni moje shvoh, inu slabe ozhy popolnoma flovu dajejo ; inu moi ftari kofh je tudi od vfake forte bolesni, inu teshave ves polomnen, toku de ga kumei nofim« (RDB 1782: 5). Romarje zato prosi, naj se ga tudi po smrti spominjajo v svojih molitvah.

Za predgovorom je citat iz evangelija sv. Mateja in pripis, kjer avtor pravi, da kdor je bral ali slišal, ve, kakšni odpustki se dobijo na križevem potu. Za tiste pa, ki križevega pota ne morejo obiskati, da navodila, kaj naj molijo, da prav tako pridobijo popolni rimski odpustek.

Sledi prva pesem »Per Krishovmu Potu« (RDB 1782: 7). Avtor bralcu pred pesmimi tudi tokrat pove kratko vsebino pesmi in na katero »visho« se pesmi pojejo. Pesem je sestavljena iz 16 osemvrstičnic. Vsaki postaji na križevem potu je posvečena ena kitica pesmi, le 1. postaji sta posvečeni 2 kitici. Pesem opisuje Kristusovo trpljenje, križev pot. Za pesmijo je podoba Jezusa, ki vleče svoj križ. Skoraj vsaka pesem se v *Romarskem drugem blagu* začne na svoji strani, torej tu ni bilo (kot npr. v RB) stiske s prostorom, na kar kažejo tudi podobe in ornamenti, ki sledijo (skoraj) vsaki pesmi.

Druga pesem se poje »Na peto Nedelo v' Poftu, kir fe I. sazhne ta perva andoht na krishni gori« (RDB 1782: 14). Sestavlja jo 9 osemvrstičnic. Govori o Jezusovem izginotju iz templja. Vsi ga iščejo. Močno zvezanega so ga Judje odpeljali, da ga bodo križali. Nato avtor poziva vernike, naj se ozro k oltarju, saj tudi sami Jezusa kar naprej križajo, in naj ga prosijo za odpuščanje.

V tretji pesmi, ki ima 12 sedemvrstičnih kitic - sedma kitica pa se še delno ponovi, Jezus prosi Boga Očeta za ljudi, za katere je umrl na križu. Avtor upa, da bo vsak, ki je to slišal, jokal zaradi svojih grehov. Če pa se grehov ne bo pravilno pokesal, bo s tem križal Jezusa, zato mu Repež verjame, da bo jokal zaradi svojih grehov, da se jih bo pokesal. Romar naj pogleda oltarje v cerkvi: na levem oltarju vidi, kako Jezus krvav kleči, na naslednjem oltarju, kako je bil bičan, v stranski kapeli vidijo romarji

³⁰ RDB je *Romarsku drugu blagu*, 1782.

Jezusa v ječi, v desni kapeli pa Marijo, kako vzdihuje za grešnika - a grešnik se še ni omehčal. Marija nato pravi grešniku, naj gre k velikemu oltarju in naj Jezusu, preden odide, obljubi, da ga ne bo več križal, torej da ne bo več grešil. Romar prosi Jezusa, naj ga usliši. Pesem se konča s kitico, ki pravi, da če romarju, ko pride domov, karkoli manjka, naj kar vzdihne k Jezusu na Križno goro. Za pesmijo je podoba keliha.

Četrto pesem sestavlja 12 kitic. Podoba pesmi je prozna, saj so vrstice - vsaka kitica ima 4 - napisane od roba do roba. Avtor kristjanom pripoveduje, kako je Jezus dober tudi s pogani. Neki poganski kralj je namreč hotel vedeti, kako izgleda Jezus in je najel slikarja, da mu ga naslika. Slikar je sledil Jezusu, ampak okrog le-tega je bilo veliko ljudi. Slikar je šel zato na hrib, a Jezusa vseeno ni mogel naslikati, ker se je ves svetil. Jezus pa je vedel, kaj slikar hoče in je naročil Tomažu, naj pošlje ponj. Nato si je Jezus na obraz pritisnil bel robec, na katerem se je potem poznal odtis njegovega obraza - lepši kot bi ga kdorkoli znal naslikati. Ko je kralj prejel Jezusovo podobo, je ozdravel in jo dal k svojemu zakladu. Vsak dan je hvalil Jezusa. Pesem nato poziva romarje, naj se zjokajo in naj prosijo Jezusa za blagoslov.

Peta pesem je sestavljena iz 14 sedemvrstičnic. Pesem pripoveduje o petih Jezusovih ranah, na katere se ozre kristjan, ko trpi. Ko je bil Jezus snet s križa, je najprej Marija po teh ranah točila solze. Ko je vstal od mrtvih, je te rane kazal svojim apostolom. Rekel je, da kdor bo častil njegove rane, bo dobil, karkoli bo prosil, njegova duša pa bo prejela večno plačilo. Nekoč je nek kralj rekel, da kdorkoli bo pri njem karkoli prosil v imenu Jezusovih petih ran, bo to tudi dobil. In nekoč, ravno ko je kosil, je k njemu prišel berač in prosil v imenu petih božjih ran, naj mu da kaj od kosila. Kralj ga je posadil za mizo in ga postregel. Nato ga je berač prosil za srebro, ki je ležalo na mizi, in kralj mu ga je dal. Ko pa je berač odšel z dvora, je kralju nenadoma izginil izpred oči. Kralj je spoznal, da je bil to sam Jezus in se razjokal. Vse srebro je nato našel spet v sobi. Pesem nato vabi romarja, naj se sam prepriča v sv. rane, ki jih je Jezus prejel za nas, in naj Jezusa prosi za to, kar si želi. Jezusa naj romarji v srcu nesejo domov in ga prosijo v imenu petih sv. ran. Za pesmijo je podoba oltarja s kelihom.

Šesta pesem ima 10 sedemvrstičnih kitic. Pred pesmijo avtor pove, da je druga milost oz. shod na Križni gori na 3. dan majnika in da sta pesmi za ta god tudi v prvi in drugi pesmarici. Nasploh v tretji pesmarici Repež, ko navaja, po katerem napevu

se pesem poje, nekajkrat pojasni kar, po katerem napevu iz prve pesmarice se pesem poje: »NA VISHO: Koker v' teh prvih drukanih bukvizah ta 7. Pefem« (RDB: 31). Šesta pesem pripoveduje romarjem o drevesu sv. križa. Sadje na drevesu je Jezus. Kdor gleda listje, ve, katero drevo je to in kakšen sadež ima. Nad Jezusovo glavo na križu piše: Jezus Nazarenski, kralj Judov (I. N. R. I.). Nekoč se je v Cremoni zgodilo (to Repež povzema po V. Bellavacensisu, 1602), da je v samostan udarila strela in v kamnu so se izpisale te črke (I. N. R. I.). Ta kamen so dali slepemu, ki je zatem spregledal. Nato pesem nagovarja romarja, ki mu Jezus kaže svoje rane. Jezus se ga ne bo usmilil, saj ga romar ne mara, ker ga kar naprej križa s svojimi grehi. Romar naj obljubi, da ne bo več grešil. Pesem nato nagovarja Jezusa, avtor pesmi ga prosi za romarje. Zaključi pa se z nagovorom romarjev, naj poljubijo in objamejo sv. križ, in njihovo prošnjo za sprejetje njihovih duš v raj. Za pesmijo je podoba romarja, ki časti Jezusa na križu.

Sedmo pesem sestavlja 10 osemvrstičnic. Jezus v njej pravi, da kdor bi rad hodil za njim, naj vzame svoj križ in mu sledi. Kdor bo to storil, ga na sodni dan ne bo strah. Vendar pa večina beži od križa in ga noče nositi za Jezusom. Jezus pa pravi, da bo le tisti, ki se bo veselil svojega trpljenja, dobil večno življenje. Bolje je namreč eno minuto živeti v trpljenju, kakor nebeško dobroto uživati na tem svetu. Celo Jezusovo življenje je bilo trpljenje in tudi svetniki so na tem svetu hodili za njegovim križem, saj so prišli v nebesa. Ker pa vernik beži pred križem, ga za vsakim, ki mu ubeži, čaka nov križ, ki mu ga je pripravil Bog, da bo lahko šel v nebesa. Pesem nato nagovarja romarja, da če hoče biti Jezusov bratec, mora piti iz njegovega keliha in voljno trpeti. Za plačilo bo dobil nebeški paradiž. Pot do nebes so le križi in nadloge, ki jih mora voljno prestat. Raje, kot da se pritožuje nad trpljenjem, naj se zahvali Jezusu, da bo vse skupaj potožil in blagoslovil ter da bodo šli veseli domov. Zadnja kitica je prošnja Jezusu za večno veselje.

Osma pesem ima 13 osemvrstičnih kitic in spet govori o vernikih, ki se pritožujejo nad svojim trpljenjem, pozabljajo pa, da je za njih na križu trpel Jezus bolj kot vsi mučeniki na svetu. Vsak ima svoj križ oz. svoje težave, ki naj jih voljno trpi. Naj bo kot riba. Ščuka Jezusov pasijon nosi v glavi, človek pa ga pozabi. Ko je bil Jezus še živ, so k njemu hodili ljudje in ga prosili za zdravje - telesno, na dušo pa so vsi pozabili. Pesem pa pravi, da je telo razbit lonec, duše pa ni nikoli konec. Nato nagovarja romarje, naj se ozro na oltar k Jezusu, ki jim bo odpustil grehe.

Deveto pesem sestavlja 8 sedemvrstičnic. Pred pesmijo je Repež zapisal le, po katerem napevu se pesem poje, ne pa tudi kratke vsebine pesmi, kot pred drugimi pesmimi. Pesem sporoča romarjem, da so srečni, ker jih k sebi kliče Jezus in da bodo tukaj (najbrž na Križni gori) vsi potolaženi. Jezus jim pravi, da jim bo dal vse, kar si želijo, in da jih ne bo zapustil. Pesem vabi romarje na Križno goro, saj se ve, da tam vsak dobi milost. Nato govori o Jezusovi ljubezni do ljudi, za katere je umrl na križu. Zadnje kitice pesmi so v znamenju čaščenja sv. križa.

Deseta pesem je sestavljena iz 9 osemvrstičnic. Avtor pred njo pove, da je tretji shod na Križni gori na peto nedeljo po veliki noči.³¹ Pesem nagovarja romarje, naj častijo Jezusa, če imajo kakršnekoli težave, saj so ravno zato prišli semkaj (na Križno goro). Nekoč so neki ljudje stradali, ker pa so vzdihovali k Jezusu, niso stradali dolgo, saj je poskrbel za njih. Spet poudari, kakšne milosti se pridobijo na Križni gori in da bodo romarji domov odšli veseli, saj jih bo Jezus uslišal. Tudi če se bo bliskalo in grmelo, naj prosijo Jezusa in obvaroval bo njihova polja. Pesem se konča s prošnjami Jezusu.

Enajsta pesem ima 13 osemvrstičnih kitic. Pesem razlaga romarju, kako mora pravilno moliti, da bo uslišan. Naj ne prosi samo za srečo in blaginjo, ampak naj vdano sprejme tisto, kar mu da Bog. Bog včasih ne usliši niti majhnih grešnikov, zato naj se romar ne čudi, da ni uslišal njega, ki veliko greši. To pa ni razlog, da bi nehal moliti in hoditi v cerkev, saj mora svojo vest očistiti pred Bogom, se pokesati, če hoče biti uslišan. Pesem se konča s čaščenjem in prošnjami Jezusu.

Dvanajsta pesem, ki jo sestavlja 8 desetvrstičnic, govori o kanaanski ženi, ki je Jezusa prosila, naj pomaga njeni hčeri, ki jo je obsedel hudič. Jezusu pa ni bilo mar za njo, ni je uslišal. A ona ni odnehala. Jezus ji je nato le rekel, naj se zgodi tako, kot ona veruje. Romar bi bil rad uslišan ob prvi prošnji, kanaanska žena pa trikrat ni bila uslišana. Zato naj se romar ne vda. Ko pride na Križno goro naj prosi, dokler ne bo uslišan. Z Jezusom naj stori tako, kot piše v Svetem pismu, da je storil Jakob z angelom: objel ga je in ga ni spustil, dokler ga le-ta ni blagoslovil. Pesem se konča s prošnjami Jezusu. Za pesmijo je podoba oltarja s kelihom - ista kot za peto pesmijo na str. 30.

³¹ Binkošti - največji shod na Križni gori. (Kebe 1996: 175).

Trinajsta pesem je sestavljena iz 11 osemvrstičnic. Govori o nadlogah (suša, lakota), ki pestijo svet. To je znak, da sodni dan ni več daleč. Za vse je kriv smrtni greh. Nedolžni naj pridejo Jezusa prosit za dež. Pesem prosi, naj se Jezus usmili suhe zemlje in grešnike nagovarja, naj se pokesajo svojih grehov. Nato spet prosi Jezusa, naj se usmili grešnikov, naj jim odpusti grehe in jim pošlje dež, obvaruje živino ter jih blagoslovi. Za pesmijo je enak ornament, kot za drugo pesmijo: stenski oltar ali razpelo.

Pred 14. pesmijo pove, da je četrti shod na Križni gori na dan sv. Ane³². Na napev, po katerem se pesem poje, pa je bila narejena tudi pesem ob posvetitvi cerkve sv. Križa leta 1767. Pesem je sestavljena iz 5 kitic s po trinajstimi vrsticami. Govori o zdravniku bolnih, torej o Jezusu, in o zdravlilu, o Jezusovi krvi, ki teče iz njegovih petih ran. Jezus (zdravnik) kliče bolne k sebi. Noče plačila, zdravi zastonj. Grešnik naj se ne boji, če ima grehov več kot na glavi las - le pokesa naj se in se spove. Pesem poziva ljudi, naj pričajo, da bolni res ozdravijo. Zadnja kitica poziva k čaščenju sv. križa.

Petnajsta pesem, ki jo sestavlja 11 osemvrstičnic, našteva milosti in čudeže, ki so se zgodili na Križni gori. Revni romarji, ki so skoraj morali beračiti za kruh, so prosili k Jezusu in ko so prišli domov, so tam našli vse, kar so potrebovali. Spet drugi so prišli s procesijo, ker je bila živina bolna in kmalu so živali ozdravele. Neki ljudje bi se morali utopiti v morju in so prav z morja vzdihovali k Jezusu na Križni gori ter tako ostali živi. Večkrat je strela zadela slamnate strehe in ljudem, ki so prosili k Jezusu, je ogenj v hipu pogasnil. Ljudje so videli, kako cerkev sv. Križa obdaja svetloba. Zato naj se romarji obrnejo k zveličarju. Tudi duše iz vic naj bi hodile na to božjo pot. Nekega moža naj bi namreč dve duši prosili, naj moli za njiju pred Jezusom. Zadnje kitice pozivajo k molitvi in čaščenju Jezusa.

Šestnajsta pesem ima 10 osemvrstičnih kitic. Govori o Jezusovi ljubezni do ljudi. Jezus je sv. Brigiti povedal, da je na zemljo prišel le zaradi ljudi, da bi jih odrešil, a človek mu ne da hvale za to. A vseeno bi za dušo trpel na svetu in umrl na križu. Za vsako dušo v peklju bi se pustil trpinčiti in za vsako bi z veseljem umrl. Ampak vse je zastonj, saj so izgubile svoje večno plačilo, ko jih je greh vrgel v pekel. Zato pesem poziva romarje, naj se izpovejo svojih grehov. Pogledajo naj oltarje po cerkvi (kot v

³² Dan. sv. Ane je 26. julija.

tretji pesmi tudi tu pove, kaj vsak oltar predstavlja), da vidijo kaj vse je Jezus prestal za njih in lažje se bodo pokesali. Za pesmijo je podoba dveh ptic na oltarju.

Pred sedemnajsto pesmijo Repež pove, da je peti shod na Križni gori povišanje sv. križa, ki je 14. kimavca oz. septembra. Pesem sestavlja 8 osemvrstičnic, ki govorijo o tem, da je nekoč živel tak grešnik, da je po njegovi smrti sam škof naročil, naj ga odnesejo v cerkev in zanj mašujejo. Sam škof je vodil mašo, ko pa je pogledal na križ nad mrtvecem, je videl, da si Jezus z rokami zatiska ušesa, ker noče uslišati prošenj. Grešnik za časa življenja ni maral slišati za Jezusa, on pa sedaj noče slišati zanj. Pesem zato poziva romarje, naj se ozrejo na oltar, saj jim bo Jezus povrnil z zveličanjem. Darujejo naj Jezusu in le-ta jih ne bo zapustil, ampak jih bo varoval. Pesem se konča s prošnjami Jezusu.

Osemnajsta pesem, ki jo sestavlja 15 štirivrstičnic, pripoveduje o Kristjanu in Judu, ki sta šla skupaj pijana mimo križa. Jud je začel vanj pljuvati, ga preklinjati, nato je vzel meč in prebodel Jezusa na križu. S križa pa je v Juda brizgnila kri. Kristjan je od strahu padel vznak. Jud pa je hotel oditi, a se ni mogel zganiti. Kristjan je šel v mesto, da je povedal, kaj se je zgodilo. Ljudje so šli, da bi videli ta čudež. Jud je tako stal tri dni. Iz oči in ust mu je gorel plamen, nato pa se je odprla zemlja in ga živega požrla. Zatim se je prikazal mož, obdan s svetlobo, in rekel, da bodo šli vsi, ki preklinjajo križ, v pekel. Nato pesem poziva romarje, naj se pokesajo in večkrat počastijo Jezusa na križu, saj jim želi odpustiti.

Devetnajsta pesem je prevod nemške pesmi, ki govori o dogodku, ki se je zgodil v krčmi blizu samostana »Staingoden«³³ leta 1679. Pesem ima 12 šestvrstičnih kitic. V gozdu pri samostanu je stala krčma. V njej je visel križ, v katerega se tri leta ni nihče ozrl. Enkrat so ga opazili otroci, ki pa so nanj dali vrv in ga vlečali po blatu in lužah. Krčmarjev boter pa je to opazil in ga je začel prositi, naj mu da križ, saj ga otroci preklinjajo. Krčmar mu je rekel, naj križ dobro spravi, saj ga on sam ne časti. Ta mož je nato zvesto častil križ in Jezusa na njem. Nekega dne pa je Jezus na križu začel jokati. Verni mož je tekel po duhovnike. V samostanu so takoj naredili novo kapelo in ko so prišli po križ, se je tako svetil, da so ga komaj gledali. V kapeli se sedaj, kot tudi na Križni gori, dogajajo velike milosti, zato naj romarji le pridejo k Jezusu na Križno goro.

³³ Bavarski samostan Steingaden.

Dvajseto pesem sestavlja 10 sedemvrstičnic. Govori o vernem mladeniču, ki je več let služil pri nekem gospodu v Konstantinoplu, a ni od tega imel ničesar. Nekoč je tega mladeniča srečal coprnik. Rekel mu je, če ni to nesreča, da je vedno obubožan in da ga bo odpeljal v gozd, kjer bo obogatel. A mladenič bi se moral odpovedati Jezusu, česar pa ni storil. Odšel je nazaj domov k svojemu gospodarju. Gospodar mu je zatem sledil v cerkev, kjer je mladenič pokleknil na levo, gospodar pa na desno stran križa. Gospodar je opazil, da Jezus milo gleda na levo stran proti mladeniču, zato je rekel, da bosta zamenjala strani. A Jezus je glavo spet obrnil proti mladeniču, zato je gospodar hotel, da še enkrat zamenjata strani. Tudi v tretje se je Jezus obrnil proti mladeniču. Gospodar je zato želel izvedeti, kaj je mladenič storil, da ga Jezus tako ljubi, in mladenič mu je povedal, kaj se mu je zgodilo. Zadnja kitica nagovarja romarja, naj večno ljubi Jezusa, saj bo njegovi duši dal večno življenje.

Enaindvajseta pesem, ki se ne začne na svoji strani in jo od predhodnje pesmi loči le črta, ima 12 kitic. Vsaka kitica je sestavljena iz štirivrstičnice, ki jo poje organist, torej takrat Repež sam, in štirivrstičnega refrena, ki ga pojejo vsi verniki skupaj. Pesem se poje na predvečer šestega shoda³⁴ na Križni gori, ki je na tretjo nedeljo po sv. Mihaelu³⁵. Pesem nagovarja romarje, naj se izpovejo svojih grehov, Kristusu darujejo svoje trpljenje in s solzami operejo njegove rane. Nato pesem prosi Jezusa za romarje. Romarji za vsako organistovo kitico skupaj prosijo Jezusa naj bo milosten in naj jim da, kar prosijo.

Dvaindvajseto pesem sestavlja 16 štirivrstičnic. Pripoveduje o tem, kako je šel nek škof mimo hiše, v kateri je bila gostilna. Pred hišo pa je ležal pretepen, krvav mož in škof ga je spraševal, kdo mu je to storil. Mož mu je odgovoril, da so ga pretepli v gostilni. Škof je šel v gostilno, kjer je slišal nespodobne besede, in vprašal, zakaj so ubogega moža tako pretepli. Može v gostilni so se prestrašili in povedali, da v gostilni ni bilo nikogar. Škof jih je peljal pogledat moža, a ko so stopili pred gostilno, je krvavi mož izginil. Škof se je zavedel, da je bil to sam Kristus. Može so začeli jokati in prisegati, da se bodo poboljšali. Pesem se konča s pozivi romarjem, naj častijo sv. križ in Jezusa na njem.

³⁴ Kebe in Smolik govorita le o petih shodih. Repež pa jih našteje šest. V svoji drugi pesmarici pove, da je šesti shod tudi žegnanje na Križni gori: »Ta shefta andoht je inu Shegnanje po. S. Michaeli to tretjo Nedelo, ali; od Roshenkranske Nedele potlei, zhes fhtirnaift dni.« (NB 1764: 4).

³⁵ God sv. Mihaela je 29. septembra.

Triindvajseta pesem se ne začne na svoji strani. Takoj za ornamentom pod dvaindvajseto pesmijo je napisano, po katerem napevu se poje. Sledi pesem, ki ima 10 osemvrstičnih kitic. Govori o odpuščanju sovražnikom. Nekoč se je neki kavalir želel maščevati bratovemu morilcu tako, da bi tudi on njega umoril. Ko pa je morilec slišal, kaj ga čaka, je prosil Jezusa, naj mu odpusti grehe. Nato je prosil tega gospoda, naj ga ne ubije. Kavalir mu je odpustil. Še isti večer je k njemu prišel sam Jezus in rekel, da bo bratovo in očetovo dušo spustil iz vic v raj, ker je odpustil sovražniku. Pesem na koncu poziva romarje, naj prosijo Jezusa za odpuščanje grehov.

Štiriindvajseta pesem je sestavljena iz 17 štirivrstičnic, ki govorijo o tem, da bodo romarji na Križni gori uslišani. Kdor se bo pokesal, tega bo Jezus objel. Govori tudi o čudežih na Križni gori, npr. kako so ozdraveli ljudje na smrtni postelji in kako je nenadoma ozdravela živina. Pove tudi, da se na Križni gori dobi popolne rimske odpustke. Proti koncu poziva vernike k čaščenju sv. križa in k darovanju Jezusu. Jezusa pa prosi, naj varuje polje in blagoslovi romarje. Za pesmijo je podoba Jezusa, ki nosi svoj križ (ista kot za prvo pesmijo na 13. strani).

Zadnja, »Perloshena TA 25. PEISSEM« (RDB 1782: 102) ima 19 štirivrstičnih kitic. Človek govori, kaj je on v primerjavi z Jezusom: reven črvič. Je grešnik, na njem ni ničesar dobrega. Nebo je zanj zaprto, a pravi, da si zasluži več kakor pekel. Bogu ponudi hrbet, da ga prebiča in pretepe ter mu odpusti. Pravi, da je nagnjen k pregreham in len, da bi se poboljšal. Prizna, da je grešnik. Prosi za odpuščanje grehov, želi ljubiti Jezusa in žal mu je, da ga je razžalil. Rad bi bil vreden božje milosti. Preden bo umrl, bi se rad spovedal grehov. Jezusu izroči nadloge, ki ga pestijo in ga prosi za moč, da jih bo voljno trpel. Izroči mu še svojo dušo in telo ter ga prosi, naj bo z njim ob njegovi zadnji uri in naj bo njegovo večno plačilo.

Po pesmih sledijo litanije Kristusovega trpljenja, molitev sv. Avgusta in molitev žalostne Device Marije.

8 Jezikovna analiza *Nebefhkega blaga* in *Romarskega drugega blaga* - izpeljana v primerjavi z *Romarskimi bukvizami*³⁶

V jezikovni analizi so predstavljene podobnosti in razlike druge in tretje Repeževe pesmarice glede na njegovo prvo pesmarico. Še enkrat so naštetni vsi jezikovni pojavi, a primeri so večinoma podani samo pri tistih, ki odstopajo od dognanj jezikovne analize prve pesmarice *Romarske bukvize*.

8.1 Pisava

Sičnik s v NB in RDB zapisuje s *f*. V RDB sičnik s v izglasju zapiše tudi z zvezo črk *fs*. Sičnik z zapisuje s črko *s*. Repež pa pri zapisovanju sičnikov še vedno ni dosleden, saj se pojavlja veliko pisnih dvojnic.

RB	NB	RDB
s = f, s skafulje, Jefus, fa fe, skufi, fapifali, skriunoft, zhas, narvifokeyshi, ufakateri, skriunoft, odpuftkou, itd.	s = f befede, foje, famu, fkusi, (na) fleidu, miflu, ftifnem, fkrijem, flushbi, pernefeniga, premilli, vfmili, JEsufovou, itd. s = s telesi, serza, svetim, Nebes, srezhnu, itd.	s = f, (fs) Jesufove, ludftva, Pfalmi, dofti, ifkat, Kriftufu, flovu, fposnali, itd. vafs, lafs. s = s Kriftusoviga, Kriftus, dones, Nedelskimi, slovu, ves, vsadili, smisli, itd.
z = f, s fvefan, ufeti, fdrauja, ufemi, skus, obras, sbirali, nisku, itd.	z = s JEsufovou, fkusi, drusiga, snajo, samirkanu, zhes, Narsadei, sbranu, sdei, kasali, sadni, folse, itd. z = f fmisli, flita, fvestu, naifrezhenou, vfeti itd.	z = s sadobili, sadnje, sapifov, Prasniki, svesan, nesgane, saklada, itd. z = f pokafat, fkufi, pokafat, v' femlo, Jefufa, fnano, itd.

Tabela 1 Zapis sičnikov

³⁶ V nadaljevanju besedila: Romarske bukvize = RB, Nebefhko blago = NB, Romarsko drugo blago = RDB.

Šumnik š v NB in RDB zapisuje z *fh*, lahko tudi samo s črko *f* (po nemškem pravopisu). Šumnik ž zapisuje s *sh*. Pri zapisovanju šumnikov je skoraj dosleden.

RB	NB	RDB
š = sh, (ft, fp) premishluvania, nash, dushe, shenka, itd. troft, ftrafenge, fpas;	š = fh, (fl, fk) Narnavredni fhiga, narpovedni fhiga, dopernafha, Povik fhanje, itd. premi fluvati, Nebefku, zhlovelka; š = sh Karshanftvu, shli fhi, shtrike.	š = fh, (fk, ft) Pofhlu fhaite, Nebefku, kofhu, fhli fhim, gre fhnik, gvi fhniga, fhtemam, itd. Nem fkih, Klo ftru; š = sh nez hesh, nebodesh, vshefa;
ž = sh Krishou, Papeshou, Boshio, shalost, itd.	ž = sh Krishni, perloshene, shegnanje, Roshenkranske, itd. ž = fh kri fh, vi fhati, Pape fh, itd.	ž = sh Boshja, shivle in ju, shiv, deshelah, shivot, leshy, shalo ftnu, itd. ž = fh kri fh, ber fh, Vi fh, kri fhafh;

Tabela 2 Zapis šumnikov

Zlitnika c in č Repež v NB in RDB še vedno dosledno zapisuje kot *z* in *zh*, razen v tujkah (vpliv tujejezičnih pravopisnih pravil).

RB	NB	RDB
c = z		
č = zh		
Tujke: Station, Caefarski, Crucifixam; Gallicichih, Francishkainarjam.	Tujke: Crucifix, Ignatiusam.	Tujke: Station, Stationu, Stationah.

Tabela 3 Zapis c-ja in č-ja

Samoglasnik u v NB in RDB ni več dosledno zapisan z *u*, precej pogosto ga Repež zapisuje s črko *v* (hiperkorekcija). Ustnični drsnik v pogosteje zapisuje s črko *v*, še vedno pa ga zapisuje tudi z *u*.

RB	NB	RDB
u = u bukvize, duhouniga, s'jutrei, vuk, itd.	u = v, u vzhili, terplenjv, pogervjem, JEsřfam, vmivou, drvsiga, vro, otv, itd.; Bukvizah, tukei, kupili, Dufho, itd.	u = v, u řřmileni, vlekov, savpeite, řmuru, řmreti, řboge, řřtov, itd.; nuzali, uro, Jesuf, bukve, itd.
v = u, v bukvize, imenuvani, velikimi, ři, řamerkvanje, itd.; uři, ouzhize, ufakdanje, duhouniga, uleku, itd.	v = v, u stvarnik, Molitřze, povsdignem, řřvaru, svetnikov, řivlenju, řnkei, řře, itd.; Svetnikou, řiuleniu, řounanju, itd.	v = v, u omedlevci, prov, kriv, řsadili, řudřřva, řvojmu, řřai, řpravlen, řřak, itd.; uře, pouřod, ouzhize, itd.

Tabela 4 Zapis u-ja in v-ja

Pri zapisovanju *i*-ja in *j*-ja je Repež vedno bolj nedosleden. Samoglasnik i zapisuje s črko *i* (tudi *j*), več pa je v NB in RDB zapisovanja naglašene *i*-ja in zveze črk *ijlji* z *y*, *j*, *ij*. Za nebni drsnik j Repež še vedno uporablja črki *i* in *j*. Zvezo črk j + e oz. e v NB zapiše z latinsko ligaturo *æ*. Enkrat se *æ* pojavi tudi v besedi 'raj', ki jo Repež zapisuje s preglasom: Rei > Ræi.

RB	NB	RDB
i = i ohranijo, Romarji, Marija, oblizhje, ludi, itd. nagl. i, ij = y kry, kny, ftry, shivy, nym, umye, vpye, itd.	i = i, (j) premiſli, fhliſhi, hitru, itd.; jmeti; nagl. i = y, j, ij/ji ftry, shyve, shyl, dny, rizhy, itd.; njma, miloftjvi, njmash, sheljm, tajfte, itd.; s' fijlit, ozhij, mij, shjil, itd. ji = y Boshy, Troyiza, nym, yh, itd.	i = i grefhnik, vfi, Kriftiani, itd. nagl. i = y, j vy, rezhy, myr, sadoby, leshy, itd.; vſadjli, njffi, lubesnjvu, sheljte, itd. ij, ji = y vpyefh, nym, py, boy, ofhtarya, itd.
j = i, j (nedosleden)		
e = æ Litaniæ, Mariæ, Historiæ, Cæfarski.	e = æ Mariæ, Ræi, Jubilæum.	

Tabela 5 Zapis i-ja, j-ja in zveze črk j + e oz. e

Mehkonebnik k Repež v NB in RDB zapisuje enako kot v RB s *k* in v tujkah ter v tujih imenih s črkama *c*, in *ch*. V RDB zasledimo zapis s *k*-jem tudi v tujih imenih.

RB	NB	RDB
k = k		
Tujke: k = c, (ch) Jacob, Capelo, Catholsko, Chrifte, Chriftian.	Tujke: k = c, (ch) Company, Seneca, Jacopa, Calvario, Catolske, Creatur, Cainov, Chriftusouga, Chorov, itd.	Tujke: k = c Canenske, Cremona, Ruftica, itd. k = k Kalvario, Kapelo, Kriftoph, Kruzifixa, itd.

Tabela 6 Zapis k-ja

V tujkah, predvsem v tujih imenih, nekatere foneme (f, h, t, itd.) ali sklope fonemov (ks) Repež zapisuje po izvirnem (največkrat latinskem) črkopisu, kar je razvidno tudi iz zgornje tabele. NB: PHILIPA, Seraphini; Michaeli; Mehtildis; Thron, Thomas; Crucifix; RDB: Thomashu; Stephana; Mattheush; Exempel;

Polglasnik ə (primarni in sekundarni) Repež v NB in RDB še vedno zapisuje tako z e kot tudi z a. Polglasnik zapiše tudi z i, in sicer v 1. os. glag. *biti* (film) in v obrazilih -ek, -ec.

RB	NB	RDB
ə = er, (ar, i - v 1. os. glag. biti (film) in v obrazilih -ek, -ec)		

Tabela 7 Zapis polglasnika

Naglasnih znamenj skoraj ne uporablja (niti za označevanje polglasnika). Pojavijo pa se večkrat kot v prvi pesmarici. NB: ótli, ô (moi Isvelizhar), shévot, serzè. RDB: fvetá, vùf bolán, tekèl, mogèl, ftrahú, trepeózh³⁷.

Podvojene soglasnike zapisuje med dvema samoglasnikoma in v izglasju. V NB in RDB se pojavljajo pogostejše kot v RB, a ne čez celotno besedilo enako pogosto (v neki pesmi, odseku je npr. več podvojenih soglasnikov kot drugod).

Nezložne predloge in nekatere predpone V NB in RDB še vedno piše z apostrofom in nestično s predlogu/predponi sledečo besedo. V NB se pogostejše pojavlja zapis predloga brez apostrofa in stično s sledečo mu besedo (nedoslednost zapisa). Predlog oz. predpono v - v obeh pesmaricah - zapisuje večinoma z v, manj z u. Predloga/predponi s in z pa zapisuje - glede na knjižno tradicijo - s črko s. Pojavlja se (predvsem v NB) tudi zapis predloga s z grafemom /, a le stično s sledečo mu besedo. Predlog s/z Repež v NB in RDB večkrat kot v RB zapiše z narečnim is. Predlog k/h zapisuje s k in h: h' zhafti, h' pregrehi, h' pohubljenju, h' vezhi, itd.

Tudi nekatere (glagolske) predpone še piše kot predlog: v' fhafanu, v' sdehnu : vsdihne, s' ziralu, s' moliti; v' leizhe : vlazhili; s' vezan, s' notranje.

³⁷ Večina naglasnih znamenj v RDB se pojavi v zadnji molitvi, molitvi žalostne device Marije, ki jo je Repež najverjetneje vzel od nekod drugod ali jo prepisal, saj je tudi zapis e-ja (na začetku) drugačen, enak kot pri Pohlinu: lëpa, prëfveta, gorëzho, nesrëzhe, Jimëj.

RB	NB	RDB
predlog v = v in u v' Zirkvi, v' Jerufalemu, v' letaki, v' nobeni, itd.; u' vizah, u' Lublani, u' fabotho; u' femi, itd.	predlog v = v, (u) v' Bukvize, v' Pofti, v' delovnih : vte, vmojem, v' hifhi, itd.; u' verti, u' vizah, utem, utaitimu, itd.	predlog v = v, (u) v' enih, v' sadnih, v' taifte, v' ftarim, v'tvoji, itd.; u' verti, u' druk, u' vezhnu, u'kraylu;
predlog s/z = s, (is) s' jutrei, s' Romarji, s' enim; s' shtriki, s' Petram, itd.; is folfami, is velikim, is fojem, itd. Po knj. trad.: shnim, shnimi.	predlog s/z = s, is, f s' aiffram, s' veliko, s' toio, s' miloftjo : stojo, smano, skakerfhno, skervauim, itd.; is zaitam, is teh Molitviz, is S. Krisham, is S. Duham, is mojem dihanjem, is greham, itd.; fkatirimi, fkatiriga, fkatero; ftojo, ftojem; ftem, fto, itd. Po knj. trad.: shnimi.	predlog s/z = s, is S' obrasa, s' krisham, S' nusa, s' uft, s' ferza, s' viz, itd.; is litaniam, is Pefmami, is viz, is Tempelna, is folsami, is mezham, itd. Po knj. trad.: shnim.
predlog k/h = k in h k' meni, k' febi, k' eni, itd.; h' pokoju, h' pokur, H' trekimo, h' drugim, h' Bugi, itd.	predlog k/h = k in h h' zhafti, h' pregrehi, h' pohubljenju, h' vezhi, itd. k' febi, k' toy, k' meni, itd.	predlog k/h = k in h k' njemu, k' nam, k' pomuzhi, k' velzmu, k' Jesufu, Kniemu, itd.; h' tebi, h' trofhti, itd.
(Glagolske) predpone: u' fdehnili, u' fdihnu, u' fdihni; U' zhas; u' gledash; u' prashash;	(Glagolske) predpone: v' fhafanu, v' sdehnu, s' ziralu, s' moliti, itd.; v' leizhe, s' vezan, s' notranje;	(Glagolske) predpone: s' rezh, v' beishati, v' fhu, s' tresu, s' rifov; s' rifanga, s' unei, n' ozhe, itd.

Tabela 8 Zapis predlogov

8.2 Glasoslovje

8.2.1 Vokalizem

→ Dolgi ě

Za dolgi ě Repež v NB in RDB še vedno uporablja oba refleksa: po knjižni tradiciji *e* in narečni (dolenjski) *ei/ej*.

RB	NB	RDB
dolgi ě = e, ei/ej		

Tabela 9 Zapis dolgega ě

→ Nenagl. ě

Tudi za kratki, nenaglašeni ě v NB in RDB zasledimo oba refleksa: pogostejši (tedaj knjižni) *i* in manj pogost *e*. Dvojni refleks je značilen za področja, kjer je stalno dolgi ě prešel v diftong *ei*.

RB	NB	RDB
nenaglašeni ě = i, (e)		

Tabela 10 Zapis nenaglašenege ě

→ -er-

E pred *r* v dolenjščini oz. v narečjih, ki imajo za dolgi ě refleks *ei/ej*, ne da regularnega refleksa. Tudi v NB in RDB najdemo tri reflekse: najpogostejši *i* ter manj pogosta *e* in *ie*.

RB	NB	RDB
-er- > i, e, (ie)		

Tabela 11 Zapis e pred r

→ **Cirkumfektirani ô**

Refleks za cirkumfektirani ô je tako v NB, kot tudi v RDB dolensko narečno obarvani *u*. Najde se tudi *o*-jevski refleks, ki pa je redek.

RB	NB	RDB
cirkumfektirani ô = u, (o)		

Tabela 12 Zapis cirkumfektiranega ô

→ **Novoakutirani ó**

Za novoakutirani ó je tudi v NB in RDB pogostejši *o*-jevski refleks. Če pa se je novoakutirani ó zgodaj podaljšal, je njegov refleks enak kot za dolgi cirkumfektirani ô, torej *u*, a teh primerov je v vseh treh pesmaricah malo.

RB	NB	RDB
novoakutirani ó = o, (u)		

Tabela 13 Zapis novoakutiranega ó

→ **Izglasni -o**

Za izglasni -o v NB in RDB Repež še naprej dosledno zapisuje dolenski *u*-jevski refleks.

RB	NB	RDB
izglasni -o = -u		

Tabela 14 Zapis izglasnega -o

→ **Zlogotvorni ɾ**

Za zlogotvorni ɾ se tudi v NB in RDB kažeta dva refleksa: pogostejši *er* in nekoliko širši dolenjski *ar*.

RB	NB	RDB
zlogotvorni ɾ = er, (ar)		

Tabela 15 Zapis zlogotvornega ɾ

→ **Zlogotvorni ʎ**

Zlogotvorni ʎ Repež tudi v NB in RDB zapisuje z *ol* (knjižni zapis) in z *ou* (glede na (iz)govor). V RDB se pojavi še zapis z *ov* - Repež skuša namreč v RDB fonem *v* dosledneje zapisovati s črko *v* namesto z *u*. To pripelje do hiperkorekcije - tudi etimološke *u*-je in *u*-je, ki zaznamujejo izgovor *l*-ja, začne namreč zapisovati z grafemom *v*.

RB	NB	RDB
ʎ = ol, ou, (o) bolniku, bolezni, popolnoma, folfami, folfe, sols, itd.; foufe, dougo, doushan, bounike, itd.; doshan.	ʎ = ol, ou popolnoma, napolniŋh, nedolshno, napolniti, dolshan, dopolni, itd.; spouni, douga, itd.;	ʎ = ol, ou, ov popolnoma, bolni, nadolshni, folfam, dolŋhan, itd.; dougu, Shouzh, Pouhen, itd.; dovgu, ŋhovzham ³⁸ , dovshnik, itd.;

Tabela 16 Zapis zlogotvornega ʎ

→ **Labializacija**

Tako v NB kot v RDB najdemo primere položajne labializacije *a*-ja.

RB	NB	RDB
položajna labializacija a > o		

Tabela 17 Labializacija

³⁸ Z žolčem.

→ **Vokalna redukcija**

Primeri vokalne redukcije, torej slabitve katerekoli prvotne značilnosti kratkih samoglasnikov, se pojavljajo tudi v NB in RDB.

RB	NB	RDB
nenagl. i > ə > zapis z e		
nenagl. i > ø		
ě, e/ę > ø		
-u > -o (redko v NB in RDB)		
o > ə > zapis z e		
o oz. u > ø		
		u > e peretnizami, navek;
		u > ø varje;

Tabela 18 Pojavitve vokalne redukcije

Tudi pojavne oblike **moderne vokalne redukcije** najdemo v vseh treh pesmaricah:

→ **Akanje**

Akanje³⁹ za zahodni, arhaični del dolenjskega narečja ni značilno. V vseh treh pesmaricah zasledimo nekaj primerov ponaglasnega in sporadično disimilatoričnega akanja, tj. akanja pred zlogom z visokim samoglasnikom.

³⁹ Repež pri akanju (v vseh treh pesmaricah) ni dosleden. Beseda se namreč ponavlja ponovi tudi brez akanja, če le ne gre za edini ali redek primer te besede v besedilu.

RB	NB	RDB
Ponaglasno akanje JEfufavo, popolnama, fhalaftnu, fhalaftno;	Ponaglasno akanje v' levau (v levovi);	Ponaglasno akanje lakato;
Sporadično disimilatorično akanje damu;	Sporadično disimilatorično akanje damu;	Sporadično disimilatorično akanje damu, adpuftiki;

Tabela 19 Pojavitve akanja

→ **Preglas**

Preglas (a > e) za/pred (funkcionalno) mehкими soglasniki Repež v vseh treh pesmaricah zapisuje dosledno.

RB	NB	RDB
Preglas (a > e) za/pred (funkcionalno) mehкими soglasniki		

Tabela 20 Preglas

→ **Predpona raz-**

Preglas (a > e) se pojavi tudi v predponi *raz-*, ki jo tudi NB in RDB zapisuje tako z *res-* kot tudi z *ref-*.

RB	NB	RDB
res-, ref-		

Tabela 21 Predpona raz-

→ **E-jevsko akanje**

Repež tudi pri e-jevskem akanju ni dosleden. V vseh treh pesmaricah najdemo namreč skoraj enako število primerov položajnega (za n) e-jevskega akanja (v predponi *ne-* in nikalni členici *ne*) kot primerov brez e-jevskega akanja.

RB	NB	RDB
ne-, ne > na-, na; ne-, ne npr. namore : nemore		

Tabela 22 Pojavitev e-jevskega akanja

8.2.2 Konzonantizem

→ **Asimilacija po zvonečnosti**

Asimilacija po zvonečnosti se pojavlja tudi v NB in RDB. Še vedno je nedosledna, saj celo v istih besedah Repež glasove enkrat asimilira, drugič ne. Ker v NB in RDB ločuje (sicer nedosledno) tudi med zapisom *s*-ja in *z*-ja ter *š*-ja in *ž*-ja lahko sedaj, ko se posvečamo asimilaciji glasov po zvonečnosti, preverimo tudi te glasove. V predponah *od-* in *ob-* pa do asimilacije po zvonečnosti ne pride.

RB	NB	RDB
Asimilacija po zvonečnosti JE: gdu, gdu, nigdar, nihdar, britkufti, popreit, faporet, dergot, polek, itd. NI: predponi <i>od-</i> in <i>ob-</i> (obhaja, odpufkoku, odreishu, itd.), podplatou, preid, nikdar, bridko, presladki, kdu, itd.	Asimilacija po zvonečnosti JE: Jacopa, narflatkeifhi, Papefh, Gdu, nigdar, itd. NI: predponi <i>od-</i> in <i>ob-</i> (odpuhanie, obhode, itd.), prefladki, sladka, itd.	Asimilacija po zvonečnosti JE: Paradifh, krifh, berfh, gut, rat, Gdur, Gdu, britku, polek, itd. NI: predponi <i>od-</i> in <i>ob-</i> (odsgorei, obkladafh, itd.), Jakob, gladku, Kdur, krish, itd.

Tabela 23 Asimilacija po zvonečnosti

→ **Protetična glasova v- in j-**

V nekaterih besedah se tudi v NB in RDB pojavi protetični glas, ki se lahko obdrži še v sredini besede, lahko pa izpade.

RB	NB	RDB
Protetični v- vuk; navuk, itd.;	Protetični v- navuk, navuka : nauke, vunim, vuzhil;	Protetični v- vuk, navek, vupanje, savupat, itd., vojski, vuro;
Protetični j- jishesh : ishejo, itd.		Protetični j- Jimej, jifkale;

Tabela 24 Protetična glasova v- in j-

→ **Zapis g-ja: g > x; -g > -x**

Primeri, da bi sredi besede *g* prešel v *h*, v NB in RDB ne zasledimo. Se pa še pojavijo primeri, ko Repež izglasni *g* zapiše s *h*. Ti dve jezikovni značilnosti nista značilni za dolensko, temveč za notranjsko narečno skupino.

RB	NB	RDB
g > x PREDHOVOR, nihdar.		
-g > -x sam.: Buh, douh, pridih, nuh; prid.: douh, nah, uboh	-g > -x nadluh;	-g > -x sam.: Boh, Buh, nadluh; prid.: nah;

Tabela 25 Zapis g-ja

→ **vzd- > zd**

Izpad vzglasnega *v*-ja iz sklopa črk *vzd-* olajša izgovor in je narečen. Tudi v NB in RDB se pojavlja v vseh oblikah glagola *vzdihovati*.

RB	NB	RDB
vzd- > zd-		

Tabela 26 Sklop črk *vzd-*

→ **vp- > p-**

Pred ustničnikoma *p* in *b* predpona *v-* rada izpade. Izpad zasledimo v vseh treh Repeževih pesmaricah, in sicer v vseh oblikah glagola *vprašati*.

RB	NB	RDB
vp- > p-		

Tabela 27 Predpona *v-* pred *p*

→ **zv > zg**

V drugi Repeževi pesmarici NB skupina *zv* preide v *zg*.

RB	NB	RDB
	skupina zv > zg sgonili, sgonove, itd.	

Tabela 28 Skupina *zv*

→ **bv > b**

Tudi za ustničnikoma *p* in *b* glas *v* rad izpade. Primere za ta pojav najdemo tudi v NB in RDB, in sicer v oblikah glagola *obvarovati*.

RB	NB	RDB
skupina bv > b		

Tabela 29 Skupina *bv*

→ **Palatalizacija k > č pred sprednjimi soglasniki**

Gorenjska narečna palatalizacija (k >č pred sprednjimi soglasniki) se v NB in RDB ne pojavlja več.

→ **s, z > š, ž pred n, l**

Prehod s-ja in z-ja v š in ž pred palatalnima n ter l se pojavlja v nekaterih narečjih. Repež ta pojav zapisuje tudi v NB in RDB.

RB	NB	RDB
s, z > š, ž pred n, l (npr. shnim)		

Tabela 30 Sičnika s, z pred n, l

→ **Medsebojna asimilacija šumnikov in sičnikov**

V narečjih so pogoste tudi medsebojne asimilacije šumnikov in sičnikov ter podvojenih soglasnikov. Najpogostejša je, kot se je izkazalo, asimilacija predpone raz-.

RB	NB	RDB
zž > ž reshaliti, reshalim, reshalu, itd.	zž > ž reshaliti, reshalu, refhgati, itd.	zž > ž reshalit, reshalu, refhaliŋh, itd.
ss > s fabo;		
	zs > s resodu;	

Tabela 31 Medsebojna asimilacija šumnikov in sičnikov

→ **Prekozložna asimilacija**

Kot v RB je prekozložna asimilacija dosledno izpeljana tudi v NB in RDB v vseh oblikah glagola *slišati* in v nekaterih drugih besedah.

RB	NB	RDB
poshlushaite, shlishi, ushlishi, shlishat, itd., Mishlish, shusho, shlushabnik, shlushiti, itd.	shlishi, sashliſhat, shliſhov, itd., ozhiſhtiſh, saſhlushenju, shlushabnika, itd.	Poſhlufhaite, Vshlishi, naſhliſhte, itd., neſmiſhliſh, shufhe, itd.

Tabela 32 Prekozložna asimilacija

→ **Ostanki 2. palatalizacije**

Ohranjeni so pri oblikah sestavljene sklanjatve (k, g, h > c, z, s). Ostanke druge palatalizacije (npr. vſazimu, druseh, itd.) najdemo v vseh treh Repeževih pesmaricah.

→ **Sklop šč**

Repež sklop šč tudi v NB in RDB dosledno zapisuje samo s š, kar je gorenjska in ne dolenjska narečna značilnost.

RB	NB	RDB
sklop šč > š		

Tabela 33 Sklop šč

→ **Vzglasni h- > ø (glag. hoteti)**

Tudi v NB in RDB vzglasni *h* v glagolu *hoteti* onemi.

RB	NB	RDB
h > ø (glag. hoteti)		

Tabela 34 Vzglasni h- v glagolu hoteti

→ **Skupina -dl- v deležniku na -l**

Tudi v NB in RDB je za skupino *dl* v deležniku na -l izpričan knjižni refleks.

RB	NB	RDB
Skupina -dl- padu, padla;	Skupina -dl- padou, resbodla;	Skupina -dl- padu;

Tabela 35 Skupina -dl- v deležniku -l

→ **Poudarjalni členek -j**

Nekatera narečja poudarjalnega členka *-j* še danes ne poznajo. Dolenjščina ni med njimi. Že Repež je poudarjalni členek zapisoval. Zapisal ga ni le dvakrat: v prislovih *posebe* (RB) in *vekoma* (NB), v drugih primerih je isti besedi večkrat zapisal s poudarjalnim *-j*.

RB	NB	RDB
Poud. -j zapisuje		

Tabela 36 Poudarjalni -j

→ **Označevanje palatalnih *í* in *ň***

V dolenskem narečju je palatalni *í* prešel v srednji *i* in tako ga Repež zapisuje tudi v NB in RDB - razen nekaj izjem, kjer je *í* označen. Palatalni *ň* pa je dolenjščina ohranila, refleksi zanj so različni. Na *Z* je prešel v *jn*, a Repež ta Refleks zapiše le v RDB. Večinoma za palatalni *ň* zapisuje knjižni refleks: *ni/nj*.

RB	NB	RDB
Palatalnega / <u>ne</u> označuje: poftaulen, volo, ludi, Lublani, bel (bolj), olski, itd.	Palatalnega / <u>ne</u> označuje: poftaulenu, Nedele, Kral, semli, oblublenu, itd. <u>Označuje (lj):</u> veffelja;	Palatalnega / <u>ne</u> označuje: ludftva, Nedele, semlo, vefeles, lubi, volan, Kral, itd. <u>Označuje (yl, jl):</u> Krayl, Krayleftva, Kraylujesh, vojlski (oljski), itd.
Palatalni <u>ń</u> označuje (ni/nj, jnj) : premishluvania, shiulenie, skushniavam, niemo, itd.; nje, terplenje, famerkvanje; shiuleinie, itd. <u>Ne označuje:</u> jagne;	Palatalni <u>ń</u> označuje (nj/ni): shiulenje, shegnanje, snaidenje; shiuleniu; <u>Ne označuje:</u> kransku, ftopinah, donafhne, snamin, Jagne, san (zanj), ogneno;	Palatalni <u>ń</u> označuje (nj, jn/in, jnj): shivlenju, terplenju; napejnajo, sajn : sain (zanj), nain, vain, Krainsku; shivleiniu, jeinia; <u>Ne označuje:</u> nesmanka, kransku, vklenen, profhne, Jagne, itd.

Tabela 37 Označevanje palatalnih í in ń

→ **Skupini čre- in žre-**

V skupinah čre-, žre- je *r* lahko onemel zaradi lažje izgovorljivosti. To se je zgodilo v dolenski narečni skupini. V nekaterih narečjih pa je sta skupini čre-, žre- ohranjeni. V vseh treh Repeževih pesmaricah najdemo primere, ki kažejo na onemitev *r*-ja v skupini čre-, v RDB tudi primer za onemitev *r*-ja v skupini žre-. V NB pa imamo tudi primer, ko *r* v skupini žre- ne onemi, kar za dolensko ni značilno.

RB	NB	RDB
čre- > če- (zhes)		
	žre > žre; shrebli;	žre > že is sheblami;

Tabela 38 Skupini čre- in žre-

→ **Skupina tj**

Skupino *tj*, ki je knjižna, Repež tudi v NB in RDB ohranja - razen ob *i*, kjer se *j* priliči z *i* (NB: tret*i*, Tret*j*a, Tret*i*e; RDB: tret*i*h, tretizh, tret*j*a;). Namesto knjižne skupine *tj* pa se tudi v NB in RDB pojavi tudi *k*, in sicer v krajevnem prislovu *tja* (ke).

RB	NB	RDB
Skupina <i>tj</i> > <i>tj</i> , <i>k</i>		

Tabela 39 Skupina *tj*

→ **Izglasni -l**

Tudi v NB in RDB v deležnikih na -l izglasni -l prehaja v -u. Repež ga zapisuje po (iz)govoru. Ker pa v NB in v RDB Repež skuša biti doslednejši pri zapisovanju v-ja, začne tudi *u*, nastal sicer iz izglasnega l-ja, zapisovati z *v*.

RB	NB	RDB
-l > -u fpovedau, biu, dau, dobiu, ftau, itd.	-l > -u, -v sbrau, vefeliu, djau, odpru, saperu, itd., pregledov, biv, preliv, dajav, itd.	-l > -u, -v pofihmau, delau, biu, odpru, itd., sapišov, brav, jokov, leshov, objev, itd.

Tabela 40 Zapisovanje izglasnega -l

8.3 Oblikoslovje

8.3.1 Samostalniška beseda

- Enakosti samostalniških končnic/oblik v NB in RDB glede na RB:

V imenovalniku ednine m. spola v NB kot v RDB Repež še vedno uporablja staro obliko za samostalnik oče: Ozha. Glagolnike še tvori iz sedanjske pripone *-uje-* ali po prilikovanju *ov > u* brez upoštevanja preglasa: NB: sanizhuvania, premifhluvanie, itd. RDB: kushuvanje, obrefuvanje, itd.

V dajalniku ednine m. spola se poleg končnice *-u*, v obeh pesmaricah precej pogosto pojavlja končnica *-i*, ki je nalika na moško *i*-sklanjatev.

V tožilniku in imenovalniku ednine ž. spola končnico *-ev* tudi v NB in RDB zapiše z *-u*.

Tudi v NB in RDB Repež uporabi latinski zvalnik m. spola: NB: Chrifte JESu; RDB: Krifte, JEFu;

V mestniku ednine m. in sr. spola v NB in RDB še ohranja staro *i*-jevsko končnico, zapisuje pa tudi že končnico *-u*.

Tudi v NB in RDB ima v orodniku ednine m. in sr. spola posplošeno govorno končnico *-am*.

V dajalniku množine m. spola sta se končnici *-em* in *-om*, tako kot v orodniku ednine, tudi v NB in RDB umaknili govorni končnici *-am*.

V mestniku množine uporablja tudi v NB in RDB (poleg danes knjižne končnice *-ih*) končnico *-ah*, ki je nalika po samostalnikih ženskega spola.

RB in NB in RDB	
IM. ed. m. sp. Ozha	
DAJ. ed. m. sp. in sr. sp. -u/-i (krishu : k' Svelizharji)	DAJ. mn. m. sp. in sr. sp. -am (Romarjam, greham)
TOŽ. (in IM.) ed. ž. sp. -ev > -eu > u (Zirku, Molitu)	
ZVAL. ed. m. sp. Chrifte JEsu; Krifte;	
MEST. ed. m. in sr. sp. -i/-u (v' Pofti : v' imenu)	MEST. mn. -ah (po potah, na kolenah, v' Nebesah)
OROD. ed. m. in sr. sp. -am (ferzam, Bugam, krifham)	

Tabela 41 Samostalniške končnice/oblike

- Razlik samostalniških končnic/oblik NB in RDB glede na RB ni veliko:

V NB Repež v rodilniku ednine m. spola pri samostalniku *sin* ohranja končnico u-jevske sklanjatve: Synu. V RDB pa rodilnik ednine m. spola besede *tempelj* zapiše s podaljšavo na -n: Tempelna. V RDB Repež že zapiše namesto glagolnika povikshania, glagolnik *povifhanja*, *povifhanje*.

V NB v dajalniku ednine m. spola pri samostalniku *svet* uporabi arhaično končnico -ovul/-ovi: fvituvi.

V RDB Repež v orodniku ednine ž. spola zapiše obliko *is molitvo*, kar je posledica nalike na žensko a-sklanjatev.

V imenovalniku množine m. spola v RDB Repež besedo *apostoli* zapiše s podaljšavo na -n-: Apoftelni.

V RDB v tožilniku množine sr. spola najdemo obliko *ozhefa* po s-sklanjatvi, namesto *oči* po i-sklanjatvi.

Tako v NB kot v RDB v orodniku množine ž. in m. spola Repež uporablja končnico *-ami*, ki je nalika na a-sklanjatev: NB: *miŕlami*; RDB: *is sheblami*, *s'Peifmami*, itd.

→ Samostalniški zaimki

Osebni zaimki

Oblike osebnih zaimkov se tudi v NB in RDB večinoma ne razlikujejo od današnjih, razen osebnega zaimka za 1. os. ednine v imenovalniku: *jeft*. To obliko Repež uporablja v vseh treh svojih pesmaricah. Oblika je bila v rabi vse do 19. stoletja, ko so jo po etimologiziranju nadomestili z današnjo knjižno obliko. Raba osebnih zaimkov pa se še razlikuje, in sicer tudi v NB in RDB, saj jih Repež uporablja tudi, ko to ni potrebno, npr. ob osebni glagolski obliki, namesto naslonske oblike uporabi naglasno.

Oziralni zaimki

Pri oziralnih zaimkih Repež ne zapisuje kakšnih posebnih oblik. Tudi v NB in RDB pa se namesto imenovalnika oziralnega zaimka *kdor* pogosto pojavlja kar pridevniški oziralni zaimek *kateri/katiri*.

Celostni zaimki

Tudi v NB in RDB Repež uporablja starinsko obliko celostnega zaimka *vsak*: *vŕakateri*, *vŕakteri*. Od današnjih se v vseh treh Repeževih pesmaricah razlikujejo tudi končnice celostnih zaimkov, ki so enake takratnim pridevniškim končnicam (gl. pridevniško besedo).

Nikalni zaimki

Tudi v NB in RDB uporablja starejšo obliko nikalnega zaimka (še brez n-): *oben*, *obeniga*, itd.

8.3.2 Pridevniška beseda

→ Pridevnik

- Enakosti pridevniških končnic/oblik v NB in RDB glede na RB:

Tudi v NB in RDB Repež uporablja starinsko predpono *nar-*, ki je nastala iz **na-že*, *ž* je po rotaciji (VŽV) prešel v *r*.

V rodilniku in tožilniku ednine m. in sr. spola še vedno uporablja tedaj knjižno končnico *-iga*, ki je bila v rabi vse do novih oblik leta 1850.

V dajalniku ednine m. in sr. spola zapisuje končnico *-imu*, ki je posplošena po ostalih sklonih z *-i* (določna oblika m. sp, orod. ed., mn. oblike pri. m. sp.).

V mestniku ednine m. in sr. spola zapisuje končnico *-im*, ki je prav tako posplošena po ostalih sklonih z *-i*.

Iz pridevnikov je razvidno, da Repež tudi v NB in RDB ohranja srednji spol: NB: lubu dete, Boshje serze, itd. RDB: moje ferze, nedolfnu jagne, itd.

V vseh treh pesmaricah uporablja tudi določno obliko pridevnikov: NB: zartan iJEsusu (TN: zartani JEsus), vľaki dan, itd. RDB: pametni pifar, shivot ves kervavi, itd.

RB in NB in RDB
star. predpona <i>nar-</i> (narlepfi)
ROD. in TOŽ. ed. m. in s. sp.
<i>-iga</i> (pernefeniga)
DAJ. ed. m. in sr. sp.
<i>-imu</i> (dobrimu)
MEST. ed. m. in sr. sp.
<i>-im</i> (v' vezhnim)
Ohranja sr. spol.

Tabela 42 Pridevniške končnice/oblike

→ Razlike/novosti pridevniških končnic/oblik v NB in RDB glede na RB:

Oblike presežnikov v imenovalniku ednine m. spola *narpreproftilhi*, *narbogatilhi*, *narlubesnivilhi*, *narperiasnivilhi* v NB so nastale po prilikovanju *ej > i*.

Enako (po prilikovanju *ej > i*) so v NB nastale tudi oblike v rodilniku ednine m. spola: Narnavrednifhiga, narpovednifhiga. V RDB Repež, poleg tedanje knjižne končnice v rodilniku ednine m. in sr. spola *-iga*, nekajkrat zapiše tudi končnico *-ega* (KRISTUSOVEGA, nebeshkega, kryvavega, itd.), in sicer le na koncu pesmarice (v litanijah in molitvah), kar najbrž kaže na to, da je Repež le-te od nekod prepisal ali jih povzel od nekod drugod.

Tudi namesto končnice *-imu* za dajalnik ednine m. in sr. spola Repež na koncu RDB zapiše še *-emu*: zhloveshkemu;

V RDB v rodniku ednine m. spola naletimo v pridevniku *ojftrim* na prehodni (deiktični) *j*, ki se ponavadi pojavlja v naglašenem zlogu pred pripornikom ali zlitnikom.

V NB in RDB se v imenovalniku množine sr. spola pridevnik (lahko) več ne ujema s samostalnikom, saj je oblika srednjega spola prešla v ženski spol: NB: dobre dela, vifoke S. Nebefa, moje deila, itd. : ta Jafna Nebefa is lepimi fvesdami ozirane; RDB: Ene leita, nafhe koleina;

→ Števniki

Oblike števnikov, ki jih je Repež zapisoval v svojih pesmaricah, se ne razlikujejo od današnjih oblik - razen po zapisu. V vseh treh pesmaricah sklonske končnice števnikov potrjujejo tedanje knjižne končnice, npr. *-iga* (eniga), *-imu* (enimu), itd.

→ Pridevniški zaimki

Svojilni zaimki in povratno svojilni zaimek

V NB Repež povratno svojilni zaimek in svojilni zaimek za 2. osebo ednine še vedno večinoma zapisuje brez *-v-*: fojo, foje; tojo, toje, itd. Na tak način zapisa, ki je značilen za takratne gorenjske pisce in narečje, je vplival zaimek za 1. osebo *moj*. Svojilni zaimek za 2. osebo ednine pa zapiše tudi z *-v-*: tvoimu, tvoiga.

8.3.3 Glagol

V NB v sedanjiku naletimo na glagol *prebuditi se*, ki pa ga Repež zapiše z dvema predponama z *iz-* in *pre-*: *sprebudiŋh*, *ŋprebudi*; Glagol *(po)žegnati* pa zapiše z glagolsko osnovo *-uva-*: *poshegnavati*, *shegnujejo*, *shegnuite*. Glagol *spomniti* zapisuje kot *spounim* (*spounit*, *spouni*, *spounu*, itd.), ker je v skupini *-mn-* nazal *m* izgubil nosnost: *m > v* (zapis z *u*). V RDB pa namesto predpone *po-* v glagolu *pokositi* (*pokositi kosilo*), zapiše predpono *od-*: *odkofeta* (*e* je nastal po upadu *i-*ja).

Pomožni glagol *biti* v 1. os. ednine v NB in RDB zapisuje le s *ŋim*. Zanikan glagol *biti* zapisuje še vedno z gorenjsko obliko *niŋŋem*, za 3. osebo pa uporablja gorenjsko obliko *ni* in in dolenjsko *nei*.

Prihodnost Repež tudi v NB in RDB tvori opisno z glagolom *biti* v prihodnjiku in deležnikom na *-l*. Ob tem še vedno zasledimo starejše polne (*bodem*, *bodeŋh*, *bode*) in mlajše oblike tega glagola (*bom*, *boŋh*, *bo*, itd.). Prihodnost pa je še vedno izražena tudi z naklonsko zvezo glagola *hoteti* in nedoločnika (NB: *de ozheŋh letu ŋtanovitnu dershati*; per tem pak zhem jeŋt spounit; RDB: Nu ga zhem profit sa gnado; sa vŋlako zhem priti;).

Za izražanje preteklosti je pri Repežu tudi v NB in RDB pogostejši opisni preteklik, naletimo pa tudi na predpreteklik (NB: *ŋim biu tudi oblubu*; *fo bli preid /.../ oblubili*; RDB: *ŋe je s' trefu biu*, *je biu greshiu*, *je trefhlu bilu*;)

Še vedno se v besedilu zelo pogosto pojavlja velelnik. V NB se namesto velelnika še pojavi naklonska zveza glagolov *imeti* in *morati* z nedoločnikom (*ima biti*, *imaŋh dershati*; *doperneti moreŋh*);, v RDB pa naklonske zveze nisem zasledila.

Končnice opisnega deležnika na -l (*-al*, *-el*, *-il*), Repež tudi v NB in RDB zapisuje v skladu z (iz)govorom, a je precej bolj nedosleden kot v RB, saj skuša zapis *u*-ja nadomestiti z *v*-jem - skuša se torej izogniti zapisovanju po (iz)govoru (*-au*, *-ou/-ov*; *-u/-v*, *-ou/-ov*; *-u/-v*: NB: *shlishov*, *klizov*, *dav*, itd. Tudi: *odpraviŋl*. RDB: *sapisov*, *vlekov*, *rekv*, *sapuŋtv*, itd.).

RB	NB	RDB
Sedanjik smejash, uľmili ľe zhes + rod., ľadobish, objiskati, ľaupei na;	Sedanjik sprebudilľh, spounim, poshegnuvati, shegnujejo;	Sedanjik odkoľeta;
Prihodnjik <i>biti</i> v prihodnjiku (bodem, bodeľh, itd.; bom, boľh, itd.) + del. na -/ naklonska zveza glagola <i>hoteti</i> in nedoločnika		
Preteklik opisni preteklik in predpreteklik		
Velelnik tudi z naklonsko zvezo: <i>imeti</i> in <i>morati</i> + nedoločnik		Velelnik Ni zaslediti naklonske zveze.
Opisni del. na -l -al, -el, -il > -au, -ou; -u, -ou; -u	Opisni del. na -l -al, -el, -il > -au, -ou/-ov; -u/-v, -ou/-ov; -u/-v	
Pomožni glagol biti ľem/ľim; niľľem; ni/ľei	Pomožni glagol biti ľim; niľľem; ni/ľei	

Tabela 44 Glagolske oblike

8.3.4 Prislov

Krajevni

V NB Repež zapiše prislov *dolei*, v pomenu *spodaj*, brez predpone *s* (*sdolei*) kot v RB. Krajevni prislov *kir*, v pomenu *kjer*, je nastal tako, da se je *e* pred *r* razvil v *i*: *kjir* > *kir*. V RDB Repež krajevni prislov *zunaj* zapiše tako, kot da je vzglasni *z*-predlog: *s' vnei*. Prislov (od) *ľety*, v pomenu (od) *ľe-tu(kaj)*, je narečen, pogovoren. Prislov *med* pa zapiše z deiktičnim (prehodnim) *j*: mejd. V NB in RDB se pojavita še prislova *vnkei/ľunkei/vunkei*, ki pomeni *ven* in je poudarjen z ojačevalnim členkom *kaj*, v katerem je prišlo do preglasu *a* > *e* pred *j*, in prislov *ke*, ki je narečna oblika prislova *tja*, skupina *tj* je prešla v *k*, za *j* pa je prišlo do preglasu.

Časovni

V NB in RDB zapiše časovni prislov *včasih* brez izglasnega *-h*, v RDB celo brez cele končnice *-ih*: *vzhafsi*, *vzhafs*. *Včasih* je okameneli mestnik množine, *včasi* pa okameneli mestnik ednine. V RDB najdemo prislov *polihmau*, ki vsebuje starinsko obliko kazalnega zaimka, tj. *sih*, in ne *polehmau*, kot v RB. Prislov *do sadni zhas* pomeni *do konca*.

Vzročnostni

V NB in RDB ni zaslediti novih, posebnih oblik vzročnostnih prislovov.

Lastnostni

V NB naletimo na lastnostni prislov *gvilhnu*, v pomenu *gotovo*. Prislov *na dale* (na dalje) pomeni *(od tu) naprej*. V prislovu *red* je onemel vzglasni *v-* (vred 'skupaj'). Prislov *nadvje* pa pomeni *na dvoje*. Zapisan je skupaj s predlogom, cirkumflektirani *ō* je prešel v *u*, nato se je *vu* asimiliralo v *u > nadvje > nadvje* (Repež je nato *u* zapisal z *v*). V NB in RDB se pojavi starinska oblika prislova *toliko*: *tolikanj* (tulkaj), v RDB tudi le *tulk*, ki je nastal po popolni onemitvi *i*-ja in izglasnega *o*-ja, cirkumflektirani *ō* pa je prešel v *u*.

8.3.5 Predlog

Predlogi se tudi v NB in RDB od današnjih, razen zapisa, ne razlikujejo. Za izražanje vsebine Repež še vedno uporablja glagolski predložni morphem *od*, ki se veže se z rodilnikom (*od* + rodilnik): NB: *Od Molitve*, *Od Lenobe*; RDB: *Od dervefa*, *od njega fadu*; V RDB predlog *med* zapiše z deiktičnim (prehodnim) *j*: *mejd*, ali pa je takšna oblika nastala s križanjem oblik *mej* + *med*. V NB in RDB pa predlog *med* zapiše s predpono *v-*: NB: *vmed*; RDB *v' med*.

8.3.6 Členek

V NB in RDB zasledimo členek *li*: NB: saupanie li v' tebe ferzhnu poftavim; RDB: O moi grefhnik! li berfh kmalu, itd.

8.3.7 Vezniška beseda

Veznik

Vezniki oz. njihove glasoslovne podobe in pomeni se v pesmaricah ne razlikujejo.

RB	NB	RDB
inu, nu; de; kir (v pomenu 'ker', 'ki', 'ko'), kateri, katera, itd. (v pomenu 'ki')		

Tabela 45 Veznik

8.4 Besedje *Nebefhkega blaga*

Besedje je razloženo na enak način, kot besedje *Romarskih bukviz*. Besede, ki so že bile razložene, niso razložene še enkrat, čeprav se v *Nebefhkem blagu* pojavljajo.

A

Ahtati se: ahtov 40 - malu fe tebe ahtov; (spoštovati, paziti se). Iz bav. srvn. **ahtinge* (srvn. *ahtunge*) 'pažnja, pozornost, spoštovanje'.

Ajfer: aifra 6, s' aiffram 10 - Zhe eden v' mladofti aifra njima; s' aiffram moli; (vnema, gorečnost). Iz nvn. *Eifer* 'vnema, gorečnost'.

Andlati: andlafh 21, andlov 40 - po vfi toji dopadljivofti andlafh, ftarih, nu obernefh; fposnam de fim kervizhnu andlov; (delovati, ravnati). Iz nem. *handeln* 'kupčevati, trgovati, delati, ravnati'.

B

Brumnost, brumen: brumnofti 8; brumni 28, brumnih 27, brumnim 66 - obeden ne bo nigdar perfhu k' enimu pravimu shiuleniu, inu ftonovitni brumnofti; brumni Kriřtjani; brumnih kriřtianov; brumnim ludeim; (pobožnost; pobožen). Iz pozno stvn. *fruma* m. in f. 'uporabnost, korist' oz. srvn. *vrum(e)* m. in f. 'isto', adj. *vrum* 'dober, priden, pobožen'.

C

Cahen: zahen 53, zahni 31 - je Bug zahen dajau; kateru snaminje utem jmenvanim zahni gori poftavlenu jmam; (znak, znamenje). Iz srvn. *zeichen* n. 'znak, čudežno znamenje, čudo'.

Cirati, (o)ciran: ozirane 44, s' ziralu 45 - Nebeffa is leipimi fvesdami ozirane; de bo moje ferze /.../ fe vtoy lubesni s' ziralu, nu ftajalu; ((o)krasiti, okrašen). Iz srvn. *zieren* 'krasiti, lepotičiti'.

F

Falš: foush 17 - per tem spounim na taiřti foush vrtel, per katirim je Pilatuřh foje Roke vmivou; (lažen, nepravi). Iz srvn. *valsch* 'nepravi, napačen, neprimeren, lažen, nepošten'.

F(e)rahtati: frahtei 45 - nikar ne frahtei, nu nesaversi lete moje shele; (zaničevati, prezirati). Iz nvn. *verachten* 'zaničevati, prezirati'.

Ferdamati - ferdaman: ferdamanih 48 - is vľemi martrami napolnjeno Pofľlo vľeh teh ferdamanih; (prekleti). Iz srvn. *verdamnen* 'obsojati, prekleti, zavreči'.

Flis sam., flisik prid., (po)flisati: flif 8, flifek 4; pofľif 24, pofľifľei 10, nepofľifľajo 10 - nalľha ta narvezki skerb inu flif; Romarji /.../ damu fojem mlailľhem nellľ, inu shnimi vľak dan da (TN: ta) flifek nuzali; Romar pofľifľei ľe kar je tebi narvezh mogozhe; ľe oni nepofľifľajo ľturity; (marľljivost, pridnost, trud; truditi se). Iz srvn. *vľif* m. 'marľljivost, vnema', srvn. *vľifzen* 'truditi se'.

G

Glihati: gliham 16 - sdei moje laľe kamplam inu gliham (ravnati). Iz srvn. *gelľchen* 'biti enak'.

Gmajn: gmain 50 - na eno gmain nemshko visho; (obči). Iz srvn. *gemein(e)* 'navaden; skupen; obči, pripadajoč množici'.

Grunt: is grunt 13, sgrunt 38 - is grunt moiga serza; sgrunt moiga ľerza; (dno). Iz srvn. *grunt* m. 'temelj, osnova'.

Gvant: gvant 14, gvanta 47 - v' leta gvant obleiku; ľtega gvanta ľleiku; (obleka). Iz srvn. *gewant* n. 'obleka, oblačilo'.

K

Kampljati: ľe kamplalľ 15, kamplam 15 - Kadar ľe kamplalľ; sdei moje laľe kamplam inu gliham; (česati). Iz bav. nem. *kampln* 'česati'.

Kamra: kambri 19 - zhe imalľ vtoji kambri, ali vľilľhi en altariz; (soba, izba). Iz stvn. *chamara*, srvn. *kamer(e)* 'soba, zbornica, senat, itd.'

Keha: keiho 62 - u Vize ľľalľľno keiho; (ječa). Iz srvn. **keiche*, izpričano *kľche* f. 'ječa'.

Ketina: ketine 15 - shtrike nu ketine; (veriga). Iz stvn. *kľťina*, *chľťinna* f. 'veriga'.

Kompanija: Compny 35 - per eni slabi Company; (družba, družčina). Iz. it. *compagnia* 'družba'.

L

Leben: lebnou 23 - fim perpraulen taushent lebnou dati; (življenje). Iz srvn. *leben* n. 'življenje'.

N

Natura: naturo 14 - reuno zhlovefko naturo (narava). Iz nem. *Natur* 'narava' ali lat. *natura* 'isto'.

P

Padar: Padar 32 - arzat ali Padar; (zdravnik). Iz srvn. *badære* 'ranocelnik, kopališki mojster'.

Pancar: panzarjam 14 - de bom ftoifto obleizhen koker s' enim panzarjam pred vfemi fourashniki (oklep). Pleteršnik ima pri leksemu 'oklep' tudi nemško ustreznico *der Panzer*.

Pegerovati: za razlago glej *pigerovati* (Repež je glagol zapisal narečno oz. po (iz)govoru) in *pogerovati* (namesto nemške je domača predpona *po-* ali pa je prišlo do glasovne premene).

Peršona: Perfhone 23, perfhon 50 - try Perfhone inu en fam Bug; vezh perfhon s' perfego poterdilu; (oseba). Iz lat. oz. it. *persona* 'oseba'.

Pigerovati: pigervjem 12 - profim inu pigervjem; (želeči, zahtevati). Iz srvn. *beger*, nem. *Begehr* 'želja, zahteva'.

Pogerovati, pogerovanje: pogervjem 30; pogervanje 45 - shelym nu pogervjem; pufti de letu moje ferzhnu pogervanje tebi k' hvali perjetnu, nu dopadlivu bode; (želeči, zahtevati). Iz srvn. *beger*, nem. *Begehr* 'želja, zahteva'.

Polšter: polshter 48 - neifi drufiga sa polshter imu, koker tojo S. Desno Ramo; (blazina). Iz srvn. *polster* 'blazina'.

Puštab: pufhtabe 49 - te shtiri pufhtabe sapifhe; (črka). Iz srvn. *buochstap* 'črka'.

R

(Pri)rajžati: Perraishov 10 - boľh srezhnu perraishov sa nym; ((pri)potovati). Iz srvn. *reisen* 'potovati'.

Regelca: Regelzo 9 - fe naprei poftavi koker eno Regelzo; (zgled). SSKJ besedo razloži s 'predpis, pravilo' (nižje pog.). Iz lat. *regula* 'merilo, pravilo, načelo'.

Regirati: regirei 13, regiraľh 20, regira 45 - mene shegnei, regirej, nu obari pred vľim hudem; ponishnu profim, de ti taiľto regiraľh; Rezite nei shivi nu regira ta vezhni Bug; (odločati, vladati). Iz nem. *regieren* oz. iz lat. *regere* 'vladati, ravnati, usmerjeti'.

Roženfarban: Roshenfarbano 21 - v'tojoS.Roshenfarbano kry; (rožnate barve). Iz stvn. in lat. *rosa* 'roža' in iz srvn. *varwe* 'barva'.

S

Sabaoth: Sabaoth 31 - Goľpud Bug, Sabaoth (gospod nad vojskami). Iz hebr. *šebāōth* (mn. oblika od *šābā* 'sovražnik').

Serafin: Seraphini 31 - Seraphini v' Nebeffah pojo; (seraf, angel prvega reda). Iz lat. *Seraphin* 'angeli prvega reda'.

Spuvina: ľpuvino 15 - inu perveshi s' eno neraľveshlivo ľpuvino te prave gorezhe lubezni; ((o)vijalko). Iz glagola *viti*, *spoviti*.

Š

Šajn: ľhain 51 - takľhen ľhain / Koker deb' ľonze s'ľyalu; (svetloba). Pleteršnik samostalnik 'svetloba' razloži tudi z nem. *der Schein*.

Špendati: shpendat 49 - sa drukanje shpendat oblubili; (darovati, trošiti). Iz it. *spendere* 'trošiti, potrošiti'.

Špot: ľhpotam 16 - pred vľim ľhpotam, nu pred vezhno framoto me obari; (posmeh). Iz srvnem. *spot* 'zasmeh, posmeh'.

Špringerji: shpringerju 15 - odveshi me od teh telľkih shpringerju vľe pregrehe; (okovi). Iz štaj. nem. *Springer* 'okovi'.

Štima: shtimo 62 - Sashliľhou eno shtimo; (glas). Iz srvn. *stimme* 'glas'.

Švoh: shvoh 67 - shvoh ozhy; (šibek). Pleteršnik ima pri pridevniku 'šibek' tudi nemško ustreznico *schwach*.

T

(Ob)talati, (raz)talan: tala 1, obtalov 38; reftalanu 3 - na Krishni gori vnkei tala; me dobrutljivu obtalov; V teh prvih Romarskih bukvizah je ref talanu samirkanu; (deliti; razdeljeno). Iz bav. nem. *tālen* 'deliti' oz. iz srvn. *teilen* 'isto'.

Tragljivo: traglivu 40 - tebi traglivu shlushu; (lenobno). Iz srvn. *tragen* 'biti len, poleniti se'.

Troha: troho 39 - eno maihino troho, ali prah pervershefh; (drobtinica). Iz psl. **troxa* 'drobec, drobtina'.

Tumpast: s' tumpaftimi 48 - s' tumpaftimi shrebli perbili; (top). Pri pridevniku 'top' najdemo pri Pleteršniku nemško ustreznico *stumpf*.

U

Urtelj: vrtel 17 - per tem spounim na taifti foush vrtel, per katirim je Pilatuflh foje Roke vmivou; ((raz)sodba). Iz srvn. *urteilen* 'sodba, sklep, mnenje'.

V

Všafati - všafan: v' shafanu 26 - de bo toku vfe toje deilu v' shafanu - koker bo toja manenga; (ustvarjeno). Iz srvn. *(an)schaffen* 'zapustiti (v oporoki); ustvariti, delati, urediti'.

Z

Zastopnost: saftopnoft 5 - zhlovefka saftopnoft nei per meni; (razumnost, modrost). Kalk po nemškem *verstehen* 'razumeti'.

Zavarščina: savarfhina 12 - O ti moja famolaftna savarfhina nu Bramba; (zavarovanje).

Ž

Žakelj: shakel 14 - naturo, katira je en shakel vfe reive nu nadluge; (vreča). Iz srvn. *sackel* (manj. od *sac*) 'vreča'.

8.5 Besedje *Romarskega drugega blaga*

Besedje je razloženo na enak način, kot besedje *Romarskih bukviz* in *Nebefhkega blaga*. Besede, ki so že bile razložene, niso razložene še enkrat, čeprav se v *Romarskem drugem blagu* pojavljajo.

A

Almožna: almoshne 76 - Kir in v' shivlenji ni nigdar meni / Nikuli rad almoshne dau; (miloščina). Iz stvn. *alamuosan* n. oz. *alamuosa* f. 'miloščina' ali iz srvn. *almuosen* n. oz. *almuose* f. 'isto'. Lahko tudi iz lat. *alimosina* (it. *elemosina*) 'usmiljenje, sočutje'.

Antvert: antvert 14 - Ze prafham v' Nebefah gori; / Vfi dajo antvert toku; (odgovor). Iz nem. *Antwort* 'odgovor'.

B

Birt, birtov: birt 81, birtu 81, birta 82, birtou 82 - per enmu klofhtru, / En birt ni delezh ftau prozh tam; per enimu birtu blisi Klofhtra Staingoden; Sazheu je birta profit ga; En boter birtou; (krčma, krčmar). Pleteršnik ima za krčmo nemško ustreznico *das Wirtshaus*. Iz bav. avstr. *Wirt* 'gostilničar, krčmar'.

Boršt: borfht 85, borfhtu 81, borfhti 86 - Jeft te pella v' en borfht; v' enim borfhtu, per enmu klofhtru; v' tiftem borfhti, / Pruti zupernku toku dei; (gozd). Iz bav. srvn. *vorst* (srvn. *vorst*, *forst*, *forest*) 'gozd'.

C

Cagav: zagavi 58 - Zhe hitru nifmo vshlifhani, / Nebodmo prezei zagavi; (obupan). Iz srvn. *zagen* 'biti strahopeten, bojazljiv, obupan' ali iz stvn. *zagēn* 'isto'.

Copernik: zupernik 85, zupernku 86 - En zupernik hudizhavi; Pruti zupernku toku dei; (čarovnik). Iz stvn. bav. *zoupar* m./n. 'čarovnija, magija'.

F

Faliti: faly 22 - karkul' vam kei faly; (manjkati). Iz srvn. *vālen* 'zgrešiti, manjkati' ali iz it. *fallire* 'isto'.

Frišen: frifhne 3 - ufe forte frifhne materije sbira; (svež). Iz srvn. *vrisch* 'svež' z dodano domačo pripono.

Fruht: fruht 32 - Kai s' en fruht ima tu drevje; (sad). Plet. ima pri samostalniku 'sad' nemško ustreznico *die Frucht*.

G

Glih, -a, -o: glihi 32 - V' glihi vishi; (enak). Iz srvn. *gelîch, gelîche, glîch* 'enak'.

Gmah: gmah 21 - O grefhnik! dai mu enkrat gmah; (mir). Iz srvn. *gemach* 'mir, udobje'.

(Po)gmirati se, (po)gmiran: gmira 62, pogmirash 108, gmirala 1; pogmirane 1 - greh te boleisni gmira; De bratovshne, /.../, ohranesh, inu pogmirash; De bi fe lhe vezhi zhaft Boshja, inu Andaht gmirala; fo sdei lete Pefme /.../ Kriftusoviga Terpleina pogmirane; (množiti; pomnožen). Iz srvn. *gemēhren* 'večati, množiti'.

H

Hof: s' Hofa 28 - s' Hofa gre, / Krayl sa nym gleda; (dvor). Pleteršnik ima nemško ustreznico *der Hof* pri samostalnikih 'dvor' in 'borjač' (dvorišče).

J

Jogri: Jogrov 106, Jogram 27 - Jogram je lkasuvov / Rane na shvoti; Od svojeh Jogrov lapushen; (apostoli, Kristusovi učenci). Iz stvn. *jungiro* m. 'apostol, učenec'.

K

Klošter: klofhter 33, Klofhtra 81, klofhtru 81, - V' en klofhter je trefhlu bilu; blisi Klofhtra Staingoden; v' enim borfhtru, per enmu klofhtru; (samostan). Iz stvn. *klōstar* 'samostan', srvn. *klōster* 'isto'.

L

Ledig: ledig 66 - ledig s' teshau; (prost). Iz srvn. *lëdic, lëdec* 'prost, neoviran', nv. *ledig* 'samski, prost'.

Luft: v'lufti 20 - gor v'lufti viifu je; (zrak). Iz srvn. *luft* m./f. 'zrak'.

M

Malar: Malar 23, Malarja 23, Malarju 24 - ta Malar rad hitru sa Jesufam gre; je poslou Ananiasa Malarja, deb' ga mu s' rifov; de smalat obedn lepfhiga nefna, letega fam JESUS Malarju poda; (slikar). Iz stvn. *mâlâri* 'slikar'.

Martrniki: Marterniki 40 - Vfi Marterniki na fvejti / Nifo terpeili tulkajn, / Koker je JESUS fam; (mučeniki). Iz lat. predloge *martyr* 'mučenec' ali iz stvn. *martyr* m. 'isto'.

O

Oštarija: ofhtarya 91, ofhtary 92 - Vti hiľh' je ofhtarya bla; Notri v' lety ofhtary; (gostilna, krčma). Pleteršnik pri samostalniku 'ošterija' zapiše, da je iz it. *osteria*.

P

Petlar, petlati: petler 28, petlerja 29; petlali 61 - En petler pride; / Krayl je kofu takrat, / Petler savpije, / Skus pet Ran Boshjih sdei / Vafs proľim daite kei / Men' od kofila; tazga petlerja / toku ohrani; Raiľhi koker deb' petlali, / Konz jemali od uľiga; (berač; beračiti). Iz bav. nem. *Pettler* 'berač' in bav. avstr. *petteln* 'beračiti'.

Pobojnik: Ta pobojnik k' je tu shliľhou; (ubijalec, morilec).

Š

Špotljiv: shpotlivi 107 - k' shpotlivi smerti obsojen; (sramoten). Is sln. glagola *špotati*, ki je prevzet iz srvn. *spot(t)en* 'posmehovati se, rogati se, norčevati se iz nekoga, nečesa'.

Štavn: shtaut 23 - je shelu njegovo podobo, ali shtaut vidit; (podoba). Iz srvn. bav. *g'stalt*, srvn. *gestalt* f. 'podoba, pojava, oblika, postava, izgled, sestava'.

Štiftan: Shtiftanu 76 - Vfe te Altarje, tu drugu kar je / Shtiftanu; (zidan, zgrajen; ustanovljen). Iz srvn. *stiften* 'postaviti, ustanoviti, zgraditi; pozidati, obdelovati; najeti; urediti; izpeljati, pognati, povzročiti, organizirati; iznajti, izmisliti si'.

V

Vahta: vahto 95 - Na vfe kraje vahto fturu; (straža). Iz srvn. *wahte*, *waht* 'straža'.

Ž

Život: shivot 8, shvoti 27 - Glei moi shivot ves kervavi; Jogram je lkasuvov / Rane na shvoti; (telo). Prvotno psl. je *život* v pomenu 'življenje', nato šele v pomenu 'telo' in 'zgornji del telesa'.

9 Povzetek

V jezikovni analizi pesmaric se je pokazalo, da ima Repež v svojem jeziku poleg značilnosti svojega, zahodno dolenskega narečja, tudi značilnosti drugih narečij, ki jih je najbrž povzel po drugih piscih tedanjega časa, po katerih se je zgledoval, kar bi bilo v prihodnosti smiselno preučiti.

Repež se pravopisnih pravil ne drži v celoti. V zapisu so prisotne številne nedoslednosti in odstopanja od pravil bohoričice. To se kaže predvsem v njegovi prvi pesmarici *Romarske bukvize*, v kateri ne ločuje črk za glasove *s* in *z*, *š* in *ž*, meša *u* in *v*, *i* in *j*. Nekoliko doslednejši je v svojih drugih dveh pesmaricah: v *Nebefhkem blagu* in v *Romarskem drugem blagu*. Tu ločuje znake za *s* in *z*, *š* in *ž*, vendar je pri zapisovanju še vedno nedosleden. Prav tako je še vedno nedosleden pri zapisovanju *j*-ja in *i*-ja ter *v*-ja in *u*-ja. Trudi se sicer čimbolj pravilno zapisovati etimološke *v*-je z *v*, pri tem pa prihaja do hiperkorekcije, saj začne tudi etimološke *u*-je zapisovati z *v*, itd. Nezložni predlogi so zapisani z apostrofom, a nestično s predlogu sledečo besedo.

Pri vokalizmu se v vseh treh pesmaricah na eni strani odražajo vplivi knjižnega jezika, na drugi strani vplivi dolenskega narečja. Za dolgi *ě* tako najdemo knjižni refleks *e* in dolenski refleks *e/iej* - slednji je pogostejši. Za nenagl. *ě* ima Repež dvojni refleks, ki je značilen za območje, kjer je dolgi *ě* prešel v diftong *ei*: knjižni (pogostejši) *i* in *e*. *E* pred *r*, v narečjih z *ei* < *ě*, ne da regularnega refleksa. V pesmaricah so za *e* pred *r* tako kar trije refleksi: pogostejša *i* in *e* ter *ie*. Refleks za cirkumfektirani *ô* je dolenski, torej *u*. Refleks za novoakutirani *ó* je *o*, če pa se je novoakutirani *ó* zgodaj podaljšal, tudi *u*. Refleks za izglasni *-o* je vselej dolenski *-u*. Za zlogotvorni *ŕ* ima poleg refleksa *er* položajno nekoliko širši dolenski refleks *ar*. Za zlogotvorni *ŕ* najdemo v *Romarskih bukvizah* dva refleksa: *ol/ou* in *o*. V drugih dveh pesmaricah pa le enega: *ol/ou*. Labializacija, vokalna redukcija in pojavne oblike moderne vokalne redukcije se pojavljajo v vseh treh pesmaricah.

Pri konzontizmu poleg dolenskih narečnih značilnosti zasledimo tudi nedolenske (gorenjske in notranjske): *g* > *h*, *-g* > *-h*; *šč* > *š*; ohranjanje skupine *dl* v deležniku na *-l*, ohranitev skupine *žre* (le v enem primeru v *Nebefhkem blagu*). Ostale značilnosti

konzonantizma so: raba protetičnih *v-* in *j-*, onemitev *v-*ja v skupinah *vzd-*, *vp-* in *-bv-*; prehod skupine *zv > zg*; prehod *s, z > š, ž* pred *í, ŋ*; medsebojna asimilacija sičnikov in šumnikov; skupina *čre > če*; prekozložna asimilacija; asimilacija po zvonečnosti; ostanki 2. palatalizacije; onemitev vzglasnega *-h* v glagolu *hoteti*; ohranjanje skupine *tj* (razen redkih izjem, ko preide v *k*). Izglasni *-l* Repež zapisuje po (iz)govoru z *-u*. Ker pa v *Nebefhkem blagu* in v *Romarskem drugem blagu* skuša biti doslednejši pri zapisovanju *v-*ja, začne tudi *u*, nastal sicer iz izglasnega *l-*ja, zapisovati z *v*.

Med oblikoslovne posebnosti spada stara oblika za samostalnik *oče*: *oča*, ki jo Repež uporablja v vseh treh pesmaricah (le v *Romarskih bukvizah* ima v sklopu *Ozhenashu* tudi mlajšo obliko). V *Nebefhkem blagu* samostalnik *sin* v rod. ed. ohranja končnico *u-*jevske sklanjatve: *Synu*. V daj. in mest. ed., m. in sr. spola pozna končnici *-u* in *-i*. Uporablja tudi zvalnik: *JEfu* *Chrifte*, *Krifte*. V orod. ed. in daj. mn., m. in sr. spola ima končnico *-am*, v mest. mn. pa *-ah*. Edini osebni zaimек, ki se razlikuje od današnjih, je osebni zaimек za 1. os. ed.: *jeft*. Tudi pridevniške končnice nas ne presenetijo: v rod., tož. ed. ima končnico *-iga*, v daj. *-imu*, v mest. *-im*. Srednji spol Repež ohranja. Povratno svojilni zaimек in svojilni zaimек za 2. osebo ednine v *Romarskih bukvizah* in *Nebefhkem blagu* zapisuje brez *-v-*, v *Romarskem drugem blagu* pa z *-v-*. Prihodnost Repež izraža opisno, pri čemer za glagol *biti* v prihodnosti uporablja stare polne in mlajše oblike tega glagola. Prihodnost je izražena tudi z naklonsko zvezo glagola *hoteti* in nedoločnika. Preteklost izraža z opisnim preteklikom in redkeje tudi s predpreteklikom.

Besedje Repeževih pesmaric, ki je današnjemu knjižnemu jeziku neznano oz. manj znano, je narečno ali starinsko. Večinoma izvira iz nemščine, in sicer iz srednjevisoke nemščine (srvn.), manj iz starevisoke nemščine (stvn.). Redkeje besedje izhaja iz latinščine (lat.) oz. iz italijanščine (it.). Nekaj neznanega besedja pa ima tudi praslovanske (psl.) korene.

10 Seznam referenc

Darja GABROVŠEK 1991: *Slovenske pesmarice 18. stoletja*: magistrska naloga. Ljubljana: D. Gabrovšek.

Stane GRANDA 2008a: *Mala zgodovina Slovenije*. Celje: Celjska Mohorjeva družba.

— — 2008b: *Slovenija (Pogled na njeno zgodovino)*. Ljubljana: Urad vlade za komuniciranje.

Janez KEBE 1996: *Loška dolina z Babnim Poljem (Zgodovina župnij Stari trg pri Ložu in Babno Polje)*. Ljubljana: Družina.

Irena OREL 2003: Slovenski pisni jezik nekdanj in danes - med izročilom in govorom. *Slovenski knjižni jezik - aktualna vprašanja in zgodovinske izkušnje: ob 450-letnici izida prve slovenske knjige*. 551–562. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete.

Martina OROŽEN 2010: *Kulturološki pogled na razvoj slovenskega knjižnega jezika (Od sistema k besedilu)*. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta.

Suzana SKOČAJ 2002: *Jezikovna primerjava Stržinarjeve in Lavrenčičeve Pesmarice*: diplomska naloga. Ljubljana: S. Skočaj.

Marijan SMOLIK 1963: *Odmev verskih resnic in kontroverz v slovenski cerkveni pesmi od začetkov do konca 18. stoletja*: disertacija. Ljubljana: Semeniška knjižnica.

— — 2003: Jubileja slovenskih pesmaričarjev Primoža Lavrenčiča in Filipa Jakoba Repeža. *Mohorjev koledar*. Celje: Mohorjeva družba. 202–204.

— — 2010: *Odmev verskih resnic in kontroverz v slovenski cerkveni pesmi od začetkov do konca 18. stoletja: Druga, elektronska, pregledana izdaja*. http://nl.ijs.si:8080/fedora/get/ebz:ovr/VIEW/#head3:59_Repe%C5%BE_RB_1757. 17. 11. 2011.

11 Viri

Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU: *Pleteršnikov Slovensko-nemški slovar*. <http://bos.zrc-sazu.si/pletersnik.html>. 16. 11. 2011.

— — : *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>. 16. 11. 2011.

Priročni slovar tujk. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2005.

Filip Jakob Repež: *Romarske bukvize: narpred je en maihen vuk, koku ima en romar sam na kratkem ta s. krishou pot objiskati, po tem so tudi 12. pesmi od manenge ... susebnu od teh velizheh gnad, katere skasuje Jesus na Krishni gori tukai u' zerckvi S. Krisha, u' te Caesarski fari Loosh imenuvani*. Videm: po brattih Gallicichih, 1775.

— — : *Nebeshku blagu: katiru se sdei tem andohtlivim romarjam na Krishni gori vnkei tala; de vsi katiri lesem pridejo, nu kransku brati snajo, se bodo vteh bukvizah nauzhili, kohu [!] bodo s' jutrei nu s' vezher molili; ... de bodo snali ... Jesusovu shiulenje, nu martro premisluvati: narsadei so tudi 3. peismi perloshene / letu nebeshku blagu, inu vse vkupei je sbranu, nu sturjenu skusi. Philipa Jacopa Repesha*. Ljubljana: per Marie Theresie Heptnerze, 1764.

— — : *Romarsku drugu blagu, Tu je: pet inu dveiset s. pesem, katere se zhes zeilu leytu na Krishni gori pojo, kir so od use sorte materije Jesusove, inu tudi v' enih le od vezh gnad vkupei, katire so romarji tu sadobili : de bi se she vezhi zhast Boshja, inu andaht gmirala, so sdei lete pesme narsadei is litaniam inu molitvo od Kristusoviga terpleina pogmirane, inu na novizh u'druk dane*. Ljubljana: per Aloisiu Raab ..., po letu 1782.

Marko Snoj: *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana: MK, 1997.

— — : *Slovar jezika Janeza Svetokriškega* (1. in 2. knjiga). Ljubljana: ZRC, 2006.

12 Literatura

Helena Forte: *Iz nemščine prevzete besede v Trubarjevem in Dalmatinovem prevodu Matejevega evangelija v primerjavi z Luthrovo predlogo*. 26–129. Diplomsko delo. Ljubljana, 2010.

Miran Hladnik: *Praktični spisovnik ali Šola strokovnega ubesedovanja: Vademekum za študente slovenske književnosti, zlasti za predmet Uvod v študij slovenske književnosti*. http://lit.ijs.si/sp_ssp.html#sl. 16. 11. 2011.

Helena Jazbec: *Nemške izposojenke pri Trubarju: Na primeru besedila Ena dolga predgovor*. Ljubljana: Založba ZRC, 2007.

Anja Mugerli: *Slovenski črkopisi*: diplomsko delo. <http://www.p-ng.si/~vanesa/diplome/SLOVENISTIKA/slv/13Mugerli.pdf>. 20. 10. 2011.

Irena Orel: *Razvoj slovenskega oblikoslovja: Gradivo (izročki) za del predmeta ZSD 1*. Ljubljana, 2004.

— — : *Izročki za predmet razvoj slovnične zgradbe od 16. do 19. stoletja*. Ljubljana, 2007.

Jakob Rigler: *Zbrani spisi 1. Jezikovnozgodovinske in dialektološke razprave*. Ur. Vera Smole. Ljubljana: ZRC SAZU, 2001.

Vera Smole: *ZSD 1: Vokalizem, naglas, konzonantizem*. Ljubljana, 2001.

— — : *Narečne skupine - pregled: Del vsebine za predmet ZSD 2*. Ljubljana, 2004.

Nina Šoba: *Vpliv nemškega jezika (izposojenke, kalki) v Pohlinovem delu Kmetam za potrebo inu pomoč*. 50–67. Diplomsko delo. Ljubljana, 2010.

Besedilo je bilo pripravljeno z vnašalnim sistemom ZRCola (<http://ZRCola.zrc-sazu.si>), ki ga je na Znanstvenoraziskovalnem centru SAZU v Ljubljani (<http://www.zrc-sazu.si>) razvil dr. Peter Weiss.

13 Priloga: Seznam pesmaric 18. stoletja

Seznam pesmaric je povzet po internetnem seznamu pesmaric 18. stoletja Marijana Smolika⁴⁰. S Smolikovega seznama sem upoštevala le rokopisna in tiskana dela, ki jih je Smolik označil za pesmarice. Pesmarice, ki so izšle večkrat, so zapisane le enkrat - z različnimi letnicami in kraji izida.

Ahacij Stržinar: Catholish Kershanskiga Vuka Peissme. Gradec, 1729.

Ahacij Stržinar: Peissem od teh velikih Odpustikov te Svete Krishove Poti. Ljubljana, 1730 (še 1744).

Franc Mihael Paglovec: Anton Wider, Cantilenae variae partim antiquae partim novae in hunc libellum transcriptae, ne pereant, et oblivioni dentur ac ut posteris devoto usui esse queant – rkp. Šmartno v Tuhinju, 1733.

Pavel Franc Klapše: Synopsis catechetica. Ljubljana, 1743 (še 1757).

Blejske pesmi: Tri Duhoune Peissme. – Od te useh gnad poune nebes, inu semle Kralize, Narzhisteshi Divize, Inu Boshje Porodnize Mariae. Ljubljana, 1749.

Primož Lavrenčič: Missionske Catholish Karshanske Pejssme. Celovec, 1752.

Lukas Maurer: (Pesmarica brez naslovnega lista – rkp.). Pod Kloštrom, 1754.

Andohtlive pejsme na use taille S. Mashe. U vishi: Freut euch ihr liebe Seelen ec. Graz, 1756.

Primož Lavrenčič: Misionske Pesme inu Molitve. Ljubljana, 1757 ali 1758.

Filip Jakob Repež: Romarske bukvize. Ljubljana, 1757 (še Videm, 1775).

Lovrenc Voglar (Foglar) et alii: (Rkp pesmarica privezana različnim tiskanim pesmaricam). Med l. 1757 in 1762.

Pessemske bukve, katere so sapissane v leitu 1760 – rkp. 1760. (Izgubljen).

⁴⁰ Naslov internetne strani je naveden v zgornjem seznamu referenc.

Filip Jakob Repež: *Nebeshku blagu*. Ljubljana, 1764.

Filip Jakob Repež: *Romarsku drugu blagu*. Ljubljana, 1770 (še *Videm*, 1775 in Ljubljana po l. 1782).

Jožef Ambrožič: (Več rkp. pesmaric). 1. in 2. pesmarica sta bili zapisani l. 1771, 3. leta 1775, 4. ok. leta 1775, 5. leta 1778, 6. leta 1787, 7. neznano kdaj, 8. po l. 1793.

Maksimilijan A. J. Redeskin: *Osem inu shestdeset svetih pesm*. Ljubljana, 1775 (še Kranj, 1795 in Ljubljana, 1800 - 2 izdaji).

Ex libris f. Joannis Golobz – rkp. Pisana po izidu Redeskinija, po l. 1775.

Rkp. SAZU: Rkp. pesmarica brez naslovnega lista.

Jurij Japelj: (Rkp. pesmi). Najbrž med 1779 in in 1786.

Rkp. iz Haloz: LAVDATE EVM IN CHORDIS ET ORGANOO Lobet ihm mit Seytenspil und Orgeln. Psal. 150. v. 40. Geherig dem Herrn Bernhardus Zimmermann Im Jahr Christi zusammengetragen worden 1781. I. M. H. (Cantor).

Leopold Volkmer: *Pesme k tem opravili te svete Meshe s toj pesmoj pred predgoj, is nemshkega na slovensko prestavlene za fare Optujske Dehantije*. Gradec, 1783.

Jurij Japelj: *Zerkovne pesmi, litanie, inu molitve, per boshji slushbi. Is Nemshkiga na Slovensku prestavlene*. Ljubljana, 1784 (še Trst, 1785; Ljubljana, 1788; še 1804).

Gašper Rupnik: *Peisme od Kershanskiga vuka po versti tega Katechisma, kateri je na povelu Zesarske Svetlusti na deshele vun poslan, Sraunu eniga Perdauka teh Peisem Per Sv. Mashi inu Shegnu*. Ljubljana (Celje), 1784.

Ožbald Gutsman: *Meshnu petje, Litanie inu Molitve, kaker so per Novei Napravi Boshje slushbe h'povsodnemu shpoganju bile pridpisane*. Celovec, 1784.

Peisme k'sveti meshi inu pred predigo. Gradec, 1784.

Šentjakobska pesmarica: *Pesm k'sveti Mashi inu Shegnu inu ene kratke Molitve sa usaki dan sa farmane te mestne fare S. Jakob v'Lublani*. Ljubljana, po l. 1785.

Jurij Japelj: *Sbrane molitve, is nemshkiga na Krajnsku preloshene od Jurja Japelna, Directorja per Svetim Petru*. Ljubljana, 1786.

Leopold Volkmer: Der Messgesang – Meshna pesem. Gradec, 1789.

Tomaž Cepin: (Rkp. pesmarica). Pisana v l. 1790 in 1791.

EvL: Lysti inu Evangelia. Prir. J. Japelj. Ljubljana, 1792.

Leopold Volkmer: Te Deum laudamus. Is latinskega prestavleno ino v pesem spravleno v leti 1795. Ptuj, 1795.

Molitve inu hvale pesmi, kadire Se tudi snajo na tihim moliti per veliki mashi, kokar tudi ta pesem pred pridigo. V'Zellu se neide per Bukvarju Franzu Jos. Jenko. 1796.

Andrej Franc Skerbinc: 68 Leipih svetih Peismi Andrea Franza Skerbinza katire so ble od vsoku vuzheniga And. Pibernika v Vishenski Fari peite. Popisane nu sturjene od Andr. Fr. Skerbinza v leiti 1796 – rkp. 1796.

Pesm S. Mashe. Is Mashe useta. Prir. neznani prevajalec. Ljubljana, 1797.

Rkp. pesmarica brez naslova v NUK. Najbrž 1793.

Rkp. pesmarica brez naslova v NUK. 1797.

Valentin Vodnik: Pesem od Svelizhaniga Leonarda iz Porto Maurizio Mashnika inu mogozhniga Pridigarja ordna S. Franziska. 1798.

Izjava o avtorstvu

Izjavljam, da je diplomsko delo v celoti moje avtorsko delo ter da so uporabljeni viri in literatura navedeni v skladu z mednarodnimi standardi in veljavno zakonodajo.

Ljubljana, 14. 2. 2012

Iva Jakše